

**SOSYAL DIŞLANMA SORUNU VE
MÜCADELE YÖNTEMLERİ
(ÇANAKKALE FEVZİ PAŞA
MAHALLESİ ÖRNEĞİ)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Rahime Gonca TUNCA

2010

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

SOSYAL DIŞLANMA SORUNU VE MÜCADELE YÖNTEMLERİ
(ÇANAKKALE FEVZİ PAŞA MAHALLESİ ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Rahime Gonca TUNCA

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAĞ

Çanakkale – 2010

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri (Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Örneği)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14.07.2010

Rahime Gonca TUNCA

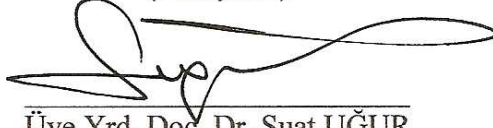

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Rahime Gonca TUNCA'ya ait Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri
(Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Örneği) adlı çalışma, jürimiz tarafından Çalışma
Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAĞ
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR

Üye Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK

Üye Yrd. Doç. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY

Üye Yrd. Doç. Dr. İsmail ELAĞÖZ
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Tez No : 380084
Tez Savunma Tarihi : 14.07.2010

ONAY

Doç. Dr. Yücel ACER
Enstitü Müdürü
26.10.2010

SOSYAL DIŞLANMA SORUNU VE MÜCADELE YÖNTEMLERİ (ÇANAKKALE FEVZİ PAŞA MAHALLESİ ÖRNEĞİ)

Rahime Gonca TUNCA

ÖZET

Son yıllarda ülkelerin çoğunda ortaya çıkan sosyal dışlanma, Türkiye’de hissedilir boyutlara ulaşmıştır. Sosyal dışlanma kavramı 1970’li yıllardan günümüze kadar değişen sosyo-ekonomik koşulları kapsayarak ülkelere göre farklılaşmaktadır. Kavram, birbiriyle ilişkili, çok yönlü, toplumsal bağların önem kazandığı, temel gereksinimlere olan yoksunluk sürecini ifade etmektedir. Sosyal politikalarla korunma yoluna gidilmekte fakat etkisinin azaltılmasında aksaklıklar yaşanmaktadır. Sosyal güvencesizlik ve yoksulluk sorunları da eklenince toplumun büyük bir kısmını içerisine alan bütün ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada sosyal dışlanma kavramı, Türkiye’de yapılanlar ve Çanakkale’de mahalle örneği ile incelenmiştir. Yoksulluğun yol açtığı, toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunlar ve hizmetlere ulaşma ile ilgili yapılanlar ön plana çıkmaktadır. Sosyal dışlanmaya; gelir durumu, sosyal güvence ve yaşanan konut koşullarının da etkide bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda konuyla ilgili alan uygulamasında Çanakkale’de en çok sosyal dışlanmaya maruz kalan bir bölge olan Fevzi Paşa Mahallesinde 200 kişinin katıldığı bir anket çalışması yapılarak mevcut durum ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu sorunun çözümünde başta devletin uygulayacağı sosyal politika tedbirleri ve yerel yönetimlerin soruna daha duyarlı davranmaları etkili olacaktır.

**SOCIAL EXCLUSION PROBLEM AND SOLUTION METHODS
(ÇANAKKALE FEVZİ PAŞA DISTRICT EXAMPLE)**

Rahime Gonca TUNCA

ABSTRACT

The social exclusion which has arisen in most of the countries gained a remarkable level in Turkey. The concept of social exclusion from the 1970's to the present day, including the changing socio-economic conditions differ according to countries. Concepts, interrelated, multifaceted, the importance of social ties, the deprivation of basic needs is used to describe the process. It has been protected by social politics but there have been some problems on reducing its effect. When the problems of having the lack of social guarantee and poverty are added, the structure which includes the most part of the community has been arising.

In this study the concept of social exclusion has been examined with the samples of Çanakkale and situation of Turkey. The things that are about the problems in life which are concerned about poverty and reaching to the services take an important place. The arrangements in which the individuals use the public services equally and the social guarantee is developed by the strong and qualified life are very important. In some parts of the community, some necessary precautions have been taken for annihilating the social exclusion. In this content, a survey has made, which 200 people joined, about the social exclusion in the one of Çanakkale's district which called Fevzi Paşa and searched current situation. In the solution of this problem, firstly, government performs about social policy and local authority have to act more sensitive.

ÖNSÖZ

Sosyal dışlanma Türkiye ve Dünya’da sosyal politika alanında yer edinen yeni bir kavramdır. Günümüzde ekonomik ve sosyal değişimlerle birlikte işsizlik ve yoksulluğun artması toplumda bundan etkilenen kesimleri fazlalaştırmıştır. Kişilerin sosyal güvenlikten yoksun, gelir sahibi olmamaları, yaşam ve barınma koşulları durumlarını daha da belirginleştirmektedir. Yapılan çalışmalarla buna maruz kalanların toplumsal katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmayla sosyal dışlanma sorunu çerçevesinde bir uygulama ile alana az da olsa katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Büyük bir hevesle yürüttüğüm çalışmam boyunca eleştirileri, yönlendirmeleri ve yapıcı değerlendirmelerinden dolayı öncelikle değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bünyamin BACAĞ ve Şeniz ANBARLI BOZATAY’a, çalışmamın tamamlanması aşamasında katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Suat UĞUR, Yrd. Doç. Dr. Ali Şahin ÖRNEK, Yrd. Doç. Dr. İsmail ELAĞÖZ ve Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm hocalarıma, bu çalışma vesilesiyle teşekkürlerimi saygıyla sunarım. Ayrıca tüm hayatım boyunca maddi ve manevi her türlü destek ve imkanı sağlayan “aileme” sonsuz teşekkürler.

Rahime Gonca TUNCA

Çanakkale, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DIŞLANMA KAVRAMI

1. Sosyal Dışlanma Kavramı	3
2. Sosyal Dışlanma Kavramının Gelişimi	5
3. Sosyal Dışlanma Riski Bulunan Gruplar	6
3.1. Sosyal İlişkilerin Zayıflaması ve Sosyal Destek Yoksunluğu	8
3.2. Kurumsal Dışlanma Destek Yoksunluğu	8
4. Sosyal Dışlanmanın Nedenleri	9
4.1. İşgücü Piyasasında Değişim	10
4.2. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik, Eşitsizlik ve Ayrımcılık	11
4.3. Zayıflık ve Korunmasızlık	12
5. Sosyal Dışlanma-Yoksulluk İlişkisi	13
6. Sosyal Dışlanmanın Ölçülenmesi	15
7. Sosyal Dışlanmanın Bileşenleri	17
7.1. Küreselleşmenin Etkisi	17
7.2. Göç	19
7.3. Sağlık	20
7.4. Eğitim	21

7.5. Sosyal Güvenlik	25
7.6. İşsizlik	27
7.7. Yoksulluk	33
7.7.1. Mutlak Yoksulluk	39
7.7.2. Nesnel Yoksulluk-Öznel Yoksulluk	40
7.7.3. Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk	40

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DIŞLANMAYI ÖNLEME ÇALIŞMALARI

1. Kalkınma Planlarında Sosyal Dışlanma	42
2. Sosyal Yardımlar	46
3. Eğitim Faaliyetleri	49
4. Türkiye İş Kurumu	52
5. Siyasal Katılım	56
6. Mahalle ve Değişim	57
7. Gelir ve Yaşam Koşulları	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANAKKALE İLİ FEVZİPAŞA MAHALLESİNDE SOSYAL DIŞLANMAYLA İLGİLİ BİR UYGULAMA

1. Çanakkale İli'nin Genel Tanıtımı	65
2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	66
3. Araştırmanın Yöntemi	67
4. Araştırma Bulguları	67
4.1. Kişisel Bilgiler	67
4.2. Sosyo-Ekonomik Durum	71

4.3. Sosyal Güvence Durumu	75
4.4. Mekansal Yapı ve Barınma Koşulları	81
4.5. Mahalle ve Hizmet Durumu	86
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	100
EKLER	112
EK- 1 Çanakkale Kent Haritası	
EK- 2 Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Haritası	
EK- 3 Çanakkale Geneline Meydana Gelen Olaylar 2009 Yılı	
EK- 4 Anket Soruları	
EK- 5 Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Fotoğrafları	
EK- 6 Gazete Haberleri	

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABGS	: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇKK	: Çanakkale Kent Konseyi
Der.	: Derleyen
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DB	: Dünya Bankası
EA	: Avrupa Alanı
Ed.	: Editör
Gzt.	: Gazete(si)
Habitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İHB	: İnsan Hakları Başkanlığı
JIM	: Joint Inclusion Memorandum (Sosyal İçerme Belgesi)
N	: Kişi Sayısı
No	: Numero/Numara
RG	: Resmi Gazete

OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OVP	: Orta Vadeli Program
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SRAP	: Sosyal Riski Azaltma Projesi
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UEP	: Ulusal Eylem Planı
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
Vol.	: Volume

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dışlanmanın Formları ve Göstergeleri	16
Tablo 2. Son 12 Ay İçinde Örgün ve Yaygın Eğitime Katılım 2007	22
Tablo 3. Eğitim Düzeyi, Yaş Grubu ve Cinsiyet Durumuna Göre Faaliyet Oranları (2007 İlk Çeyreğinde %)	25
Tablo 4. Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Kişi Sayısı ve Türkiye Nüfusuna Oranı	26
Tablo 5. İşgücü Durumu (Ocak)	28
Tablo 6. İşsizlik Öncesi ve İşsizlik Dönemi	31
Tablo 7. Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (Nisan)	32
Tablo 8. İşsizlik ve İstihdam Yapısı (%)	32
Tablo 9. Risk Altındaki Yoksulluk Oranı ve Risk Altındaki Yoksulluğun Başlangıcı AB (%)	35
Tablo 10. Çalışan Yoksulların Toplam İstihdam İçindeki Payı (yüzde)	37
Tablo 11. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları 2002- 2008	38
Tablo 12. Çeşitli Kriterlere Göre Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler	44
Tablo 13. 2002-2008 Yılları Arasında Düzenlenen İşgücü Yetiştirme Faaliyetleri	50
Tablo 14. Yetişkin Okur-Yazarlık Oranı	51
Tablo 15. 15-34 Yaşındaki Fertlerin Eğitime Devam Durumu (2009 II. Dönem)	51
Tablo 16. 2008-2009 Kasım Ayı Temel Göstergeler	53
Tablo 17. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar	62
Tablo 18. Tüketici Güven Endeksi Alt Kalemleri ve Değişim Oranları	63
Tablo 19. Örnekleme Dahil Olanların Cinsiyete Göre Dağılımı	67
Tablo 20. Örnekleme Dahil Olanların Meslek Durumuna Göre Dağılımı	68
Tablo 21. Örnekleme Dahil Olanların Eğitim ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı	69

Tablo 22. Örneklem Dahil Olanların Cinsiyetlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo 23. Örneklem Dahil Olanların Aylık Gelire Göre Dağılımı	71
Tablo 24. Örneklem Dahil Olanların Evlerinde Yaşadıkları Bireylere Göre Dağılımı	73
Tablo 25. Örneklem Dahil Olanların Aile Gelir Durumuna Göre Dağılımı	73
Tablo 26. Örneklem Dahil Olanların Gelir Durumuna Göre Beraber Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Dağılımı	74
Tablo 27. Örneklem Dahil Olanların Yerel ve Genel Seçimlerde Oy Kullanma Durumuna Göre Dağılımı	75
Tablo 28. Örneklem Dahil Olanların Sosyal Güvence Sahipliği Durumuna Göre Dağılımı	75
Tablo 29. Örneklem Dahil Olanların Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı	76
Tablo 30. Örneklem Dahil Olanların Yeşil Kart Sahipliğine Göre Dağılımı	76
Tablo 31. Örneklem Dahil Olanların Sağlık Sorunlarında Gittikleri Kurumlara Göre Dağılımı	77
Tablo 32. Örneklem Dahil Olanların Aylık Ortalama Gelirine Göre Sağlık Sorunlarında Gittikleri Kurumların Dağılımı	77
Tablo 33. Örneklem Dahil Olanların Eğitim Durumuna Göre Sahip Oldukları Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı	78
Tablo 34. Örneklem Dahil Olanların Yaptıkları İşe Göre Sosyal Yardım Alma Durumu Dağılımı	79
Tablo 35. Örneklem Dahil Olanların Aylık Gelirin Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı	80
Tablo 36. Örneklem Dahil Olanların Yeşil Kart Bulunma Durumunun Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı	80
Tablo 37. Örneklem Dahil Olanların Taşınmaz Mal Sahipliği Durumuna Göre Dağılımı	81
Tablo 38. Örneklem Dahil Olanların Taşınmaz Mal Sahipliği Durumunun Nasıl Sahip Olduğuna Göre Dağılımı	81

Tablo 39. Örnekleme Dahil Olanların Ev Sahipliğine Göre Dağılımı	82
Tablo 40. Örnekleme Dahil Olanların Konutlarını Isıtmak İçin Kullandıkları Yakıtlara Göre Dağılımı	82
Tablo 41. Örnekleme Dahil Olanların Isınmak İçin Kullandıkları Araçlara Göre Dağılımı	83
Tablo 42. Örnekleme Dahil Olanların Evlerinde Bulunan Alt Yapıya Göre Dağılımı	83
Tablo 43. Örnekleme Dahil Olanların Evlerindeki Yapısal Eksiklik Durumuna Göre Dağılımı	83
Tablo 44. Örnekleme Dahil Olanların Evlerindeki Yapısal Eksiklik Sorunlarına Göre Dağılımı	84
Tablo 45. Örnekleme Dahil Olanların Yaşadıkları Evin Özelliğine Göre Dağılımı	84
Tablo 46. Örnekleme Dahil Olanların Evlerinde Bulunan Dayanıklı Tüketim Malları Sahipliğine Göre Dağılımı	85
Tablo 47. Örnekleme Dahil Olanların Mahallelerinde Yaşanan Sorunlara Göre Dağılımı	86
Tablo 48. Örnekleme Dahil Olanların Mahallelerindeki Çevre Sağlığı Hizmetleri ne Göre Dağılımı	86
Tablo 49. Örnekleme Dahil Olanların Düzenli Mahalleye İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı	86
Tablo 50. Örnekleme Dahil Olanların Belediyenin Mahallelerine Yönelik Hizmet Sunumunda Durum Değerlendirmesine Göre Dağılımı	87
Tablo 51. Örnekleme Dahil Olanların Mahalledeki Güvenlik Sorununa İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı	87
Tablo 52. Örnekleme Dahil Olanların Çocuklarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	88
Tablo 53. Örnekleme Dahil Olanların Çocuklarının Okuldan Ayrılma Sebeplerine Göre Dağılımı	88
Tablo 54. Örnekleme Dahil Olanların Yaptıkları İşin Eve Giren Aylık Ortalama Gelire Göre Dağılımı	89

Tablo 55. Örnekleme Dahil Olanların Sosyal Güvence Durumunun Aylık Gelire Göre Dağılımı	90
Tablo 56. Örnekleme Dahil Olanların Ev Sahibi Olma Durumunun Aylık Gelire Göre Dağılımı	90
Tablo 57. Örnekleme Dahil Olanların Ev Sahibi Olma Durumunun Ev Sahibi Olma Şekline Göre Dağılımı	91
Tablo 58. Örnekleme Dahil Olanların Oturdukları Evin Özelliğinin Aylık Ortalama Gelire Göre Dağılımı	91
Tablo 59. Örnekleme Dahil Olanların Oturdukları Evin Özelliğinin Oturmak İstedikleri Evin Özelliğine Göre Dağılımı	92
Tablo 60. Örnekleme Dahil Olanların Yaşadıkları Mahallede Bulunma Yılıının Mahalleden Taşınmaya İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı	92

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Son 12 Ay İçinde Eğitim Durumu, İşgücü Durumu ve Yaş Grubuna Göre Eğitime Katılım 2007 Örgün veya Yaygın Eğitim	23
Grafik 2. Son 12 Ay İçinde Eğitim Durumu, İşgücü Durumu ve Yaş Grubuna Göre Eğitime Katılım 2007 Sadece Yaygın Eğitim	24
Grafik 3. Kayıtlı İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	54
Grafik 4. Son Bir Yıl İçerisinde İşsizlik Ödeneği Alan Kişi Sayısı	55
Grafik 5. Örneklem Dahil Olanların Yaş Durumuna Göre Dağılımı	68
Grafik 6. Örneklem Dahil Olanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	69
Grafik 7. Örneklem Dahil Olanların Evde Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Dağılımı	72

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda yaşanan sosyal dışlanma sorunu Türkiye’de de önem arz etmektedir. Dünyada birçok ülkenin ilgi odağında bulunan kavram, kişilerin eğitim, güvence gibi durumlarında karşılaştıkları süreci etkilemeye başlayarak 1990’lı yıllarda ön plana çıkmıştır. Literatürde yer edinen ve güncelliğini koruyan kavram, değişen dünya koşullarında sosyal, ekonomik vb. her alanda sosyal politikalar içerisine girmiştir. Sorunlar ülkelere, toplum yapılarına göre farklılaşırken sonuçlara yönelik öneriler ve yöntemler geliştirilmektedir. Çok boyutlu süreçler bütününi içeren kavram, yoksullukla birlikte sosyal alanda yerini almakta, küreselleşmenin de katkısıyla analiz güçleşmektedir. Kişilerin toplumla olan bağlarına, yeni sorunlar eklenmekte, bileşenlerle birlikte tanımlanması ve çözümlenmesi probleme dönüşen kapsamlı bir ağı içersine alan dinamik süreci oluşturmaktadır.

Sosyal dışlanma, ekonomik ve sosyal anlamda, bireyleri etkilemesinin yanında önemli bir toplumsal sorun durumuna gelmektedir. Türkiye’de kalkınma planlarında da yer verilen konu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Kavram, ülkemizde daha çok yoksulluğun yol açtığı ve bunu beraberinde getiren sorunları içeren, kişiler için çeşitli faaliyetler, kamu kurumları aracılığıyla öneriler üretilerek çözülmeye çalışılmıştır. İşsizliğin, yoksulluğun, sosyal güvenliğin, düşük gelir durumu gibi sorunların bir araya gelmesiyle bireylerin toplumla entegrasyonu zorlaşmaktadır. Fırsatlardan toplumun tüm kesimlerinin faydalanmaması halinde; işsizlik gelir yokluğuna, gelir yokluğu yoksulluğa, yoksulluk açlığa neden olmaktadır. Düşük gelir durumu, barınma, mekan koşullarını da etkilemekte ve bireyler arasında eşitsizliğe yol açmaktadır.

Mahallelerde yapısal dönüşümler, kentleşme ile hız kazanmış, kamusal hizmetlerden faydalanma, eğitim, nitelikli işgücü, istihdam gibi uyum sorunlarını da kapsayan ekonomik ve toplumsal sorunlar meydana gelmiştir. Teknolojik gelişmeler, kentsel yoksulluğu, kayıt dışı istihdamı ortaya çıkartarak sosyal güvenceden yoksun olma durumunu gündeme getirmiştir. Dezavantajlı grupların korunması için sosyal güvenlik alanında yapılan düzenlemelerle yaşam standartlarının yükseltilmesi (kadınlar, çocuklar gibi), sorunların giderilmesi için yoksul kesimlere yönelik olarak sosyal politikalarla risk altındaki kişilerin yardım alması faaliyetleri sistemli bir şekilde yürütülmektedir.

Toplumda sosyal dışlanma içerisinde yer alan bireylerin kurumsal destek, sosyal yardım almaları için düzenlemeler yapılmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması için kamusal hizmetlerden kişilerin en iyi şekilde yararlanması amacı güdülmektedir. Dezavantajlı kesimlerin toplumla bütünleşmesi amacıyla çalışmalar yapılarak bireylerin uyum sağlamasına yönelik temel politikalar belirlenerek, toplumsal bağlar güçlendirilmektedir.

Sosyal dışlanma konusunda işsizlik ve yoksulluğun ve buna bağlı olarak birçok nedenin de kişiler üzerindeki olumsuz etkisi görülmektedir. Çanakkale ili Marmara Bölgesinde ve gelişmiş iller arasında yer almaktadır. Genel olarak olumlu şartlara sahip olan kentte de sosyo-ekonomik bakımdan yeterli seviyede olmayan mahalleler bulunmaktadır. Çalışma alanı olarak, Fevzi Paşa Mahallesi'nin seçilme sebepleri; fiziksel çevre, yaşam koşulları, işsizlik, sosyal güvence yoksunluğu şeklinde sıralanabilmektedir. Mahallede hane geliri, yoksulluk etkileşimi, eğitim-sosyal güvence sahipliği ilişkisi bakımından açıklanarak, yapılan çalışmalara katkı sağlaması açısından, incelenmiştir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyal dışlanma kavramı, nedenleri ve bileşenleri ele alınmıştır. Eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk ve sosyal güvencenin üzerinde öncelikle durulmaktadır. Sosyal dışlanma ile yoksulluk arasındaki bağ işlenmektedir.

İkinci bölümde sosyal dışlanma ile ilgili gelişmeler, sosyal dışlanma içerisine alan, kalkınma planları, yardımlar ve kalkınma planlarında sosyal yardımların yeri incelenmiştir. Konu ile ilgili İŞKUR'un çalışmaları ve koşullarının, bireylere etkileri ele alınan diğer konulardır.

Üçüncü bölümde ise kavram, alan araştırması yoluyla irdelenmektedir. Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi'nde yapılan anket uygulamasının analizi yapılmıştır. Anlamı çok geniş ve kapsamlı olan sosyal dışlanma nedenleri ile ilgili sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların, sosyo-ekonomik, sosyal güvence, mekansal yapı ve barınma durumu açısından incelenmiştir. Yoksulluk ile gelir durumu arasındaki etkileşime bakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DIŞLANMA KAVRAMI

Gelişen ülkeler, farklı ekonomik yapılanma ve küreselleşme ile birlikte sosyal dışlanma kavramı günümüzde daha fazla önem kazanmaktadır. Bununla birlikte sosyal dışlanmanın kapsamı genişlemektedir. Değişen dünya düzeni ve sosyal korumanın zayıflamasının da etkisiyle koşulların ağırlığı kişileri zorlamaktadır. Bu bölümde sosyal dışlanma kavramı ile bileşenleri, yoksulluk ilişkisi açıklanmaya çalışılarak genel bilgi verilmektedir.

1. Sosyal Dışlanma Kavramı

Sosyal dışlanma; işsizlik, güvencesizlik gibi nedenlerle toplumla bütünleşmenin, bağların zayıflamasının, yerini bulmamasına yönelik nesnel, öznel ölçütlerle belirlenmeye çalışılan karışmış bir sürecin bütünüdür. Bazı grupları dışında bırakabilecek şekilde sosyal entegrasyonun gerçekleşmediği yapılanmanın, kişinin temel gereksinimlerden yoksun, geleceği konusunda umutsuz, sosyal, politik vb. haklardan yararlanamama durumlarını kapsaması şeklinde tarif edilmektedir (Sapançalı 2005: 53).

Sosyal dışlanma; çok katmanlı, dinamik bir süreç içerisinde, bireylerin toplumun dışına itildiği, ayrımcılık ve yoksulluğun etkisiyle, temel beceriler ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarının eksikliğinin sonucunda katılımdan uzaklaşmaktır. Kişiler iş, gelir, eğitim, bilgi, sağlık tesisi, yaşam koşulları gibi göstergelerle birlikte sosyal ve toplumsal aktivitelere erişmekte zorlanmaktadır (Eurostat 2010: 7). Farklı tanımları içermesi, kavramın çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrımcılık, sınıf altı, yeni yoksulluk; işgücü piyasasında, güvence sisteminde değişim gibi sözcükleri bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca yabancılaşma, konuttan çıkarılma ve yoksunluk gibi kalıplaşmış söz öbekleriyle de açıklanmakta; birey veya grupların, eşitsiz, riskli, korunmasız durumda yaşadıkları toplumun dışında kalması olarak belirtilmektedir (Sapançalı 2003: 13-20).

Sosyal uyum, vatandaşlık, çevre gibi toplumda onaylanmış değerler dizisinin içinde yer alması durumuyla da sosyal dışlanmaya varılmaktadır. İnsanların aidiyet duyguları, topluma dahil olma ile dışlanmanın ne olduğu algılayışlarına bağlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, uzun dönemli işsizlik, çalışmayla ilgili yeterli düzenlemelerin olmaması ve eski refah devleti süreci ile bağlantılıdır. Gelişmekte olan ülkelerde ise işgücü piyasasına uyumlu sistem, sosyal ve siyasal hakların uygulanmasını kapsamaktadır. Ekonomik yetersizlik, çalışma hayatı, sosyal alana katılamama biçiminde etkili olan sosyal dışlanma, ayrıca bireyin kendisini niteliksiz hissederek yoksulluğun etkisiyle içsellikine sığınma yönüyle toplumsal boyutuyla sosyoloji, bireysel yönüyle psikoloji de önem kazanmaktadır (Aldemir ve Özpınar 2004: 5-8).

Sosyal dışlanma, farklı tanımlamaları ve kazandığı anlamları ele almak açısından üç boyutta sınıflandırılmaktadır (Sapançalı 2003: 15-17):

İlk grupta sosyal dışlanma, birbiriyle bağlantılı, çok boyutlu süreç veya durumlar olarak tanımlanmıştır. Etkili bir şekilde işleyen karşılıklı olarak farklı, fakat birbirlerine eklemlenen ve yonelen, toplumun dışında kalma veya karışamama süreçleri olarak açıklanmıştır.

İkinci grupta yer alan tanımlarda, insanlar ve ilişkiler boyutuyla değerlendirme yapılmıştır. Dışlanma, toplumun tamamını etkiler, sosyal ilişkilerin kırılması olarak görülmekte, böylece insanların topluma katılmasının azalması, yetersizliği süreci olarak da belirtilmektedir. Dayanışma ağlarına katılım, güven, destek ve yardım sağlamak şeklinde sosyal ilişkilerin sağlamlaşması ise sosyal dışlanmanın en tesirli ilacı olarak değerlendirilmektedir.

Üçüncü grupta, sosyal dışlanma sistemler ve çevre boyutuyla ele alınmaktadır. Alt sistemlerin yetersizliği, toplumsal sistemin işleyişi için gösterilmektedir. Buna göre, sosyal dışlanma;

- sosyal refah sistemi
- demokrasi ve hukuk sistemi,
- işgücü piyasası ,
- aile ve toplum sistemi

gibi bir ya da birkaç alt sistemin eksikliği olarak tanımlanmaktadır.

2. Sosyal Dışlanma Kavramının Gelişimi

Sosyal dışlanma, bazı kesimlerin ekonomik büyümeye katkısı sürecinin dışında kalması ve adaletli ölçüde pay alamaması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Fransız kökenli söylem 1960'lardan beri tartışılmaktadır; fakat ekonomik krizle yaygınlık kazanmış, 1980'li yıllar boyunca sosyal, siyasi krizlerden dolayı terim tekrar kullanılmaya başlanmış ve kavrama yeni anlamlar eklenmiştir (Sapançalı 2003: 3-13).

Sosyal politika alanında ilk olarak sosyal dışlanma, 1974 yılında Fransa Sosyal İşler Bakanı Rene Lenoir'ın yazınında açıklanmıştır. Ekonomik etkinliklerin tekrar yapılandırılması, sosyal dışlanmışlar, uzun dönem işsizlik ve istikrarsızlık süreciyle, yeni yoksullar denilen grupları Fransa ile birlikte, benzer gelişmelerden geçen Avrupa'nın diğer ülkelerine de taşımıştır (sosyalpolitika.fisek.org.tr 25.12.2008).

Nesnel ve öznel dışlanma biçiminde ayırım Fransız Sol Kanadı'nda 1970'li yıllar boyunca yapılmıştır. Sonrasında Jean Paul Sartre varoluşçuluğuna ve katolik sosyal eylem ideolojisine yönelen kapitalizm altında, yabancılaşma, kişisel otonominin tükenmesinden bahsedilmektedir. Daha çok marjinal sınıflar ile göçmenleri kapsayan öznel dışlanma, sınıf çatışmasının siyasi, kentsel ve sosyal mücadelelerine kadar geniş bir sahada kullanılmıştır. Sosyal problemler ise 1980'li yıllarda ekonomik krizle başlamış, refah devletinin bir süre için durmasıyla birlikte Fransa'da sosyal sorunları popüler duruma getirmiştir (Silver 1994: 532-533). Fransız cumhuriyetçiliği, dayanışmayla birlikte refah devletini, sosyal entegrasyonu önermektedir. Sosyal dışlanma, sosyal yapıda kopma meydana gelmesiyle devletin hatası olarak gösterilmiştir (De Haan 2000: 23). Eski refah devletinin ortaya çıkan sorunlarda yetersiz kalmasıyla, yeni sosyal politikaların gerekli olduğu belirlenmiştir (Sapançalı 2003: 4).

Dünyanın çoğu yerinde 1980'li yıllarda yeni liberal politikalarla derinleşen sosyal krize, işsizliğin artması ve uzun sürmesiyle sosyal korumanın azaltılması, yoksulluğun da eklenmesiyle toplumsal alanda sosyal dışlanmayla karşılaşmıştır. Esnek çalışma biçimleri, katılımın azalması, küreselleşmenin de etkisiyle sosyal politika alanına yeni sınırlar çizen bir kavram haline gelmiştir (sosyalpolitika.fisek.org.tr 25.12.2008).

Fransa'dan sonra, Avrupa ülkelerinde kabul edilen kavram yaygınlaşmıştır. İşsizlik oranlarında, uluslararası göçte artış ve refah devletinin zayıflaması, ilgiyi önemli ölçüde yükseltmiştir. Sosyal dışlanma kavramı, Jaques Deloros tarafından sosyal

ortaklarla görüşmeler sonrasında Avrupa Birliği (AB) kapsamına alınmıştır (Sapançalı 2003: 5). Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalarında ve yapısal gelirlerin yenilenme süreçlerinde de sosyal dışlanma ile savaşım faaliyetlerine yer verilmiştir. AB’de sosyal dışlanma terimi, işsizlik ve istihdam politikalarıyla birlikte yürütülmüştür (De Haan 2000: 24).

Ülkemizde ise Avrupa Sosyal Dışlanma ile Mücadele Stratejisine dahil olmak için ilk aşama Ortak İçerme Belgesi, JIM’in (Joint Inclusion Memorandum) hazırlanmasına ilişkin çalışmalar, 3 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu yetkilileri, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının, sosyal ortakların, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantı ile başlatılmıştır. İstihdam, sağlık, eğitim, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler, yoksulluk, sosyal güvenlik gibi konulara yer verilmiştir (www.sydgm.gov.tr 05.03.2009).

3. Sosyal Dışlanma Riski Bulunan Gruplar

Toplumun refah seviyesine göre sosyal dışlanma riski bulunan bireyler çeşitli gruplara ayrılmaktadır. AB’de değişen ve farklılaşan sosyal sorunlara karşı sosyal dışlanma riski yüksek olan kesimler, şu şekilde sıralanmıştır (www.isguvenligi.net 25.12.2008):

- İşsizler (özellikle uzun dönemli işsizler),
- Çok sayıda çocuk ve yaşlı olarak bağımlısı olan aileler,
- Bakım kurumlarında yaşayanlar,
- Tek ebeveynli aileler,
- Yoksulluk içinde büyüyen çocuklar,
- Etnik gruplar ve özellikle çingeneler,
- Göçmenler,
- Özürlüler,
- Evsizler,
- Geçimlik tarım yapan aileler
- İnsan ticaretine konu olanlar,
- Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan kadınlar olarak kabul etmektedir.

Sosyal dışlanma hemen her alanda görülmektedir. Toplum, dışlanan bireyleri içine almaz. Bunun sonucu olarak da bireyde topluma yabancılaşma, adapte olma sorunu ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de de sosyal dışlanma konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Kişilerin, grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının sağlanması için çaba harcanmaktadır.

Bazı kesimler; sağlık, eğitim, kültürel olanaklar, iletişim teknolojilerinden yararlanma, üretim faaliyetleri ve karar alma süreçlerine katılma açısından sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bunların yanı sıra, özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışanlar, kadınlar, eğitimsizler, çocuklar, yaşlılar ve özürlüler de bu durumla karşı karşıya kalmaktadır (ekutup.dpt.gov.tr 22.11.2009: 91).

Sosyal dışlanmanın etkilerini önlemek amacıyla, sosyal içermeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Sosyal içirme, toplumsal hayata katılmada eğitim, sağlık, istihdam, konut edinme gibi faaliyetler için toplumda kabul gören refah standartlarında yaşamayı ifade etmektedir (Gündüz 2007: 11). Birey veya grupların ekonomik, sosyal hayata katılmalarına engel olan faktörlerin kaldırılarak, yaşam seviyelerinin toplumda kabul edilebilir düzeye getirilip, sosyal içirme yoluyla toplumla bütünleşmelerinin sağlanması hedeflenmektedir. Korumasız grupların başında gelen kadınlar da eğitim, çalışma hayatı ve toplumsal yaşamın her alanında engellerle karşılaşmaktadır (DPT 2007: 42-43). Konuyla ilgili uluslar kendi yapılarına uygun önlemler almaktadır. Kalkınma hedefleri belirlenerek, ülkelerin sosyal politikaları ile çözümler aranmaktadır. Sorunların çözümü için tüm ülkelerin ortak çalışmasını öngören “Milenyum Deklarasyonu” kabul edilmiştir. Milenyum Deklarasyonu, kalkınma, çevre, yardıma muhtaç grupların korunması, insan hakları gibi konuları kapsamaktadır. Deklarasyon, küresel gündeme taşınmıştır. 2015 yılında gerçekleştirilmesi planlanan hedefler ve amaçlar belirlenmiştir. Bu amaçlar, yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm bireylerin temel eğitiminin, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının durumunun güçlendirilmesi, salgın hastalıklarla mücadele, sürdürülebilirlik ve kalkınmayı sağlamak için küresel ortaklık konularını içermektedir. Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporunun hazırlanması aşamasında, Türkiye’nin mevcut politik hedeflerinin Rapora paralel olduğu da belirtilmiştir (DPT 2005a: 10-11).

3.1. Sosyal İlişkilerin Zayıflaması ve Sosyal Destek Yoksunluğu

Ekonomik dışlanmanın uzantısı, zayıflayan sosyal ilişkiler ve bireylerin toplumla bütünleşmesindeki zorluklar açısından incelenebilir. İşsizlikle birlikte, yoksulluk sosyal ilişkileri de etkilemektedir (Silver 1994: 549). Çalışma hakkının sağlanması ile birlikte isteyen herkesin iş sahibi olması, çözümlenecek bir sorun olarak çıkmaktadır (Koray 2000: 134).

Sosyal ilişkiler ağının ve sosyal desteğin diğer boyutu ise aile, akrabalık, arkadaşlık gibi daha yakın ilişkilerdir. Birey, ekonomik bakımdan yoksunluk içerisinde olsa bile, maddi ve manevi destek sağlayarak dışlanmadan kurtulabilir. Bireyci toplumlarla kollektivist toplumlardaki sosyal dışlanma, bu ilişkiler nedeniyle farklılaşmaktadır. Aile ve akrabalar arasındaki hissi ve maddi bağımlılık, toplum yapısına ve sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre ayrımlaşabilmektedir. Kolektivizm, bireycilik anlayışının karşısında ortak üretim ve tüketim düşüncesiyle hareket ederek üretim araçlarının ulusal, bölgesel olarak kullanılmasını öneren iktisadi sistemdir. Kollektivist toplumlarda, seviye yükseldikçe, maddi destek konusundaki umut ve bağımlılık azalmaktadır (Kağıtçıbaşı 1990: 45).

3.2. Kurumsal Dışlanma Destek Yoksunluğu

Toplumda ekonomik, sosyal riskler karşısında kişilere yardım etmek ve eşitsizliklerin azaltılması hedeflenmektedir. Kurumsal düzenlemelerle dışlanma önenebilmektedir. Devlet destekli barınma, sağlık, eğitim hizmetleri, zorunlu sosyal sigorta ve sosyal yardım mekanizmaları, sosyal refah devleti hizmetlerinin başında gelmektedir (Sapançalı 2003: 174).

Çalışanlara, işsizlere ve yardıma gereksinim duyan diğer insanlara ilişkin sosyal güvenlik kurumlarının gelişmiş olduğu ülkelerde, sosyal dışlanma durumunun daha az olması beklenmektedir. Bireyciliğin yaygın olduğu toplumlarda kurumlar, sosyal desteği ve dayanışmayı sağlamaktadır. Sosyal güvenlik sistemlerinin geliştirilerek, yeni kaynaklar aranması, yaşlıların yaşamlarını refah içinde sürdürebilmeleri için çalışmaların yapılması gerekmektedir (Kağıtçıbaşı 1990: 43).

Toplumdaki sosyal koruma gerektiren risk ve ihtiyaçlar içerisinde; hasta bakımı, yaşlılık, emeklilik, dul, yetim, işsizlik, barınma gibi konuları içerisinde barındırmakta

bunlara yönelik sosyal yardım, hizmetler ve alınan önlemler bulunmakta fakat yeterli olmamaktadır.

Sağlık hizmetlerinden yaşlıların, gelir güvencesi olmayan kişilerin, işsizlerin toplumsal alandan dışlanmaya maruz kalmamalarını sağlamak önem taşımaktadır. Eğitimine devam edemeyen yoksul ailelerin çocuklarının masraflarına destek gibi sosyal dışlanmayı azaltmak doğrultusunda sosyal koruma uygulamaları, bireylerin toplum içinde yer edinmelerini hedeflemektedir. Gelişmiş ülkelerdeki duruma bakıldığında sosyal koruma düzeni sosyal dışlanmayı önlemeye yetmemekte, gelişmekte olan ülkelerde ise yetersiz olan sosyal koruma düzeyinin etkinliğinin artırılması gereğini ortaya çıkarmaktadır. (Çakır 2002: 93-94).

4. Sosyal Dışlanmanın Nedenleri

Her toplum farklı siyasal, ekonomik, kültürel, hukuksal ve tarihsel değerlere sahiptir. Çeşitli bakımlardan dışlandıklarını hisseden gruplar vardır; fakat sınıflandırma yapılırken, yeterince parası, işi olan ve statü sahibi entelektüel birey de toplumdan kendini soyutlanmış ve dışlanmış hissedebilmektedir. Kimlerin hangi açıdan dışlandıkları, süreç, etmenler, kişilerin kabullenmesi ve beklentilerinin neler olduğu da önem arz etmektedir. Toplumlar da hangi kriterlerin dışlanmayı belirlediği, bunlar arasında karşılaştırmalar yapılarak, kuramsal olarak genellenmenin doğru bir yaklaşım olacağı belirtilmiştir (sosyalpolitika.fisek.org.tr 17.08.2008). Sosyal dışlanmanın unsurları, nedenleri doğrultusunda yönelim göstermiştir.

Sosyal dışlanmanın unsurlarının en önemlisi; çok boyutluluktur. Bu unsur yoksunluk sürecinin başında gelmektedir. Önemli kriterler arasında gelir, sosyal koruma, istihdam, işsizlik, eğitim ve barınma sayılmaktadır. Sosyal, ekonomik vb. temel haklardan yararlanmak, her alanda eşitlik sağlanması önem taşımaktadır. Kişilerin, temel ihtiyaçlardan mahrum olması ve bunlara ulaşmada zorluk çekmemesinin önemi vurgulanmaktadır (Sapançalı 2003: 22-37). Toplumla bağların zayıflaması, kişisel beklentiler, geleceğe dair umutların tükenmesiyle, kişiler kendilerini dışlanmış hissedebilmektedir. Birlik duygusuyla hareket edilirken dayanışmanın bozulması da bireylerin sosyal dışlanmadan etkilendiklerini göstermektedir (Sapançalı 2005: 54-55).

Ülkeler arasındaki eşitsizlikleri artıran küreselleşme; yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanmaya yol açarak, sosyal politikalarda değişime, çalışma yaşamının

düzensizleşmesine neden olmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde kişilerin uyum sorunu, toplumsal yapıda değişimle birlikte meydana gelmiştir (sosyalpolitika.fisek.org.tr 25.12.2008).

4.1. İşgücü Piyasasında Değişim

Teknoloji, üretimin uluslararası bütünleşmesini sağlayarak işgücü piyasasında değişimi tetikleyen önemli bir unsurdur. Kitle üretimine yönelik, tasarım, yönetim ve pazarlama faaliyetleriyle bütünleşmiş sistem olarak yoğun üretim organizasyonuna geçilmektedir (Daldal 2000: 878). Üretimin uluslararası mantığı, ürün için araştırma, tasarım, üretim ve pazarlama gibi katma değer yaratmayı bir arada toplayan üretim merkezi aracılığıyla tek merkezden düzenlemeye dayanmaktadır (Erdut 1998: 18). İşgücü piyasasında değişime etki eden unsurlar; üretimin uluslararası entegrasyonu, ticaretin serbestleşmesi, teknolojik yenilikler, esneksizleştirme ve piyasadaki düzenlemelerin kısmen kaldırılması gibi uygulamalara yol açmaktadır (Çakır 2002: 89).

İşgücü piyasasında, artan işsizlik ve bölünme gerçekleşmiştir. İşletmeler koşullara uyum sağlarken, işçi sayısının azaltılmasıyla birlikte yeni çalışma biçimleri ortaya çıkmıştır. Dünya pazarının değişken, istikrarsız şartlarına ve ürün tercihlerine uyum sağlamak amacıyla esnek çalışma biçimlerinin, işverene sağladığı tasarruflar bilinmektedir (Petrol-İş 2000: 891). Düşük ücretle enformel sektörde çalışanlar, cinsiyet, yaş gibi ayrımcılık, sendikal faaliyetlere ilginin azalması işgücü piyasasından kaynaklanan nedenler arasında gösterilmektedir (Kanyılmaz 2007: 788-789).

Esneklik ve kuralsızlaştırmayla birlikte istihdam oranında azalma, yeni işsizlerin ortaya çıkmasının yanı sıra, işsiz olanların da iş bulabilme ihtimalini iyice daraltmaktadır. Uzun süreli işsizliğin artması, sosyal politikalar yoluyla işsizlikle mücadelede önem taşıırken, sosyal dışlanmaya olumsuz anlamda katkı sağlamaktadır (Çakır 2002: 91). Çalışma hayatındaki yeniliklerin beraberinde getirdiği işsizlik sorununun çözümü için kişilere nitelik kazandırılması gerekmektedir.

4.2. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik, Eşitsizlik ve Ayrımcılık

Gelir dağılımı; kişiler, toplumsal gruplar ve üretim faktörleri arasında gelirin bölüşülmesidir. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin birçok nedeni vardır: Nüfus yapısı, işsizlik, kayıt dışı ekonomi vb. ile vergi, sosyal güvenlik, tarım gibi politikalar gelir dağılımında bozulmalara neden olabilmektedir (DPT 2001: 3-57). Gelir dağılımı her zaman gündemde ve tartışma konusu bir alandır. Gelir dağılımındaki olumsuz durum, özellikle 1980 sonrasında uygulanan ekonomik ve sosyal politikalarla daha negatif bir noktaya gelmiştir. Hazırlanan kalkınma planlarında gelirin dengesiz dağılımının önlenmesine yer verilmiştir. Temel çerçeve oluşturularak adil bir gelir dağılımının sağlanmasına çalışılmaktadır (DPT 2007: 18). Kalkınma planlarında da önemli yer tutan yoksulluk ve gelir dağılımı konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelire göre hazırladığı çalışma da, 2008 yılında, yüzde 20'lik hanehalkı gruplarından en yüksek gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 46,7, en düşük gelire sahip olanların toplam gelirden aldığı pay % 5,8 olarak hesaplanmıştır (www.tuik.gov.tr 02.08.2010).

Toplum içinde eşitsizlik, çoğunlukla gelir eşitsizliği olarak incelenmekte ve gelir dağılımıyla birlikte, uzantısı ya da siyasi ve sosyal uygulamaların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumların hukuk sistemlerinin yanı sıra, siyasi, ekonomik, ahlak, eğitim ve sosyal sistemlerin de eşitliğin uygulanmasında etkisi bulunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen etkenler, coğrafi (köy, kent gibi), sosyal etkenler (etnik gruplar, dil, nüfus gibi), ekonomik etkenler (kaynakların sınırlılığı, ekonomik düzey) şeklinde sayılmıştır (Doğan 2000: 247-252). Zorunlu temel ihtiyaçlara erişemeyen birey, zorlanmakta; toplumsal olaylara duyarız, sosyal hayata katılım, fırsatlardan yararlanma imkanını azaltmaktadır. Bilgi ekonomisine dönüşüm süreci, uluslararası ve ulusal düzeyde, yeterli altyapıya sahip ülkeler, nitelikli elemanlara olan talebi artırıp, niteliksiz kişilere olan talebi düşürmekte kutuplaşma yaratmaktadır. Avantajlı konumda olmayan kesimler için gelir dağılımı, işsizlik ve sosyal dışlanma sorunu ortaya çıkmaktadır (Kelleci 2003: 56).

Toplumdaki refah durumunun aynı düzeyde olmayan dağılımını, “ekonomik eşitsizlik” kavramı açıklamaktadır. Ekonomik ve sosyal politikalarda bireylere fırsat eşitliğine yönelik düzenlenmeler yapılması önem arz etmektedir. Üniversite mezunu

bireylerin işsizlik nedeniyle aldıkları eğitimleriyle ilgili değil de farklı alanlarda çalışması ya da iş bulamamaları eşitsizliği artırmaktadır.

Günümüzde dünyanın her tarafında sosyal eşitsizliklerde artış görülmektedir. Sosyal standartların sağlanmasına yönelik gelişmeler olmakta ve eksikliklerin giderilmesine yönelik faaliyetler yapılmaktadır. Sosyal açıdan dışlananlar ve yoksulluğa terkedilmiş olanların etkinlikleri, ekonomik kaynaklı olmanın yanı sıra birbirleriyle ilişkilerini de içine alan yapıyı kapsamaktadır (Saraçoğlu ve Bulut 2005: 306). Eşitliğin sağlanması denildiğinde toplumda, gelir eşitsizliği akıllara gelmektedir. Hukuki düzen kadar siyasi, ekonomik, kültür, ahlak ve sosyal parçaları da içerisine almasında önemi bulunmaktadır (Doğan 2000: 247).

Ayrımcılık; kişi ya da gruplara ırk, cinsiyet, yaş vb. nedenlerle eşit şekilde davranılmaması anlamına gelmektedir. Ayrımcılığın da toplumsal yapıda bütünleşmeyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Yasalarımızda temel güvence olarak ayrımcılık yasağı tanınmaktadır. Cinsiyet, ırk, renk, din, dil, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, doğum veya herhangi başka statü gibi hiçbir nedenle ayırım yapılmaması belirtilmektedir (İHB 2006: 84-85).

Anayasamızın 10. maddesinde: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.” (www.tbmm.gov.tr 05.08.2010),

şeklinde düzenlenmiştir. Özellikle işgücü piyasalarında, cinsiyete bağlı olarak iş ve meslek düzeyinde ayrımlara rastlanmaktadır.

4.3. Zayıflık ve Korunmasızlık

Yoksulluk, bireyin veya hane halkının sahip olduğu çok boyutlu dezavantajlardan kaynaklanmaktadır. Kişilerin bilgi ve gerekli becerilere ulaşamamaları, yeni fırsatlara sahip olamamaları ve ortaya çıkan güvensizlik, yoksulluğun kronik vaziyete gelmesine yol açmaktadır. Zayıflık ve korunmasızlık, kişinin sosyo-ekonomik statüsü ile ilgili bir olgu iken olası değişiklikleri de ifade etmektedir. Yoksul kesimin tamamının aynı risklerle karşı karşıya gelmesi gerekmez. Zayıflık ve korunmasızlığa sebep olan etkenler şunlardır (www.canaktan.org 25.02.2009):

- **Varlık ve tasarruf birikiminin yetersiz olması ve krediye ulaşma imkanının yetersizliği:** Beklenmedik gelir kayıpları ile karşılaşan hanehalkı, tasarruflarını kullanarak veya kredi alarak tüketim düzeyini sürdürebilir ve böylece değişen koşullardan etkilenmeyebilir. Gerekli imkanlara sahip olmayan hane halkı tüketim masraflarını azaltma yoluna gitmektedir.
- **İşgücüne katılımın çoğaltılamaması:** İşgücüne katılımın artması ile haneye giren gelirlerle ekonomik krizlerin üstesinden gelebilir. Çalışan sayısının az olduğu ya da ayrımcılıkla karşılaşan hanehalkı azalan gelirini telafi edemez ve olumsuz şartlar karşısında yoksullaşma tehlikesi ile karşılaşır.
- **Hanehalkı reisinin kadın olması:** Çalışma yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığın meydana gelmesi ve çocukların bakımını üstlenmek gibi nedenlerle kadınlar daha az veya daha elverişsiz şartlarla iş bulabilmektedirler.
- **İstikrarlı bir gelir olanağının ve iş güvenliğinin olmaması:** Kazanılan gelirin sürekliliği ve iş güvenliği, içinde bulunulan sektöre ve istihdamın türüne göre değişebilmektedir. Bireyin işini kaybetmesi ya da gelirinde azalma olması hanehalkına tüketimini azaltmayı getirir.
- **Aileler arası dayanışmanın zayıflaması:** Ailelerin desteğinin sağlanması ekonomik krizlerin etkisini hafifletir. Böyle bir dayanışmanın yok olması yoksulluk riskinin meydana gelmesine ya da şiddetinin artmasına yol açabilir.
- **Eğitim imkanlarının yetersizliği:** İyi eğitim seviyesine sahip bireyler; değişen çevre şartlarına çoğunlukla adapte olurlar, ekonomik imkanları daha fazla kullanırlar, uygun koşullarda krediye ulaşabilirler. Yeni gelir sahibi olma fırsatlarını değerlendirmeleri mümkündür.

5. Sosyal Dışlanma-Yoksulluk İlişkisi

Sosyal dışlanma ve yoksulluk aynı anlama gelen kavramlar gibi kullanılmaktadır. Sosyal dışlanma yoksulluğu da içermekte ve yoksulluk sınırında yaşamayla birlikte, yaşamı iyileştirecek yetersizlikleri kaybetmekle de ilgilidir (Sapançalı 2005: 57). Yoksulluk, önemini yitirmeyen ve toplumun bütününe ilgilendiren bir kavramdır. Küreselleşme süreci, beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden eşit ölçüde yararlanma hakkına sahipliği öne çıkarmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin 1997 yılından beri hazırlamış olduğu İnsani Gelişme Raporlarında, bilimsel düzeyde tartışma konuları arasına giren yoksulluk da yer almaktadır. Kavram, zaman ve mekan göreliliği, düşük gelir düzeyi, beslenme ile sosyal katılım, ekonomik ve psikolojik sebepler, belirsizlik, çevresel bazı olumsuzlukların algılanmasının bütünsel göstergesidir. Ükelere, dönemlere göre anlamlar yüklenmektedir (www.isgucdergi.org 25.08.2008). Yoksulluk, bireyin geçimini sağlayabilmek için ihtiyaç duyduğu kaynaklardan yoksun kaldığı bir durumu ifade etmektedir (Marshall 1999: 825).

Yoksulluk tanım ve ölçümünde üzerinde durulması gereken, yoksulluk göstergesi olarak ekonomik mi yoksa sosyal kıstasların mı dikkate alınacağıdır. Yoksulluk araştırmalarında daha çok ekonomik göstergelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Gelir ve tüketim harcamalarının yoksulluk göstergesi olarak kullanılmasına karşı itirazlarda, yoksulluk seviyesiyle ilgili olarak sadece belirtilerin gösterilip, yoksulluktan çıkış için değerlendirmeler yapılmasına olanak vermemesiyle, yeterli refah göstergesi olmaması öne sürülmektedir. Ekonomilerin yapısal ve demografik özelliklerinde hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Ölçümlerin genellikle bir zaman diliminde yapılıyor olması yoksulluk konusundaki dinamizmin gözden kaçmasına neden olmaktadır (Şenses 2003: 62 -71).

Karar alma mekanizmasından dışlanma, iş hayatı ve kültürel faaliyetlere katılımın yetersizliği, yoksulluk sürecini kapsamaktadır. Yoksulluğu tanımlarken farklı boyutlar dikkate alınmalıdır (www.canaktan.org 25.02.2009):

- **Güçsüzlük:** Yoksulluktan kurtulma, durumunu değiştirememesi; yaşam ve geçimi tehlike altında bırakan olaylara ekonomik, sosyal ve doğal şoklara maruz kalma; güvenli iş ve meskene sahip olmamak.
- **Maddi mahrumiyet:** Kişi veya hane halkının yeterli gelirinin olmaması, özel tüketim seviyesinin, kamusal mal ve hizmetlerin sunumunun yetersiz olması.
- **İzolasyon:** Okur-yazarlığın olmaması, eğitim imkanlarından yararlanamama, kaynaklara ulaşamama, taşrada bulunma, ayrımcılık.
- **Katılımın yetersiz olması:** Yoksulluğun tanımlanması ve azaltılmasına yönelik programların hazırlanması ve uygulanmasına katılım sağlanmaması; sesini duyuramama; insan onuruna yakışır bir yaşam sürdürememe.

- **Zamanın yetersiz olması:** Kişiler ve hanehalkının tüm zamanlarını gelir elde etmeye çalışarak geçirmeleri sonucu kültürel faaliyetler için boş zaman kalmamaktadır.
- **Fiziki zafiyet:** Yetersiz beslenme, açlık, hastalık, güçten düşme gibi durumları içermektedir.
- **Çevre kirliliği ve çevrenin bozulması:** Çevrenin kirlenmesi sonucu geçim kaynaklarının ortadan kalkması; açlık ve maddi imkansızlıklar sebebiyle ormanlar gibi doğal kaynakların hızla tüketilmesi.

6. Sosyal Dışlanmanın Ölçülmesi

Sosyal dışlanmanın değerlendirilmesinde, verilerin incelenmesi önem taşımaktadır. Sosyal dışlanmanın, değişen koşullar ve ihtiyaçlar nedeniyle sorunun ölçülmesinde birden fazla unsuru kapsayarak genişlemesi olasıdır.

Sosyal dışlanmanın ölçülmesinde sayısal unsurlar üzerinde durulmaktadır. Bunların sayıya dökülmesinin zor olması, anketlerin düzenlenmesi, gerçekleştirilmesi ve istatistiksel bir yargıya varılması gibi belirgin olumsuzluklar olmaktadır. Sayısal ve nitel kriterler arasındaki bağlantının yönü ve derecesi her zaman bilinmediği için kuşku artmaktadır. Ölçüm sorunları meydana gelmektedir (Sapançalı 2003: 56-57).

Genellikle sosyal dışlanmanın ölçülmesi, iki farklı açıdan ele alınmaktadır. Kullanılan ölçütlerden birincisi, terimin boyutlarını ve açılımlarını ölçmeye gayret eden girişimlerken, ikincisi ise; sosyal dışlanmanın temelini oluşturan gerçeklerin ve öğelerin kapsamını ölçmeye odaklanmaktadır. İkinci yaklaşım, birincisine göre daha fazla avantaja sahiptir; çünkü verilere kolay ulaşabilmek ve siyasi meselelerle doğrudan irtibat sağlanması mümkün olmaktadır. Dışlanmanın türlü biçimleri arasında gösterilen yoksulluk, işsizlik, hastalık, ailelerin parçalanması gibi verilere ulaşmak önemlidir (Klasen 2000: 10-11).

Sosyal dışlanmanın ölçülmesinde önemli toplumsal göstergelerin bir başka şekline göre sosyal dışlanma, yoksulluk merkezli olarak hesaba katıldığında, üç biçim almaktadır; sosyal etkileşimden yoksun olma, ev-aile ile ilgili mahrumiyet ve uç noktada tüketim sıkıntısıdır. Bu bulgularla sosyal dışlanmanın çok anlamlılık özelliği ve yoksulluk

ölçülmeye çalışılmıştır (Sunders 2003: 11-12). Üç ayaklı sosyal dışlanmayı ölçümleyecek sosyal göstergeler dizisi Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Dışlanmanın Formları ve Göstergeleri

Dışlanmanın Formu	Sahip Olduğu Göstergeler
Sosyal etkileşimden yoksun olma	Her yıl hafta sonu tatilini evinden uzakta geçirebilme ölçüsünde satın alma gücünden yoksun olma, her iki haftada bir kez geceyi dışarıda geçirmesine yetecek ve arkadaşlarıyla -ailesiyle ayda bir kez yemeğe gidebilecek şekilde maddi durumunun el vermemesi.
Ev halkına ait mahrumiyet	Haftada bir kez yemeği dışarıda yemek için satın alma gücünden yoksun olmak, para kıtlığında elde edilen gelir ile gaz, elektrik veya telefon faturalarının ödenmemesi, gıda için sıkıntı oluşturması ve evin ısıtılmasını sağlayamaması.
Üç noktada tüketim sıkıntısı	Elde edilen gelir ile otomobilin zamanında kaydının veya sigortasının yapılmaması, kimi şeylerin rehin olarak verilmesi veya satılması refah sağlayıcı kurumlardan destek istenmesi.

Kaynak: Peter Saunders, “Can Social Exclusion Provide New Framework For Measuring Poverty?”, Social Policy Research Centre (SPRC) Discussion Paper, No. 127, Sydney: The SPRC University of New South Wales Publishing, October 2003, s.11-12.

Sosyal dışlanma göstergelerinde işsizlik, siyasi hayata katılımın az olmasına yönelik veriler, halkın okuma yazma durumu, salgın hastalıklar, kişi başına düşen milli gelir, sosyal güvenlik mahrum olma gibi pek çok sorun boyutlarıyla karşılaştırılmaktadır. Fakat sayısal veriler ve yapısal ölçütlerin toplanması güç bir durumu oluşturmaktadır.

Sosyal dışlanmanın belirlenmesi ile ilgili AB’de yer alan Sosyal Koruma Komitesi geniş sayıda gösterge belirlemiştir. Öncelik sırasına göre üç seviyede ele alınmasına karar verilmiştir. Birincil göstergeler, sosyal dışlanmaya liderlik eden en önemli etmenlerin etkilediği alanları kaplayan sınırlı sayıdaki kıstasları içermektedir. Toplumsal cinsiyet, yaş hesaplamaları ile işsizlik, çalışma durumu, hanehalkının geliri, eğitim seviyesi yer almaktadır. İkincil göstergeler, ana göstergeleri destekleyen ve problemin diğer boyutlarını betimleyen göstergeler düşük gelir, eğitim seviyesi, uzun süreli işsizlik gibi verilerden oluşmaktadır. Her iki seviyede bulunan göstergeler, üye devletlerce üzerinde

fikir birliğinde bulunmuş ve sonraki Ulusal Eylem Planları'nda (UEP) bir başlık altında Sosyal İçerlilik kapsamında Katılım Raporu'nda kullanılmıştır. Üçüncü gösterge ise üye devletlerin kendi UEP'lerine Sosyal İçermeye dahil etmeye bağlı, birincil ve ikincil göstergeleri kendi ülkelerine uyumlaştırmalarına yardımcı, belirli alanlarda kendilerine özgü sorunları çözmek için kullanılmaktadır. Uyum sağlama zorunluluğu bulunmamaktadır. Sosyal dışlanmanın ilkeleri kabul edilmiş, belirtilmiştir (SPCR 2001: 3).

Nesnel veya öznel ölçümler, belli boyutlarda dışlanma olup olmadığını, varsa yoğunluğuna dair saptamaları sunmaktadır. Farklı niteliklerdeki tespitlerden bütüncül sonuca ulaşmak için nesnel ölçü bulunmamaktadır. Sosyal dışlanma riski bulunan kesimlerin, dışlanmaya maruz kalma durumlarının incelenmesi gereklidir. Kent varoşlarında yaşayanlar, sağlık-emeklilik sigortası olmayanlar, sürekli bakıma muhtaç olan gibi bazı grupların dışlanmayla karşılaşma olasılıkları yüksek olduğundan çalışmaların yapılması gerekli olmaktadır (Adaman ve Keyder 2006: 12-13).

7. Sosyal Dışlanmanın Bileşenleri

Sosyal dışlanmanın sebepleri birbiri ardına yoksulluk beraberinde işsizlik, emek piyasasında yaşanan güvencesizlik zincirlenmiş olarak gelmektedir. İşsizliğin yanı sıra, eğitim alamayan pek çok kişi bunu yoksulluğun sonucu olarak sosyal dışlanma şeklinde belirtmektedir. Buna ek olarak çoğu ülkede sosyal güvenlik sisteminden dışlanma işsizlik olarak algılanmaktadır (Sapancalı 2003:58).

Küreselleşme, emek piyasasının değişmesi, sosyal koruma yetersizliği, gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, ayrımcılık, göç gibi nedenlerin sonucunda tüm toplumu etkileyen boyutlara ulaşmaktadır. Farklı başlıklar halinde incelenmektedir.

7.1. Küreselleşmenin Etkisi

Küreselleşme denildiğinde, dünya ekonomisini oluşturan sosyal ve ekonomik parçaların birbirlerine ve dünya piyasalarına bağlanması anlaşılmaktadır. Ticaretin, finansal sermaye akımlarının işleyişinin sağlanması ve piyasa mantığını köstekleyen her türlü ortaklaşa yapının yok edilmesini gerektirdiği görülmektedir (Yeldan 2003: 428).

Küreselleşme, dünyanın her yerinde istenilen şekilde üretim yapabilmek, istenilen malı ve hizmeti satmak ve spekülâtif parayı dünyada dolaştırmak, yüksek kar oranına ulaşmaktır (Eroğlu 1997: 47).

Bauman, küreselleşmenin anlamını, dünya meselelerinin belirsiz, kuralsız ve kendi başına buyruk doğası, kontrol merkezinin yokluğuyla, yeni dünya düzensizliği olarak belirtmektedir (Bauman 1999: 69).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki koşullar, reel ücretlerin artış göstermesi, sendikal hareketlerin güçlenmesi ve sosyal refah devleti anlayışı paralel biçimde gelişmektedir. Değişim, 1970'li yılların başında hız kazanmaktadır. Üretim yapısı, zamanla kitlesel işçi çalıştıran alanlardan, finans kesimine, mikro-elektronik gibi alanlara kaymakta ve istihdamı olumsuz etkilemektedir. İşsizlik ve sosyal refah devletinde çözülme başlamaktadır (Kazgan 2005: 230-231).

Yeni bir ekonomik düzen anlayışı dünyaya 1980'li yılların başından itibaren ABD'den yayılmaktadır. Ekonomide serbestleşme, ihracata yönelik büyüme ile dönüşüm, giderek aşılma sürecine konu olmaktadır. Küresel örgütler ve bölgesel anlaşmalarla birlikte bir oluşum ortaya çıkmaktadır. Küresel boyuttaki yeniden yapılanmada amaç mal, hizmet ve sermaye için dünya pazarı serbestleşme yoluyla kurulurken, ulusal pazar ve emeğe ilişkin ekonomi düzlemindeki işlevler farklılaşmaktadır (Kazgan 2005: 15-17).

Yeni küresel üretim ve yönetim modeli, işgücünün ve çalışma sürecinin bütünleşmesi ile eş zamanlı olarak gerçekleşmesinden oluşmaktadır (Castells 2005: 323). Küreselleşme ile birlikte işgücü, mal ve hizmet piyasalarındaki değişmeler, gelir dağılımı ve yoksulluk üzerine etkileri ayrıca küreselleşme sürecinde sosyal politikaların gelişimi ön plana çıkmaktadır. Sosyal devlet uygulamalarında da değişiklikler meydana gelmektedir. Üzerine farklı anlamlar yüklenen ve tanımlamaları yapılan küreselleşme kavramı, süregelen hızlı değişimle dünya ekonomilerinin birbirlerine eklenmesi, üretim ilişkilerinin yeniden belirlenmesi ile ülkelerin çoğunda toplumsal yapıyı da önemli ölçüde etkilemektedir.

Küreselleşme çağı, tüm dünyadaki işçiler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. (Munck 2002: 70). Üretimde esnekliği sağlamak, rekabeti artırıp, emek maliyetini düşürebilmek için yanında kısmi süreli, çağrı üzerine, evde çalışma gibi yeni istihdam biçimleri meydana getirmektedir (Mahiroğulları 2000: 2). Ucuz ve örgütsüz işgücü,

sermayeye kolaylık sağlayan sistemin yayılmasıyla birlikte özelleştirme de küreselleşme sürecinde ön plana çıkan uygulamalar içersine katılmaktadır. Özelleştirme; kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetlerin, özel kesimce sağlanması anlamına gelmektedir. İşletmenin küçültülmesi, faaliyetlerinin durdurulması gibi nedenlerle işçilerin işlerini kaybedebilme ihtimali ortaya çıkmaktadır.

Avrupa ve Kuzey Amerika'da sosyal dışlanmanın altındaki nedenin, artan gelir ve istihdam bakımından vasıflı ve vasıfsız işgücü arasındaki eşitsizlikler olduğu belirtilmektedir. Gelişmiş ülkelerde küreselleşmenin yanında teknolojik gelişmeler de niteliği olmayan grupların sosyal dışlanmalarında, etkili olmuştur (Brenton 2000: 1).

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle küreselleşme, uluslararası etkileşimle beraber, toplumları daha açık duruma getirmektedir. Bilgisayar ve internet gibi araçların maliyetleri giderek düştüğünden ulusal düzeyde kitle iletişim araçlarına sahip olabilmek kolaylaşmakta, bunun yanı sıra toplumda yabancılaşma ve dışlanma olgusu da artmaktadır. Ekonominin işleyişine bağlı olarak ekonomik kalkınma beklentisi, yeni ekonomik düzen ve sosyo-kültürel alanda ulusal sınırların kalkması ile kalkınma sürecini etkileyen anlayışı getirmiştir. Toplumsal yaşamın her alanında alışkanlıkların, değer yargılarının, farklılaştığı izlenmektedir. Tüketim alışkanlıkları, giyim, gelenek-görenekler dünyanın hemen her yerinde birbirine benzeşmeye başlamaktadır. Küresel kültürün etkisi ile internet, televizyon, filmler, diziler kişileri etki alanına almaktadır.

7.2. Göç

Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan, kısa, orta ya da uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi olan coğrafik, toplumsal ve kültürel yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 2004: 13). Ülke içinde çeşitli yöre ve bölgeler arasında veya ülke ile yabancı ülkeler arasında süreklilik oluşturan nüfus hareketini içermektedir (Ozankaya 1986: 202). Göç olgusu, sosyal dışlanma içersinde önemli yer edinmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı şekillerde risk oluşturmaktadır (Sapançalı 2003: 98). Göçmen, daha iyi yaşam şartlarında, ekonomik sebeplerle ülkelerinden ayrılan kişilere denilmektedir (Gümüş ve Dönmez Kara 2009: 2835-2837). İnsanların göç etmesinde en önemli etkenin daha iyi yaşam sürme isteği, gelir seviyesini yükseltme olduğu anlaşılmaktadır. Göç eden

bireyler, yeni yerleşimlerinde sosyo-kültürel değişimlere neden olmaktadır. Kentleşme ve gecekondulaşma sorunu, alt yapı hizmetlerinde yetersizlikler ortaya çıkmaktadır.

Göçmen işçiler, göç ettikleri alanlarda dışlanmaktadır. Ülkenin diline ve kültürüne yabancı kalan niteliksiz ya da yarı-nitelikli göçmen çalışanlar toplumuyla bütünleşme süreçlerinde sorunlar yaşamaktadır. Yasal korumanın olmaması da göçmen işçilerin, uygun olmayan çalışma koşullarında istihdama katıldıklarını ortaya çıkartmaktadır (Taran ve Geronimi 2003: 3-4). Yoksulluk, göçe neden olurken, göç edenler yeni bir yerde yaşamaya, gidilen yerdeki koşullara hazırlıklı değildirler ve sonuçta her göçte farklı yoksulluk tecrübeleri ortaya çıkmaktadır. Göç ve süreci boyunca yoksulluk görülmektedir (Çağlayan 2007: 88-89).

BM Nüfus ve Kalkınma Komisyonu'nun raporuna göre varlıklı ülkeler göç almaya devam etmekte ve dünyadaki 191 milyon göçmenin üçte biri Avrupa'da, Kuzey Amerika'da göçmen sayısı 44,5 milyona, Avustralya ve Yeni Zelanda da ise 4,7 milyona ulaşmaktadır (www.abhaber.com 26.03.2009).

Türkiye'de ise göç, 1950'li yıllarla başlayan ve etkileri günümüzde de süren, sosyal ve ekonomik değişimleri kapsayan bir süreçtir. Bununla birlikte Batı'dan bir yüzyıl sonra plansız sanayileşmeyle ortaya çıkan ve kentleşmede sorunlar meydana getiren iç göçler ve Batı'nın işçi isteğiyle yoğunlaşan dış göç akla gelmektedir (Yalçın 2004: 178). Türkiye'de iç göçe hızlı nüfus artışı ve tarımda traktörün aktif kullanımı, ulaşım araçlarındaki gelişmeler, ayrıca 1950'li yıllarda karayolu yapımına hız verilmesi ile sanayileşme de etkili olmaktadır (Görmez 1997: 15). Uluslararası işgücü göçü, göç veren ülkeler üzerinde işsizliği azaltıcı nitelikte gösterilmektedir.

Uluslararası göç hareketlerinde, emek konusunda coğrafi farklılıklar bulunmaktadır. İşgücü fazlasına sahip ülkelerde ücret piyasası düşük, belirli işgücüne sahip ülkelerde ücret düzeyi yüksektir. Ücret piyasasında işçiler, yüksek ücretli ülkelere göç etmektedir (Abadan Unat 2002: 6). Dış göçlerin, ülkeler açısından etkilerine bakıldığında; insan gücü ihtiyacını karşılamak, ucuz işgücü temin edilmesi ve düşük nitelikli işlerde çalışma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gezgin 1994: 87-91).

7.3. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü Anayasası'na göre sağlık; sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruha ve sosyal yönden tam iyilik halidir ve ulaşılabilir en yüksek sağlık seviyesi, ekonomik, sosyal konumuna bakılmaksızın tüm bireylerin temel hakkı olarak belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı 2007: 1, Fişek 1985: 1).

Sağlık, yaşam kalitesinin oluşturulması ve korunmasında özel bir öneme sahiptir. Sağlık hizmetinin karşılanması ise kişilerin yaşam standardını doğrudan etkilemektedir. Sağlığa etki eden; beslenme alışkanlıkları, konut ve işyeri koşulları, çevre, eğitim gibi etkenler sağlıklı toplum için sosyal ve ekonomik alanda önemli yer kaplamaktadır. Sağlık hizmetlerinin düzeyi, insanların yararlanması ülkelerin gelişmişlik seviyesine olumlu yönde katkı sağlamaktadır.

Sağlık hakkı ve sosyal dışlanma arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Düşük gelirli bireylerde yeterli, dengeli beslenme sorunuyla birlikte sağlık problemleri ve sürekli hastalığın olması yayılması tehdit oluşturmaktadır. Yoksulların ve düşük gelirli bireylerin sağlık hizmetlerinden tam yararlanamadığı belirtilmektedir. Birçok ülkede, sağlık hizmetlerinden düşük gelirli grupların daha az yararlanmakta olduğu, hastalıklarla karşılaşma riskleri de daha yüksek oranda bulunmaktadır (Sapançalı 2003: 182).

7.4. Eğitim

Kişinin toplumsal yetenekleri, amaçlarına yönelik yeni yetenekler, davranışlar kazandırılması yönündeki çalışmaların tümü eğitim olarak değerlendirilmektedir (Akyüz 2001: 2). Eğitim, insana içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasına yardımcı davranışları kazandırması olarak, tanımlanmaktadır (Oktay 2001: 25).

Eğitim, kişilerin hayatında büyük bir paya sahiptir. Erken yaşta başlanan eğitimle birlikte, bireylerin gelişimi de sağlanmaktadır. Çocukluk döneminde eğitimden dışlanma, sosyal dışlanmaya zemin oluşturmaktadır. Temel eğitimde, sistemden kaynaklanan nedenler, çocukluk çağında eğitimden dışlanma, bireyin hayatının sonraki etaplarında karşısına çıkmaktadır. Birey, meslek edinirken sorun yaşamakta, gelirden, sosyal güvenlik dışlanmakta; suça yönelmektedir. Eğitimle işgücü piyasasına katılımın artması ve nitelikli işgücüyle üretim ilişkisi gözden geçirilmelidir (Sapançalı 2003: 175).

Ülkelerin sosyo ekonomik yapı ve gelişme seviyesi ile birlikte toplumlarda uzman insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Okullaşma oranı, eğitim düzeyi, yaş grubu oranı ve aktif nüfus eğitim düzeyi gibi yapısal göstergeler gelişmeye etki etmektedir (Dura ve Atik 2002: 270-272). Teknoloji ve eğitime yapılan yatırım toplumun gelişmesine her alanda olumlu katkı sağlamaktadır. Eğitim işsizliğin önlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yapısal değişimin istihdam üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasında etkili olmaktadır. İşgücü piyasalarına uyum süreci içerisinde mesleki eğitim kurslarına önem verilmektedir.

Ülkemizde ilk defa uygulanan Yetişkin Eğitimi Araştırmasının alan uygulaması Ekim 2007-Ocak 2008 döneminde yapılmıştır. Bireylerin yaş grubu, cinsiyet, eğitim ve işgücü durumuna göre eğitime katılım oranlarıyla birlikte, işle ilgili, çalışma saatlerinde eğitime katılım ile eğitime katılmama sebepleri gibi birçok gösterge hesaplanmıştır (www.tuik.gov.tr 27.03.2009).

Tablo 2. Son 12 Ay İçinde Örgün ve Yaygın Eğitime Katılım 2007 %

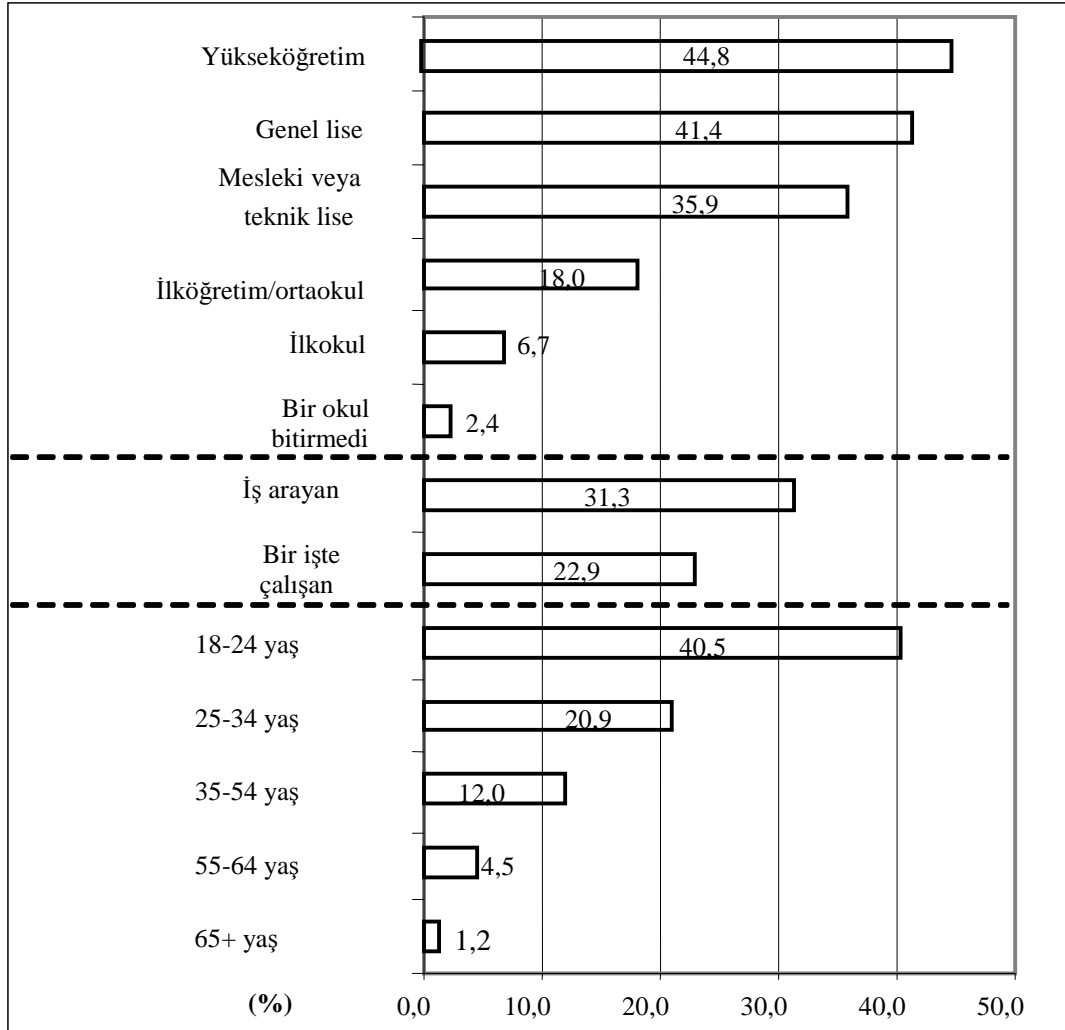
Eğitim Türü	Türkiye			Kent			Kır		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
18 ve daha yukarı yaş									
Örgün veya yaygın eğitime katılım oranı	17,20	21,07	13,49	19,29	22,90	15,77	12,82	17,12	8,84
Sadece yaygın eğitime katılım oranı	13,92	17,17	10,81	15,16	18,08	12,31	11,34	15,22	7,74
Sadece örgün eğitime katılım oranı	5,89	7,02	4,81	7,34	8,52	6,19	2,86	3,80	1,99
Hem örgün hem de yaygın eğitime katılım oranı	2,61	3,12	2,13	3,20	3,69	2,73	1,38	1,89	0,90
25 ve daha yukarı yaş									
Örgün veya yaygın eğitime katılım oranı	12,51	15,83	9,29	13,82	16,90	10,80	9,84	13,60	6,30
Sadece yaygın eğitime katılım oranı	11,35	14,37	8,43	12,30	15,01	9,64	9,42	13,04	6,02
Sadece örgün eğitime katılım oranı	2,05	2,57	1,54	2,60	3,14	2,06	0,93	1,38	0,51
Hem örgün hem de yaygın eğitime katılım oranı	0,89	1,11	0,67	1,07	1,25	0,90	0,51	0,82	0,22

Kaynak: <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4057>> (27.03.2009)

Tabloda görüldüğü üzere: Türkiye genelinde 18 ve daha yukarı yaştaki nüfusta örgün veya yaygın eğitim faaliyetine katılanların oranı % 17,20'dir. Örgün veya yaygın eğitime katılım oranı kentsel yerlerde % 19,29, kırsal yerlerde % 12,82'dir. Bu oran aynı yaş grubunda, sadece yaygın eğitime katılanlar için Türkiye genelinde % 13,92, kentsel

yerlerde % 15,16 ve kırsal yerlerde % 11,34'tür. Türkiye genelinde 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusta örgün veya yaygın eğitim faaliyetine katılanların oranı % 12,51'dir. Eğitime katılım kentsel yerlerde %13,82, kırsal yerlerde % 9,84 olarak belirtilmiştir (www.tuik.gov.tr 27.03.2009).

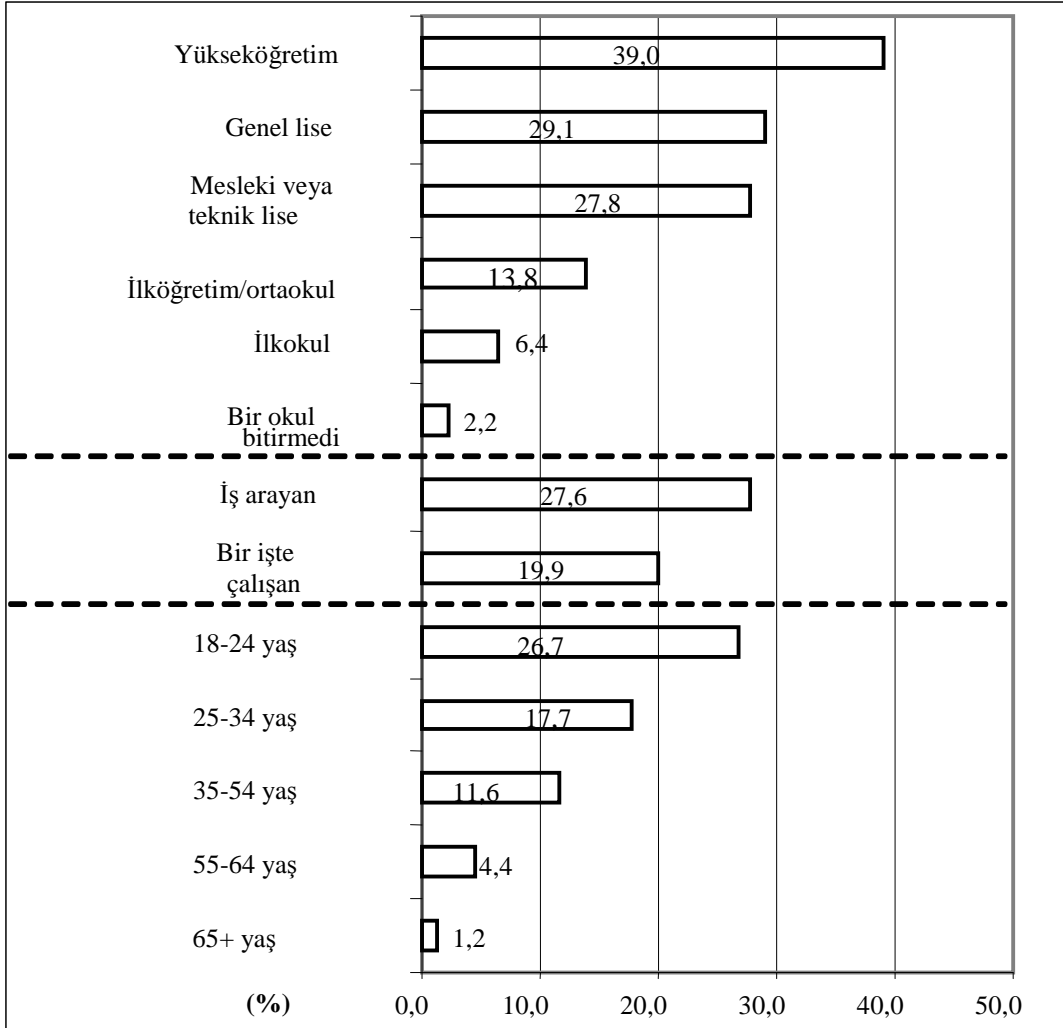
**Grafik 1. Son 12 Ay İçinde Eğitim Durumu, İşgücü Durumu ve Yaş Grubuna Göre Eğitime Katılım 2007 (18 ve daha yukarı yaştaki nüfus)
Örgün veya Yaygın Eğitim**

Kaynak: TC. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Yetişkin Eğitimi Araştırması, 2007, Sayı:51, 27 Mart 2009. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4057>> (27.03.2010)

Grafik 2. Son 12 Ay İçinde Eğitim Durumu, İşgücü Durumu ve Yaş Grubuna Göre Eğitime Katılım 2007 (18 ve daha yukarı yaştaki nüfus)
Sadece Yaygın Eğitim

Kaynak: TC. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Yetişkin Eğitimi Araştırması, 2007, Sayı:51, 27 Mart 2009. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4057>> (27.03.2009)

Grafik 1 ve 2’de son 12 ay içinde eğitim durumu, işgücü durumu ve yaş grubuna göre 18 ve üstü yaştaki nüfusun eğitime katılımı incelenmiştir. Türkiye genelinde, örgün veya yaygın eğitim faaliyetlerine en aktif katılım, % 44,8 ile yükseköğretim mezunlarında % 40,5 ile 18-24 yaş grubundadır. Erkek nüfusta eğitime katılım, kadın nüfusundaki katılıma göre daha yüksektir. Sadece yaygın eğitim faaliyetlerine en aktif katılım, % 39 ile yükseköğretim mezunlarında ve % 26,7 ile 18-24 yaş grubundadır. Bir işte çalışanlarda katılım oranı % 19,9 iş arayanlarda ise % 27,6 oranındadır. Erkek nüfusta eğitime katılım, kadın nüfusundaki katılıma göre oldukça yüksektir (www.tuik.gov.tr 27.03.2009).

Eğitim, fırsat eşitliği ve bireylerde sosyal farklılaşmayı sağlamaktadır. Alt gelir gruplarındaki bireylerin üst kısma yükselme şansı eğitim sayesinde olmaktadır. Eğitim ile sosyal içerilme arasında bağ oluşturulmakta, kişi işgücü piyasasına kolaylıkla katılmaktadır (Sapançalı 2005: 83).

Tablo 3. Eğitim Düzeyi, Yaş Grubu ve Cinsiyet Durumuna Göre Faaliyet Oranları
(2007 İlk Çeyreğinde %)

	EA 13				AB 27			
	15-64	15-24	25-54	55-64	15-64	15-24	25-64	55-64
Erkekler ve Kadınlar	70.5	43.8	84.4	45.5	69.9	43.1	84.0	46.5
En Az Lise	56.2	34.5	75.0	35.6	53.8	30.8	73.3	37.3
Lise Düzeyi	76.1	55.1	86.7	49.3	75.2	55.9	85.7	49.7
Yükseköğrenim Düzeyi	86.4	62.2	92.0	65.7	87.1	69.3	92.2	67.0
Erkekler	78.2	47.4	92.8	55.0	77.2	46.5	91.7	56.3
En Az Lise	67.8	39.8	89.3	46.7	64.2	35.9	86.9	47.4
Lise Düzeyi	82.3	59.0	93.4	55.2	81.4	60.0	92.1	56.6
Yükseköğrenim Düzeyi	89.9	58.4	96.0	71.4	90.3	66.8	96.0	71.6
Kadınlar	62.8	40.1	76.0	36.4	62.7	39.6	76.4	37.3
En Az Lise	44.9	28.3	60.6	27.1	44.0	25.0	60.1	29.7
Lise Düzeyi	69.7	51.3	79.8	43.0	68.7	51.8	78.8	41.8
Yükseköğrenim Düzeyi	82.9	64.8	88.1	57.1	84.1	71.0	88.8	60.6

Kaynak: Fabrice Romans-Omar S. Hardaron: "Labour Market Latest Trends-1st Quarter 2007 Data", Data In Focus 16/2007 Population and social conditions, Eurostat, European Communities, 2007, s.2.

Tabloda görüldüğü gibi, erkeklerin Avrupa genelinde kadınlara oranla daha fazla eğitim aldıkları, kadınlarda ise düşük oranda olduğu görülmektedir. Eğitim durumunda 15-64 yaş aralığında, erkeklerde % 77.2 iken kadınlarda % 62.7 olarak belirlenmiştir. Avrupa da temel eğitim sürecine verilen önem hatırlanmaktadır. Eğitim üzerinde tüm ülkelerin durması gerekmektedir, yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın önüne geçiş bu sayede olmaktadır.

7.5. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenliğin temel amacı yoksullukla mücadeledir. Yeni çalışma şekillerinin oluşması, sosyal güvenlik sisteminden dışlanmanın sebepleri arasında yer almaktadır (Sapançalı 2003: 189-192). Kişilere, belirli sosyal risklerin oluşmasıyla ortaya çıkan zararların, ilave maliyetlerin veya gelir kayıplarına yönelik ekonomik güvence sitemi olan sosyal güvenlik; belli bir grup veya toplumun tümü tarafından paylaşılarak karşılanır.

Kavram, fertlerin üstesinden gelemeyecekleri sosyal problemlere çözüm yolu bulmasını sağlamaya yönelik tedbirlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Ekin, Alper ve Akgeyik 1990: 18).

Sosyal refah düşüncesini yansıtabilecek şekilde gelişme, ABD’de 1935 yılında sadece çalışanlara değil işsizlere ve koruma gereksinimi olan herkes için bir takım önlemler alınması sağlanmıştır. 1942 yılında İngiltere’de hazırlanan Beveridge Raporun’da yoksullara sosyal yardımlar yapılması öngörülmektedir.

Refah devleti geniş anlamda, bireylerin mal varlığına, yaptıkları işlere bakılmaksızın gelir garanti etmekte, hastalık, işsizlik, yaşlılık ve diğer sosyal riskler karşısında güvence sağlayarak vatandaşlara sosyal hizmet sunma çabası olarak belirtilmektedir (Sallan Gül 2004: 151). Belirli bir sosyal güvenlik hakkı, sağlık ve refah hizmetlerinden serbestçe yararlanma, eğitim ve bazı sosyal riskleri önleyici tedbirler alınmasında refah devleti, etkili olmaktadır (Çelik 2007: 2). Kişilerin toplumsal ve ekonomik hayata katılmasını sağlama amacı güdülmektedir. İnsanlar arasında ayrımcılık, eşitsizlik ve yoksulluk gibi nedenlerin yol açtığı sorunları önlemek ön plana çıkmaktadır.

Devlet refah güvencesini sağlarken vereceği miktarı, gücü oranında öncelikler sırası yaparak yaş, hizmet gibi faktörlerin etkileyeceği katsayılara göre, toplumdaki refah önceliklerini belirginleştirmektedir (Gündoğan 1997: 112).

Tablo 4. Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Kişi Sayısı ve Türkiye Nüfusuna Oranı

İllerin toplam nüfusu (TÜİK-ADNKS’ye Göre Nüfus)	Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı (Aktif+Pasif +Yeşilkart)	Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı (Yeşil Kartlılar Hariç)	Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus	Yeşil Kartlı Sayısı
70.586.256	66.541.374	57.203.524	4.047.214	9.337.850

Kaynak: T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı İstatistik Bülteni, 2008 Yılı Aralık İstatistikleri’nden düzenlenmiştir. <<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/Anasayfa/Istatistikler>> (20.02.2010)

Tabloda, Türkiye’de sosyal güvenlik sistemine dahil olan nüfus miktarı görülmektedir. Yeşil kart sahibi olan kişi sayısı, 9.337.850 iken sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan 4.047.214 olarak belirlenmiştir. Sosyal yardımlar sayesinde sosyal güvenlik

hizmetlerinden yararlanan kesimler bulunmaktadır. Sağlık güvencesine sahip olmayan kesimleri içersine alması açısından genel sağlık sigortası uygulamasına geçilmiştir. Kişilerin gelirine göre prim ödediği sisteme katılım zorunlu olurken ödeme gücü olmayanların primleri ise devlet tarafından karşılanmaktadır.

7.6. İşsizlik

İşsizliğin; ümitsizliğe, kendine güvensizliğe, çaresizliğe, strese, kaygıya vb. gibi eğilimlere neden olduğu bilinmektedir. Bireyin önce kendisini ve ailesini etkileyen bu durum bütün kesimleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir.

Sosyal bir hak olan çalışma hakkı, yoksul ya da başka geliri olmayanları yakından ilgilendirir ve devlete olumlu bir edim yüklemektedir (Tanör ve Yüzbaşıoğlu 2001: 176). Çalışma hakkı bireye tanınmış temel hak ve özgürlükler arasında yer almaktadır. Bireyin işsizliği durumunda ortaya çıkabilecek problemlerden tüm toplum etkilenmektedir.

Bireyin işsizliği, cari ücret düzeyinde çalışmak istemesi, iş araması fakat iş bulamaması olarak tanımlanmaktadır. İnsan onuruna yakışan bir iş ve düzenli bir gelirle ekonomik hayata katılım artmaktadır. Ekonomik dışlanma, istihdam sayesinde giderilebilir (www.izto.org.tr 25.08.2008).

İstihdam ve işsizlik sorunlarında; ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal pek çok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bazı yazarlar işsizlik sorununun ülkemizde üç boyutlu olduğunu belirtmiştir. İlk olarak geleneksel tarım sektöründe; küçük ölçekli aile işletmelerine dayalı ücretsiz aile işçisi şeklinde mevsimlik dalgalanmalar şeklinde istihdam yapısı görülmektedir. Kentsel alanda, kayıt dışı istihdam; kentlere kırsal kesimden göçle gelen işgücünü kayıt dışı (informel) sektöre yöneltmekte ve bu sektör hızla büyümektedir. Ayrıca formel istihdam yapısında, kayıt altına alınamayan mevsimlik, geçici, süresi belirli hizmet akitleriyle çalışanlar iş yasası hükümlerini eksik gösteren ya da hiç göstermeyen gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Işığışık 2005: 137-140).

Bireyin kendisinin ve ailesinin yaşamını güvence altına alması, ihtiyaçlarını karşılaması, ekonomik açıdan dışlanma riskini azaltıcı bir rol oynayacaktır. Mülkiyet sahipliği, yoksulluk ve işsizliğe ilişkin sosyal göstergeler, ekonomik boyutları ortaya koymaktadır. Bu durumda ülkelerarası farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, Avrupa ülkelerinde uzun süreli işsizlik ekonomik dışlanma göstergesi sayılmaktadır

(Silver 1994: 549). İstihdam, bireyi yoksulluk ve sosyal dışlanma riskine karşı koruyan en önemli araç olmaktadır. AB ülkelerinde de, işgücü piyasasında, kısa süreli sözleşmelerle çalışma, güvencesizlik ve belirsizlik etkili olmaktadır (Sapançalı 2005: 77).

Sosyal katılımı ve kişisel gelişimi istihdam sağlamaktadır, toplumsal statü açısından işsizlik önemli bir sorun oluşturmaktadır. Tüm dünyada en önemli sorunlar arasında yer almaktadır (Sapançalı 2005: 74). Uzun süreli işsizler, niteliklerine uygun iş bulamayan genç nüfus, eğitilmiş kesim, yeni teknolojilere uyum sağlayamayıp işini kaybedenler, sosyal dışlanmanın kapsamında yer almaktadır (Sapançalı 2003: 139).

Resmi verilerde işgücünün istihdamdan fazla olması durumunda, işsizlik sorunu ile karşılaşmaktadır. İşsizlerin sayısı, işgücüne oranlanarak işsizlik oranına ulaşılmaktadır. Çoğunlukla yüksek işsizlik oranı zayıf bir ekonominin işareti olarak anlaşılmaktadır (Yıldırım vd. 2006: 29). Hızlı nüfus artışının yaşandığı ülkelerde işgücü arzı artış gösterirken işgücü talebi aynı oranda artış göstermemekte ve bu durum işsizliğe sebep olmaktadır. Nüfus bağımlılık oranı ve yatırımların işgücünün fiziksel kapasitesi yerine, okul, hastane gibi sosyal sermayeye yatırılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Lordoğlu ve Özkaplan 2003: 41).

Tablo 5. İşgücü Durumu (Ocak)

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2008(*)	2009	2008(*)	2009	2008(*)	2009
Kurumsal olmayan nüfus (000)	69 346	70 166	48 163	48 564	21 183	21 602
15 ve daha yukarıdaki yaşta ki nüfus (000)	50 435	51 323	35 552	36 025	14 883	15 298
İşgücü (000)	22 388	23 523	15 466	16 120	6 923	7 403
İstihdam (000)	19 798	19 873	13 458	13 341	6 339	6 532
İşsiz (000)	2 591	3 650	2 007	2 779	583	872
İşgücüne katılım oranı (%)	44,4	45,8	43,5	44,7	46,5	48,4
İstihdam oranı (%)	39,3	38,7	37,9	37,0	42,6	42,7
İşsizlik oranı (%)	11,6	15,5	13,0	17,2	8,4	11,8
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	13,7	19,0	13,1	17,8	16,5	24,7
Genç nüfusta işsizlik oranı ⁽¹⁾ (%)	21,2	27,9	22,1	28,9	18,7	25,4
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	28 046	27 799	20 086	19 905	7 960	7 894

⁽¹⁾ 15-24 yaş grubundaki nüfus

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(*) 2008 Ocak dönemi sonuçları yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Ocak Dönemi Sonuçları (Aralık 2008, Ocak, Şubat 2009) Sayı: 64, 15 Nisan 2009. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?=-4035>> (16.04.2009)

Tabloda, Türkiye’de Ocak 2009 döneminde TÜİK’ in araştırma sonuçlarına göre çalışma çağındaki nüfus geçen yılın aynı dönemine göre 888 bin kişi artış olduğu

görülmektedir. Tarım dışı istihdam 184 bin kişi azalmıştır. Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 59 bin kişi artarak 3 milyon 650 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 3,9 puanlık artış ile % 15,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki işsizlerin; % 74,4'ü erkek, % 61,5'i lise altı eğitilmiş ve % 22,1'i bir yıl ve daha uzun süredir iş aramaktadır. İşsizlerden öğrenimine devam eden veya yeni mezunlar ise % 7,1'i oluşturmaktadır (www.tuik.gov.tr 16.04.2009).

Türkiye'de ekonomik sorunların artması, sosyal politikaların önemine daha fazla dikkat çekmektedir. Sosyal dışlanmanın içerisinde rol oynayan öncelikli aktörlerden işsizlik sorunu ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizin nüfus hacmi; genç yapı, kent yapısında değişim ve ekonomik sorunlar vb. şeklinde ortaya çıkmaktadır. İşgücü oranındaki artış karşısında, endüstri ve hizmet sektöründe istihdamın sınırlı olması işgücüne katılım oranını düşürmektedir. İşsizlikle ve istihdamla ilgili olarak Beş yıllık Kalkınma Planlarında hedefler konulmuşsa da beklenen sonuçlar istenilen düzeye erişememektedir (Şahin 2007: 554-562).

Kayıt dışı ekonomi, kaynakların istenmeyen sektörlerle yönelmesine, ekonomik verimliliğin düşmesine neden olmaktadır. Vergilendirilmeyen bir alan olarak kamu gelirlerine katkı sağlamamaktadır. Benzer mal ve hizmet üretiminde bulunan kuruluşlar arasında kayıtlı-kayıt dışı kesimde faaliyet göstermelerine bağlı olarak etkin rekabet ortamının oluşmasını engellemektedir. Kayıtlı ekonomideki çalışanlara yönelik olarak işverenlerin sosyal güvenlik yükümlülükleri, vergi oranları ve sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği, çalışanların işverene maliyetinin yüksek olması, kayıt dışının büyümesinde etkili olmaktadır (TÜSİAD 2004: 35).

Türkiye'de kayıt dışı ekonomi, kentserde her üç işçiden birinin ve kırsal kesimdeki her dört işçiden üçünün hiçbir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadığı anlamına gelmektedir. İstihdam mevzuatından faydalanmada eksiklikler olduğu görülmekte, emeklilik, sağlık sigortası vb. herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı işçiler arasında bile yasal düzenlemelere uyum göreceli olarak düşük oranda belirlenmiştir. İşçilere yönelik korumayı güçlendirmek gerekmektedir (DB 2006: 2). Sosyal güvenlik sistemi, kayıt dışı ekonomiyi büyütmeyen aynı zamanda insanların geleceğe güvenle bakmalarını sağlamalıdır. Sosyal sigortadan kaçışı ve kayıt dışı ekonomiyi artıran düzenlemeler kişileri bu yöntemlere sevk etmektedir (Şakar 2008: 115-116).

Kent yoksulluğunun nedenleri arasında: Kayıt dışı istihdamın ve sosyal güvencesiz işlerin çoğalması, istihdamda ayrımcılık ve fırsat eşitsizliği, kentsel hizmetlerin paylaşımında adaletsizlik, ailenin demografik özellikleri, yoksul kesimin mekansal dışlanması, yer almaktadır (aile.gov.tr 17.03.2010).

Kırsal yoksulluk, bağımsızlık, güvenlik, sosyal ilişkiler, hukuksal haklar gibi beklentiler üzerine odaklanırken; kentsel yoksulluk, gelir ve tüketim değişimi konusuna eğilmektedir. Kişilerin iş bulması da geçinebilmelerine yeterli gelmemekte, yoksulluk devam etmektedir. Toplumsal, sosyal ve ekonomik olarak hayattan dışlanma kişilerin benimsediği durum haline gelmektedir.

Kentlere gelen nüfus, sanayileşme sürecinde yaratılan yeni iş alanlarının çok üzerindedir. Bunun sonucu olarak kentsel nüfusun önemli bir bölümü hizmet kesimine kayarak kesimin beklenmedik ölçüde büyümesine yol açarken, kentlerdeki gizli ve açık işsiz oranı sürekli artmaktadır (Kongar 2003: 559).

Türkiye’de kentsel yoksulluk; hamallık, hademelik, çaycılık gibi hizmetlerdeki yığılmalar, işçi pazarları, halk ekmek büfelerinin önünde uzayan kuyruklar, içme suyu, elektrik, otobüs sıkıntıları, kanalizasyon yetersizliği, okul yetersizliği gibi alanlarda ön plana çıkmaktadır (Can 2003: 81). Değişen sosyal yapıyla birlikte ailelerin, beslenme ihtiyaçlarında, çocuk bakımı, sağlık giderlerinde artış meydana gelmektedir. Ailenin gelirini temin eden kişilerden birisinin ölümü, gelirin kesilmesine ya da anne babanın boşanması, kadınlara yeni sorumluluklar yüklenmesi de aynı duruma yol açmaktadır (aile.gov.tr 17.03.2010).

Bireyin çalışma istek ve yeteneğinde olup, çalışma olanağı bulamaması, kişiyi ezen ve sosyal anlamda olumsuz etkileyen bir durumdur (Talas 1997: 129). İşsizliğin toplumsal sorunların kaynağı olabileceği unutulmamalıdır (Erdoğan 1991: 115). İşsiz kalma ve sonrasında işsizlikten etkilenen kesim; iş bulma konusunda az şansa sahip, geçimlerini sağlayacak sosyal güvenceleri bulunmayanlar olarak belirtilmiştir (Çelikkol 2001: 147). İş bulma ve çalışma isteği içinde olan birey, toplumdan dışlanma duygusuna kapılmakta ve eksiklik hissi ile toplumsallaşmasına ket vurmaktadır, aynı zamanda ailesinin yoksullaşmasına da yol açmaktadır.

İşsizlikten etkilenme, sürecin başında olan kişi için sorun önemsiz gibi görünebilir. Umutların kaybolmaya başlaması maddi sıkıntıların eşlik etmesiyle işsiz psikolojik

çöküşü hızlanmaktadır (Kurt 2006: 362-363). Özsaygı; kendini benimseme, onaylama, değer verme, saygı duymadır. Ruh sağlığında büyük önem taşır, özsaygının kaybedilmesi ve değersizlik duyguları, depresyon göstergelerindedir (Budak 2005: 581).

İşsiz birey, dışa kapalı ve içe dönük, negatif yaşam biçimini tercih etmektedir. İşin kaybedilmesi, maddi sıkıntı, statü ve güç kaybı gibi olgular açısından da önem taşımaktadır. İşsizlerde psikolojik bozukluklar, çaresizlik ve umutsuzluk gibi duygular hatta intihar eğilimleri gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalarda çalışırken işsiz duruma düşen birey işsiz kalması sonucunda, statü, sosyal ortamın bir parçası olma gibi değerleri de yitirmektedir. Günlük yaşamda boşluğa neden olmaktadır. Tablo 6'da işsizlik öncesi ve işsizlik dönemindeki durum gösterilmiştir (iibf.kocaeli.edu.tr 21.04.2009: 167-169).

Tablo 6. İşsizlik Öncesi ve İşsizlik Dönemi

İşsizlik Öncesi	İşsizlik Dönemi
Gelirin varlığı	Gelirin yokluğu
İş Kimliği ve statü	Statü kaybı
Gelişmiş sosyal ilişki	Yetersiz sosyal ilişki
Kolektif çaba ve bir amacın parçası olma	Belirsizlik ve tekil amaç (iş bulma)
Ekonomik ve sosyal aktivitelere katılım	Sosyal aktivitelerden kaçış
Düzenli yaşam	Düzensiz ve plansız bir yaşam
Psikolojik ve fiziksel sağlık	Psikolojik ve fiziksel değişimler
Yaşam sevincinin varlığı	Yaşam sevincinin yitirilmesi

Kaynak: Tuncay Yılmaz, Fatma Fidan, Veli Karataş, İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması, s. 169. <iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap48/05.pdf> (21.04.2009)

İşsiz kalan, ev geçindirme sorumluluğu olan bireylerle, kişisel kontrol duygusu, istekleri ile işlerinden ayrılanlarla, işlerinden çıkartılarak işsiz kalanlar arasında fark vardır. İşsizlik onları etkilemeye devam edecektir. Stresle baş etmenin zorlaştığı ve depresyonda artışa yol açtığı durum ortaya çıkmaktadır (iibf.kocaeli.edu.tr 25.03.2010: 378-380).

Yaşamını sürdürmek için gereken gelire ve sosyal güvenceye sahip olmayan birey suç işleme eğiliminde olabilmektedir. İşsizlik yoksullukla bir araya gelince sorun iyice büyümektedir.

Temel işgücü göstergeleri, mevsim etkilerinden arındırılarak da 2010 yılından itibaren yayınlanmaya başlanmıştır. Nisan 2010 döneminde, Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus 71 milyon 173 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus, 52 milyon 360 bin kişiye yükselmiştir. İşgücüne katılma oranı geçen yılın aynı dönemine göre 1,6 puanlık artışla % 48,8 olarak hesaplanmıştır. Hanehalkı işgücü araştırmasına göre 2010 Nisan döneminde işsizlik oranı % 12 seviyesinde belirlenmiştir. Türkiye genelinde işsiz sayısı 3 milyon 71 bin kişi olarak açıklanmıştır. Kentsel yerlerde işsizlik oranı % 14,2, kırsal yerlerde ise % 7,6 olmuştur (www.tuik.gov.tr 02.08.2010).

Tablo 7. Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Temel İşgücü Göstergeleri (Nisan)

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Kurumsal olmayan nüfus (000)	70 368	71 173	48 662	49 090	21 706	22 083
15 ve daha yukarıdaki yaştaki nüfus (000)	51 507	52 360	36 124	36 519	15 383	15 841
İşgücü (000)	24 316	25 572	16 403	17 062	7 913	8 510
İstihdam (000)	20 698	22 501	13 535	14 635	7 163	7 866
İşsiz (000)	3 618	3 071	2 869	2 426	749	645
İşgücüne katılma oranı (%)	47,2	48,8	45,4	46,7	51,4	53,7
İstihdam oranı (%)	40,2	43,0	37,5	40,1	46,6	49,7
İşsizlik oranı (%)	14,9	12,0	17,5	14,2	9,5	7,6
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	18,2	14,9	17,8	14,5	19,7	16,7
Genç nüfusta işsizlik oranı ⁽¹⁾ (%)	26,5	21,2	29,4	23,5	19,8	16,2
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	27 191	26 788	19 721	19 458	7 471	7 330

⁽¹⁾ 15-24 yaş grubundaki nüfus

Kaynak: <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6288>> (02.08.2010)

Tablo 8. İşsizlik ve İstihdam Yapısı (%)

İşsizlik Oranı					İstihdamın Yapısı		
Yıl	Erkek	Lise Altı Eğitimli	İş Arayan	Eş-Dost Vasıtasıyla İş Arayan	Erkek	Lise Altı Eğitimli	Ek İş
2006	70,4	54,3	35,5	30,2	73,5	61,6	3
2007	69,5	53,8	29,5	29,5	73,9	61,3	2,6
2008	70,6	55,3	27,8	30	72,9	60,7	3
2009	68,6	54,3	27,5	31,1	72	59,2	2,6

Kaynak: TÜİK, Eylül Dönemi Hanehalkı İşgücü Anketlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. <<http://www.tuik.gov.tr>> (25.03.2010)

Ülkemizde istihdam edilenlerin büyük bir kısmı lise altı eğitimli olarak görülmektedir. Eğitim düzeyinin yetersizliği belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. 2009 Eylül dönemi verilerinde işsizlerin % 54,3 lise altı eğitimlidir. Bir yıl ve daha uzun süredir iş aramakta olan kesimin oranları işsizlik süresindeki uzamanın bir göstergesidir.

Dikkat çeken diğerk nokta da, iş arayan % 30'luk kesimin çoğunlukla eş-dost vasıtasıyla iş arama yöntemi olmuştur.

7.7. Yoksulluk

Yoksulluğun farklı tanımları yapılmaktadır. En önemlisi bireylerin gıda, barınma gibi gereksinimlerini karşılayamamasıdır. Kişiler, güvence eksikliğinin de etkisiyle uygun koşullarda yaşayamamakta ve hizmet almakta zorlanmaktadır. Toplumsal alanda yapılan düzenlemelerle zengin ve fakir arasındaki farkın giderilmeye çalışılması, herkesin eşit seviyede yapılan düzenlemelerden yararlanması ihtiyacı ön plana çıkmaktadır.

Sosyal dışlanma yoksulluk ve buna bağlı olarak gelire ilişkilidir. İlk veriler yoksulluğa ilişkin ana ögeler içerisinde yer almaktadır (Sapançalı 2005: 68). Yoksulluk; toplumsal haklara, imkanlara ulaşamama, çevre koşullarının sağlıksız ve sosyal güvencesizliğin etkili olduğu süreci ifade etmektedir. Dünya Bankası'nın tanımında ise; hasta olup doktora gidememek, temiz olmayan suyla gelen hastalıkla çocuğunu kaybetmektir, okuyamamak, okula gidememek, bir işe sahip olamamak, gelecek korkusu yaşamak, güçten yoksunluk, kendini ifade edememektir (web.worldbank.org 03.01.2010).

Yoksulluğun giderilmesine yönelik, sosyal politika önem taşımaktadır. Sosyal politikanın ortaya çıkması ile çalışma koşulları, yoksul, çocuk, yaşlı gibi güçsüzlere, kişisel ve toplumsal dayanışmaya kadar alan genişlemektedir. Yasalar çıkartılarak, ekonomik bakımdan güçsüzleri topluma kazandırma da amaç; toplumsal barış, genel refah ve mutluluğu sağlamaya çalışmaktır (Talas 1992: 13-19).

Herkesin çalışma, işini seçebilme, sağlık, beslenme, giyim, konut gibi gerekli sosyal hizmetleri içerisinde bir yaşam standardını tutturması hakkı vardır. En azından ilk ve temel aşamalarda öğrenim hakkı herkesin bulunmaktadır, bunlar devredilemez ve evrensel niteliktedir (DPT 2001: 133). Sosyal politikalarla toplumda yoksul kesimin mağduriyetinin giderilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2001 yılındaki İnsani Gelişme Raporu'nda, teknolojik gelişme ile birlikte insanların amaçladıkları hayatı sürdürebilmesi için gerekli kaynaklara erişebilmeleri ve topluma katılabilmeleri belirtilmiştir (UNDP 2004: 31-32).

İnsani kalkınmaya yönelik olarak ekonomik ve toplumsal hedefler belirlenerek, Birleşmiş Milletlerle birlikte hazırlanan, Binyıl Kalkınma Hedefleri bireylerin mevcut durumlarının güçlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Türkiye’de yoksulluğun izlenmesi için iki gösterge üzerinde durulmuştur: Günlük geliri bir doların altında olan nüfus oranı ve gıda-gıda dışı yoksulluk sınırının altında olan nüfus oranı kaygı verici olarak ifade edilmektedir. Gıda yoksulluğu ise yoksulluk açığı oranı formülünde, yoksulluk sınırı olarak belirlenmektedir (DPT 2005a: 10-13). TÜİK 2008 Yoksulluk çalışmasında fertlerin yaklaşık % 0,54’ü gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 17,11’i ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşadığı açıklanmıştır (www.tuik.gov.tr 01.12.2009).

Mutlak anlamda yoksulluk sorununun en az olduğu bölge olarak Avrupa, sosyal koruma sistemi gelişmiş olmasına rağmen oranların, umulandan fazla olduğu dikkat çekmektedir (Sapançalı 2005: 68). AB’de 2007 yılında yaklaşık 79 milyon insan, nüfusun % 16’sı, yoksulluk sınırı altında kalmaktadır. Üye ülkeler arasında değişiklik gösteren göze çarpan Baltık Ülkeleri: Litvanya % 19, Letonya % 21, Estonya % 19, Yunanistan, İtalya ve İspanya % 20, İngiltere, Romanya % 19, Çek Cumhuriyeti, İsveç, İzlanda % 11, Hollanda, Slovakya çevresinde % 10 civarındadır. Yeni üye ülkeler (Romanya, Litvanya, Macaristan, Kıbrıs, Letonya ve Slovakya) en yüksek yoksul nüfusa sahip ülkelerdir ve 32 milyon kişi sosyal dışlanma ve yoksulluk riski altındadır (Eurostat 2009: 1).

Tablo 9. Risk Altındaki Yoksulluk Oranı ve Risk Altındaki Yoksulluğun Başlangıcı AB (%)

	Toplam Nüfus	Çocukların Yaşı 0-17	İnsanların Yaşı 18-64	İnsanların Yaşı 65 yaş +
AB 27	16s	19s	15s	19s
Belçika	15	17	13	23
Bulgaristan	14p	18p	12p	18p
Çek Cumhuriyeti	10	16	8	5
Danimarka	12	10	11	18
Almanya	15p	14p	15p	17p
Estonya	19	18	16	33
İrlanda	18	19	15	29
Yunanistan	20	23	19	23
İspanya	20	24	16	28
Fransa	13	16	12	13
İtalya	20	25	18	22
Kıbrıs	16	12	10	51
Letonya	21	21	18	33
Litvanya	19	22	16	30
Lüksemburg	14	20	13	7
Macaristan	12	19	12	6
Malta	14	19	12	21
Hollanda	10	14	9	10
Avusturya	12	15	11	14
Polonya	17	24	17	8
Portekiz	18	21	15	26
Romanya	19p	25p	17p	19p
Slovenya	12	11	10	19
Slovakya	11	17	9	8
Finlandiya	13	11	11	22
İsveç	11	12	10	11
Birleşik Krallık	19	23	15	30
İzlanda	10	12	8	15
Norveç	12	12	12	14

p: Geçici

s: Eurostat Tahmin

Kaynak: Eurostat Statistiks in Focus 46/ 2009, Population and Social Conditions, Pascal Wolff, 2009, s. 3.

Yoksulluk AB’de değişmektedir. Zaman, maliyet farklılıkları dikkate alınarak yıllık yoksulluk eşiği hesaplanmaktadır. Sosyal dışlanmanın geniş bir resmini çizmek için gelir, parasal göstergeler gerekmektedir. Ülkelerin çoğunluğu maddi yoksunluk içerisinde, yaşlı nüfusta bu durum daha belirgin olmaktadır. 2007 yılında 495 milyon AB vatandaşı arasında, 32 milyon kişi yoksulluk riski ve maddi anlamda mahrumiyet içerisinde yer

almaktadır. İhtiyaç yoksulluğu da nüfusun % 40'ı AB-27 ortalaması olarak % 12 için karşı yoksulluk eşiğini aşan nüfus olarak belirtilmiştir (Eurostat 2009: 2-10).

Eurostat sosyal dışlanma kavramının geniş anlamı olan, yoksulluğu kapsayan süreçte toplumun gruplarını izole ettiğini belirtmiştir. İşsizlik, eğitim vb. kişinin genel anlamda kendini maddi mal, hizmet ve konut gibi sosyal alanlarda yetersiz hissetmesi ve soruna eğitimin olumlu katkısı; bilgi, beceri, sosyallik, işgücü gibi nitelikleri piyasaya kazandırması üzerinde durulmaktadır. Zorunlu eğitim herkese açık, ekonomik arka plan ve AB eğitimini uzun vadede geleceğe yönelik tasarlamıştır. Sağlık sorunları, çalışma hayatı, yaşlılık, evsizlik, kötü barınma koşulları gibi sebeplerin giderilmesi için sosyal içermeyle sosyal katılım önem kazanmaktadır (Eurostat 2010: 63-64).

Yoksulluğun çoğalması üretim-tüketim dengesinde değişime, yatırımların azalmasıyla işsizliğin artmasına, eğitim sorunu ile istihdama dahil olamama durumuna yol açmaktadır. İşsizlik sorununun yanında yoksulluk da beraberinde önem taşımaktadır (Gündoğan 2003: 161-162). İstihdam ve işsizlik dünya genelinde tartışılan sorunlar arasında yer almaktadır.

Çalıştığı, işi olduğu halde, elde ettiği gelir ile yoksulluk sınırının altında ve asgari düzeydeki temel gereksinimlerini sağlayamayan kişiler de, çalışan yoksullar olarak tanımlanmaktadır (Temiz 2004: 123). Çalışanları yoksullaştıran; işgücü piyasasında sorunlar, ekonomik krizler, demografik özellikler, sendikal örgütlenme gibi sebepler küreselleşme sürecinin işleyişinde gösterilmektedir (Kanyılmaz 2007: 787).

ABD'de 1970 yılında ortaya çıkan kavram, küreselleşme ile önemini artırmıştır. Çalışan yoksullar, yılın büyük kısmını işgücü piyasasında geçirmekte, çalışan ve yoksulluk sınırının altında olan hanehalkı içerisinde yer alan şekilde kendi arasında ayrılmaktadır. Dünya çapındaki oranlara bakıldığında 2003 yılı verilerinde günde 1 Dolar veya daha az gelire geçinen, çalışan yoksul sayısının 550 milyonu aştığı ve yüzde 60'ının (330 milyon) kadın olduğu belirtilmektedir. 2005 yılında ise günde 1 Dolar veya altında gelire geçinenlerin sayısı 521 milyondur (Bacak ve Dönmez Kara 2009: 86-87).

Tablo 10. Çalışan Yoksulların Toplam İstihdam İçindeki Payı (yüzde)

Bölge	Günde 1 Dolarla Geçinen Çalışan Yoksullar				Günde 2 Dolarla Geçinen Çalışan Yoksullar			
	1980	1990	2003a	2015b	1980	1990	2003a	2015b
Dünya	40,3	27,5	19,7	13,1	59,8	57,2	49,7	40,8
Latin Amerika	15,6	16,1	13,5	11,5	41,2	39,3	33,1	28,8
Doğu Asya	71,1	35,9	17,0	6,5	92,0	79,1	49,2	25,8
Güney Doğu Asya	37,6	19,9	11,3	7,3	73,4	69,1	58,8	47,7
Güney Asya	64,7	53,0	38,1	19,3	95,5	93,1	87,5	77,4
Orta Doğu- Kuzey Afrika	5,0	3,9	2,9	2,3	40,3	33,9	30,4	24,9
Sahra Altı Afrika	53,4	55,8	55,8	54,0	85,5	89,1	89,0	87,6
Geçiş Ülkeleri	1,6	1,7	5,2	2,1	1,7	5,0	23,6	9,8

a tahmin b projeksiyon (ILO verilerine göre)

Kaynak: Bünyamin Bacak ve Canan Öykü Dönmez Kara, Küresel Yoksulluğun Önlenmesinde Sendikaların Rolü, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2009, s. 87.

Kadın ve yoksulluk ilişkisine baktığımızda toplumsal yaşamın kısıyında kalma, ayrımcılık gibi özellikleriyle dikkat çekmektedir (Kümbetoğlu 2002: 139). Günümüzde geçim şartlarının ağırlığı altında nüfus yapısındaki değişim ve ekonomiye etkileri, bireylerin yaşadıkları konutlar, eğitim seviyesi, ailenin yoksullaşması ve bu yapıdaki değişimle dışlanmaya maruz kalan bireyler artmaktadır.

Ailede çalışan, bağımlı nüfus, yaşlı sayısı genel olarak ailenin refah düzeyini etkilemektedir. Risk grubu içinde görülen, sosyo-ekonomik seviyesi düşük, özürlü ve yaşlı bireyi olan, çalışan işgücü yetersiz aileler olarak belirtilmektedir. İşsizliğin yanı sıra gelirin yetersizliği, yaşlı bakımı gibi ilave yükler aile için önemli riskler olarak sayılabilmektedir (aile.gov.tr 17.03.2010).

Bazı aileler gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmakta, aynı gelire sahip bekar veya çocuksuz çiftlere göre, çocuklu aileler gelirlerinin büyük bir kısmını temel ihtiyaçlarına harcamakta ve çocuklu ailelerin durumdan daha fazla etkilenmesi ile aile yoksulluğu ortaya çıkmaktadır (aile.gov.tr 17.03.2010).

Tablo 11. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları 2002-2008

Fert Yoksulluk Oranı (%)							
Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008
Türkiye							
Gıda Yoksulluğu (açlık)	1.35	1.29	1.29	0.87	0.74	0.48	0.54
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26.96	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.11
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ¹	0.20	0.01	0.02	0.01	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ¹	3.04	2.39	2.49	1.55	1.41	0.52	0.47
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ¹	30.30	23.75	20.89	16.36	13.33	8.41	6.83
Harcama esaslı görelî yoksulluk ²	14.74	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06
Kent							
Gıda yoksulluğu (açlık)	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ¹	0.03	0.01	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ¹	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ¹	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07
Harcama esaslı görelî yoksulluk ²	11.33	11.26	8.34	9.89	6.97	8.38	8.01
Kır							
Gıda yoksulluğu (açlık)	2.01	2.15	2.36	1.24	1.91	1.41	1.18
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34.48	37.13	39.97	32.95	31.98	34.80	34.62
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ¹	0.46	0.01	0.02	0.04	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ¹	4.06	3.71	4.51	2.49	3.36	1.49	1.11
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ¹	38.82	32.18	32.62	26.59	25.35	17.59	15.33
Harcama esaslı görelî yoksulluk ²	19.86	22.08	23.48	26.35	27.06	29.16	31.00

(¹) Satınalma gücü paritesine göre 1 \$'ın karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL; 2003 yılı için 732 480 TL; 2004 yılı için 780 121 TL, 2005 yılı için 0.830 YTL, 2006 yılı için 0.921 YTL, 2007 yılı için 0.926 YTL ve 2008 yılı için ise 0.983 kullanılmıştır.

(²) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır.

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK Haber Bülteni, 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, Aralık 2009, Sayı: 205.

<<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4151>> (01.12.2009)

TÜİK tarafından çalışmalarda gelir dağılımı ve yoksulluk ile ilgili verilere de ulaşılmaktadır. Hanehalkı İşgücü Anketleri, yoksulluk sınırının belirlenmesi için gelir dağılımı ve yoksullukla ilgili veriler düzenli aralıklarla açıklanmaktadır.

TÜİK'in 2008 Yoksulluk Çalışması sonuçlarına göre de yoksulluk, belirgin olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'de sosyal dışlanma ve yoksullukla ilgili özet olarak ulaşılabileceğimiz bilgiler şunlardır (www.tuik.gov.tr 01.12.2009):

Türkiye'de 2008 yılında bireylerin yaklaşık % 0,54'ü sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 17,11'i ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Kırsalda, kişi başı günlük 4.3 Doların altı % 15.33 oranı dikkat çekmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü, 3 veya 4 kişi olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı % 8,48 olurken, 7 ve daha fazla kişilik hanelerde % 38,20 oranında tespit edilmiştir. 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerden kentsel yerlerde oturanlar için yoksulluk riski % 26,95 olarak belirlenirken kırsal yerlerde bu oran % 54,03 olmuştur. Hanehalkı türüne göre çocuklu çekirdek ailede bulunan fertlerin yoksulluk oranı % 15,42, geniş ailelerde ise yoksulluk oranı, % 21,79 olarak tahmin edilmiştir. Kentsel yerlerde çocuklu çekirdek ailede yaşayan fertlerin yoksulluk rizikosu % 9,14 iken kırsal yerlerde bu oran % 33,77 olarak açıklanmıştır.

Yoksulluk oranı 2008 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda % 5,93 iken, yevmiyeli çalışanlarda oran % 28,56, işverenlerde % 1,87, kendi hesabına çalışanlarda % 24,10 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise % 32,03 olmuştur. Ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı % 13,73 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı % 17,78'dir.

Eğitim durumunun yükselmesi, yoksul olma riskinin azaldığı durumu göstermektedir. 2008 yılında okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı % 39,59 olurken, ilkokul mezunlarında % 13,44, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında % 5,64, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 0,71 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 22,53'tür.

7.7.1. Mutlak Yoksulluk-Görelî Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyine sahip olmamasıdır. Mutlak yoksul oranı, asgari refah düzeyine ulaşamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır. Bireylerin minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesiyle yoksulluk çizgisi hesaplanır. (www.tusiad.org 04.03.2009: 96). Yoksulluk kıstaslarında, parasal gelir ve tüketim harcamaları yaygın olarak kullanılmaktadır.

Tüketim harcamaları, yeterli miktarda temel gıda maddesinden oluşan gıdaların maliyeti harcama temeline göre yapılmaktadır (Şenses 2003: 63).

Toplumda kabul edilebilir en az tüketim seviyesinin altında geliri olanlar, görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır. Kavram genelde parasal göstergeler üzerinden hesaplanmaktadır. Görelî yoksulluk çoğunlukla, ülke içindeki ortalama veya medyan gelirin, belli bir oranın altında geliri olan bireylerin toplam oranının bulunmasıdır. Bu nedenle görelî yoksulluk kavramı ile toplumdaki gelir dağılımı, yaşam düzeyi arasında bir ilişki vardır (www.tobb.org.tr 04.03.2009). Görelî yoksulluk kavramı, birey veya yoksul hanehalkı ile o toplumda yaşayan ve bulunan koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hanehalkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma gücü arasındaki açıklığı ifade etmektedir. Görelî yoksullar, gelirden tamamen mahrum olan yoksullardan çok, dar gelirlî kişilerdir. Bu kesimin gelir düzeyi çoğu kez ortalama refah düzeyinin altında seyretmektedir (Çavuşoğlu ve Gürsoy: 703).

7.7.2. Nesnel Yoksulluk-Öznel Yoksulluk

Yoksulluğun hangi sebeplerle çıktığı ve yol açtığı sonuçlarla birlikte nasıl ortadan kaldırılacağı ile ilgili sorulara, önceden belirlenmiş ölçütlere göre cevap bulan nesnel yoksulluk yaklaşımıdır. Nesnel yaklaşımlar temelindeki yoksulluk, gelir-tüketim harcamaları gibi somut ve ölçülebilir ölçütler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Öznel yoksulluk ise; yoksulluğun bir süreç olduğu, asgari temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamama konusunda, refahın temel öğeleri ve kaynaklarının tespit edilmesini içermektedir. Öznel yaklaşımın yapacağı temel katkı, bireylerce tanımlanmasını ön plana çıkarmasıdır (Şenses 2003: 92-93).

7.7.3. Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu kişi veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi açısından yetecek kadar gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanabilir. Yoksulluk sınırının altında gelir-tüketim seviyesine sahip olan bireyler yoksul olarak adlandırılmaktadır. Ülkenin sosyo-ekonomik koşulları yoksulluk sınırını oluşturulabilir. Fırsatlardan yoksun kalmak, olanaklarının yeterli olmaması ve sosyal dışlanma sebebiyle iş bulmaları da zorlaşmaktadır. Eğitim düzeyi, iş bulmayı o da gelir elde etmeyi ve yaşam kalitesinde yükselmeyi sağlamaktadır. İnsani yoksulluk endeksi

yaşam süresini, temel eğitim hizmetlerine erişimi, kamusal ve özel kaynaklardan faydalanma gibi yoksulluğun boyutlarını ölçmektedir (www.canaktan.org 25.02.2009). İnsani yoksulluk UNDP tarafından Küresel İnsani Gelişme Raporları aracılığı ile dile getirilen kavramdır. İnsani yoksulluk, insanların sağlıklı ve onurlu bir yaşam sürmesi, yoksulluğu ölçmek ve azaltmak amaçlanmaktadır (www.undp.gov.tr 30.07.2010).

UNDP tarafından geliştirilen Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi'nde 2009 yılı verilerine göre Türkiye 155 ülke arasında 70. sıradadır. Okul çağındaki nüfustan öğretime devam eden öğrenci sayısı kadınlarda % 66,3, erkeklerde ise % 75,7'dir. Ele geçen gelir ise kadınlarda 5,352 Dolar, erkeklerde 20,441 Dolar olarak belirtilmektedir (www.tbmm.gov.tr 04.06.2010).

Ekonomik büyüme ile birlikte yoksullukla mücadele programları yürütülmesi sağlanmaktadır. Eğitim ve sosyal güvenlik sisteminde bireylerin etkin katılımı ile belirlenen amaçlara ulaşmak daha hızlı gerçekleşecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DIŞLANMAYI ÖNLEME ÇALIŞMALARI

Yoksulluk ve sosyal dışlanma birbirini tamamlayan kavramlardır. Genellikle yoksulluk ve işsizliğin sonuçları arasında gösterilen sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de sosyal politika alanında, kalkınma planlarında yerini alan, sisteme entegre yapının içerisindeki kavrama yönelik çalışmalara bölümde değinilecektir.

1. Kalkınma Planlarında Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma resmi açıdan Dokuzuncu Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program (OVP), Yıllık Programlar, JIM ve Stratejik Çerçeve Belgesi’nde ele alınmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planıyla, ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın sürdürülmesi için gelişme eksenleri belirlenmiştir bunlar (DPT 2006: 10-11) :

- Rekabet Gücünün Artırılması,
- Bölgesel Gelişmenin Sağlanması,
- İstihdamın Artırılması,
- Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi,
- Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılmasıdır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele başlığı altında: Yoksulluk ve gelir dağılımının dengelenmesi, eğitim, istihdam, sağlık gibi alanlarda yapılacak çalışmalarla düzenlenecektir. Ekonomik, sosyal hayata katılım ve yaşam kalitesinin artırılması için dezavantajlı grupların, sosyal güvenlik sisteminin, toplumun tamamına güvence sağlayarak etkili olması üzerinde durulacağı belirtilmiştir (DPT 2006: 96-97).

Türkiye'ye katkı sağlayacak olan Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010'da mutlak yoksulluk ve açlığın kalkması için günlük geliri bir doların altındaki nüfusu yarıya indirmek, insan onuruna yaraşır iş, tam istihdam sağlamak, temel eğitimden herkesin faydalanması, cinsiyet eşitliği, çevresel sürdürülebilirlik belirlenen amaçlar arasındadır (DPT 2010: 66-67).

Kamu politikalarını şekillendirmek ve yönlendirmek amacıyla, 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda ilk OVP 2006-2008 dönemini kapsamaktadır. Sosyal ve ekonomik alanda; insan kaynaklarının geliştirilmesi, sosyal içermenin güçlendirilmesi, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması gibi çeşitli hedefler belirlenmiştir. Sosyal dışlanma ve yoksul gruplara ya da risk altında olanların, yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumla bütünleşme, eğitim, sağlık hizmetleri, yardımlar ve işsizliği azaltma ön planda tutulmuştur (ekutup.dpt.gov.tr 22.11.2009: 1-11).

OVP'nin ikincisi 2007-2009 dönemi için hazırlanmıştır. İlk OVP'nin devamı niteliğindeki programın amaçları arasında da sosyal koruma ağının nüfusun tümünü içine alan, yoksulluğun azaltılmasına yönelik, bunu önleyici ve yoksul kesimin üretici duruma geçmesi hedefleri arasında yer almıştır (ekutup.dpt.gov.tr 23.11.2009: 1-2).

OVP'nin üçüncüsü, 2008-2010 yıllarını içersine alan programdır. Dokuzuncu Kalkınma Planı ile ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Toplumun her kesiminin refah düzeyine erişmesi, yaşam kalitesine katkı sağlamak öncelikler arasında yer almıştır. Programın beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi başlığı altında; eğitim, sağlık, gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içirme ve yoksullukla mücadele, sosyal güvenlik sisteminin etkinliği ve toplumsal diyalogun güçlendirilmesi konularına yer verilmiştir (ekutup.dpt.gov.tr 24.11.2009: 1-45).

OVP'nin dördüncüsü 2009-2011 dönemini kapsamakta, diğer programlarda belirtilen şekilde beşeri ve iktisadi varlıkların etkin değerlendirilmesi gayesi güdülmektedir (www.dpt.gov.tr 23.11.2009: 1-6).

Türkiye ve Avrupa Topluluğu 26 Şubat 2002 tarihli Çerçeve Anlaşması, 3 Şubat 2003 tarihli Mutabakat Zaptının 2-4. maddelerine göre Sosyal Dışlanmayla Mücadele Topluluk Programına katılmıştır. Türkiye, öncelikle JIM hazırlayacak, Türkiye'nin sosyal içirme bağlamında, ilgili politikaları tanımlaması açısından önem taşımaktadır (DPT

2005b: 100). Yoksulluk riskiyle karşılaşan kesimler, sağlık, eğitim hizmetleri, üretim etkinlikleri gibi alanlarda sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Özellikle geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışanlar, eğitimsizler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürllüer olarak belirleme yapılmış ve sosyal içerme, yoksullukla mücadele başlığı altında değerlendirilmiştir. Nüfusun tümünü kapsayan, ülke ve bölge şartlarını içeren, dezavantajlı grupların topluma uyumunu sağlayan, sosyal dışlanma ve yoksulluk riskinin minimum olduğu toplum yapısına kavuşturulması amaçlanmaktadır (ekutup.dpt.gov.tr 22.11.2009: 91-94).

DPT'nin hazırladığı; 2007, 2008, 2009, 2010 Yıllık Programlarında da sosyal içermenin sağlanmasına yönelik politikalar belirlenmiştir. Yoksulluğun, özellikle eğitim seviyesi düşük, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri ile geniş aileler arasında yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim durumu, yoksulluğu açıklayan değişkenlerden biri olarak görülmektedir. Tabloda çeşitli kriterlere göre en yoksul kesimler belirtilmiştir (DPT 2009: 210). Genel yoksulluk oranının % 18,6 olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 12. Çeşitli Kriterlere Göre Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler

(Yüzde)	Yoksulluk Oranı					
Kesimler	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Kırda yaşayan	34,5	37,1	40,0	33,0	32,0	32,2
Okur-yazar olmayan	41,1	42,4	45,1	37,8	33,7	34,8
Ataerkil veya geniş aile	34,3	32,7	32,0	27,3	20,2	24,3
Tarım sektöründe çalışanlar	36,4	39,9	40,9	37,2	33,9	30,2
Ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler	45,0	43,1	38,7	34,5	32,0	27,6
Genel Yoksulluk Oranı (Gıda ve Gıda-Dışı Yoksulluk)	27,0	28,1	25,6	20,5	17,8	18,6

(*) 2002 ve 2003 yıllarına ait veriler yevmiyelilere, 2004, 2005 ve 2006 yıllarına ait veriler ise ücretsiz aile işçilerine aittir.

Kaynak: 2010 Yıllık Programı, DPT, Ankara, 2009, s.211.

Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik öncelikli politika ve tedbirler belirlenmiştir bunlar (DPT, 2009: 213-215):

- Dezavantajlı gruplar için eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetlere erişilebilirlik artırılacaktır. Yerel düzeyde gelir getirici, kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi gibi programlara devam edilecektir.
- Sosyal yardım ve hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretken duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olarak; çalışamayacak

durumda olanlar ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenecektir. Asgari yaşam standartlarına ulaşmaya yönelik programlar geliştirilecektir.

- Aile destek hizmetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik şiddete karşı mücadele edilecek, dezavantajlı çocuklara yönelik önleyici, koruyucu ve rehabilite edici hizmetlerin kalitesi artırılabilecektir. Değişen toplum yapısı, göç gibi nedenlerle ortaya çıkan sosyo-kültürel uyum sorunlarını azaltmak amacıyla eğitim programları geliştirilecektir.

Yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelenin sağlanması amacıyla benimsenen politikalar ve yapılan reformların belirlenmesi Ortak İçerme Belgesi'nde yer almaktadır. Aday ülke ve Komisyon tarafından hazırlanan, üst düzey temsilcileri tarafından kabul edilen belge yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelede başta gelen politikaları içermektedir. Ulusal Programda; "Sosyal Politika ve İstihdam" başlığı altında "Sosyal Dışlanma ile Mücadele", 24 Temmuz 2003 tarihli ve 25178 sayılı Resmi Gazete'de Topluluk Programı'nın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonu ile yürütülmesi karara bağlanmıştır (www.sydgm.gov.tr 05.03.2009).

AB, yeni üye devletlere ve aday ülkelere, yoksulluk ve sosyal dışlanmayla etkili mücadele etmeleri için mali araçların kullanılmasında, özellikle JIM izlenmesi konusunda, yapısal fonlar ve katılım öncesi yardımlarla desteklemektedir. Türkiye, 2007-2013 dönemi AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım programlarını, "IPA- Instrument Pre-Accession" olarak birleştirmiştir. IPA beş bileşenden oluşmaktadır (www.izto.org.tr 14.07.2010):

- Kurumsal Kalkınma ve Geçiş Dönemi Desteği
- Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği
- Bölgesel Kalkınma
- İnsan Kaynaklarının Gelişimi
- Kırsal Kalkınma

Bölgesel kalkınma ve insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik projelerde komisyona öncelik teşkil edecek konuların, bu alanda yoğunlaşması ihtimali üzerinde durulacaktır (Çelikleş 2006: 40-46).

Bütünleştirilmiş sosyal yardım ağı ve kurumsal yapısının düzenlenmesi öngörülmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve mali yapıya yönelik atılımlar gerçekleştirilmektedir. Sosyal Dışlanmaya Karşı Mücadele Programı ile gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Dünya Bankası'ndan temin edilen kredi ile sürdürülmekte olan Sosyal Riskin Azaltılması Projesi (SRAP) ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) (2005 yılında Türkiye İstatistik Kanunuyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olarak değişmiştir) kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi amaçlanarak, kaynak tahsis edilmiştir (www.tisk.org.tr 25.02.2010).

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporun'da sosyal içerme konusunda sınırlı ilerleme, JIM'in tamamlanmasına yönelik gelişme sağlanmadığı kaydedilmiştir. Yoksulluk riski içerisindeki nüfusun oranı yüksektir, yoksulluğu ve sosyal içermeyi izlemek için oluşturulan mekanizmalar yetersiz gelmiştir. Sosyal korumada da gelişme kaydedilmemiştir, yardım ve hizmetler açısından eksiklik bulunmakta ayrıca sosyal güvenliğin, sosyal dışlanmış kişiler üzerindeki etkisi açık olarak hissedilmemektedir. İstihdam ve işgücüne katılımı ilgili çalışmaların istenilen düzeye gelmediği belirtilmiştir (ABGS 2009: 64-65).

2. Sosyal Yardımlar

Toplumun gelişmesi ve bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, sosyal politika alanında etkinliğe bağlanmaktadır. Sosyal devlet, toplumsal dengenin düzenlenmesinde önem taşımaktadır.

Anayasamızın 2. maddesinde: "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir." 5. maddesinde: "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." (www.tbmm.gov.tr 05.08.2010),

olarak düzenlenmiştir. Ayrıca sosyal güvenlik, konut, sağlık, eğitim gibi haklar konusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye’de sosyal güvenlik alanında önemli çalışmalar yapılmıştır, 1946 yılında İşçi Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanundan sonra 01.03.1965 tarih ve 506 sayılı yeni bir kanunla “Sosyal Sigortalar Kurumu” yapılandırılmıştır. Çalışanlar zorunlu olarak sigortalandırılmıştır. 1976 yılında, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasına dair kanun, 1983 yılında çıkarılmış olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 1986 yılında ise 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kabul edilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu; devlet memurları, hizmet akdine bağlı ücretle çalışanlar, tarım işlerinde, kendi hesabına ve tarımda kendi hesabına çalışanları kapsayan beş farklı emeklilik sisteminin, hak ve yükümlülüklerinin eşit olacağı tek emeklilik sistemine dönüştürülmesi için Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü ve Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü’nü aynı çatı altında toplayan 20.05.2006 tarihli ve 26173 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu oluşturularak hizmet vermeye devam edilmektedir (www.sgk.gov.tr, shcek.gov.tr, www.sydgm.gov.tr 27.04.2010).

SYDTF 1986 yılında, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. 09.12.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon idaresi kurumsallaşmıştır. Fonun kuruluşunu teşkil eden 3294 Sayılı Kanunun amaçları arasında (www.sydgm.gov.tr 28.04.2010):

- Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek,
- Fakirlik, yoksulluk içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş kişilere yardım etmek,
- Sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelirin adaletli dağıtılmasını sağlamak yer almaktadır.

SYDTF’de toplanan kaynağın dağıtımı, ihtiyaç sahibi bireylere ayni ve nakdi olarak, kanunun amacına uygun çalışmalarda bulunmak üzere, her il ve ilçede, mülki idare amirlerinin başkanlığında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) kurulmuştur.

SYDV; eğitim, sağlık gibi alanlarda ailelere yardımlar yapmaktadır. Oturulmayacak derecede bakımsız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara onarım için

yardım, kişilere temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla gıda yardımları, yine vakıflar aracılığı ile gereksinim sahibi ailelere bedelsiz yakacak olarak kömür yardımını, ailelerin ilk ve ortaöğretimde okuyan çocuklarına eğitim yardımları yapılmakta, önlük, kırtasiye gibi destek temin edilmektedir. Ayrıca yoksulluğun ve işsizliğin yoğun olarak görüldüğü yerlerde, SYDV tarafından işletilen 51 aşevi ile günlük sıcak yemek verilmektedir (www.sydgm.gov.tr 28.04.2010). Kişileri yardım ve projeler hakkında bilgilendirmek amacıyla Alo Sosyal Yardım Hattı 144 ile yoksullukla daha etkin mücadele sağlanması düşünülmektedir (www.sydgm.gov.tr 27.04.2010).

Sosyal güvencesi olmayan yoksullara yönelik 01.07.1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'a göre muhtaç olmak koşuluyla, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar, 18 yaşından büyük özürsüzler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürsüz yakını bulunan Türk vatandaşlarına aylık bağlanmaktadır. Sağlık Bakanlığı muhtaç kişilere ücretsiz sağlık hizmeti vermektedir. Kanunun amacı; sosyal güvencesi olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayanların ihtiyacının karşılanması olarak belirlenmiştir (www.sydgm.gov.tr 20.04.2010).

İl ve ilçelerdeki idare kurulları tarafından, valilik ve kaymakamlıkça değerlendirilerek hak sahibi olanlara yeşil kart verilmektedir. 1992 yılında yürürlüğe giren kanunla, Sosyal güvenlik kurumunun güvencesinde ve ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderleri yeşil kart verilerek Devlet tarafından karşılanmaktadır (www.saglik.gov.tr 27.04.2010).

Türkiye'de, SRAP kapsamında Şartlı Nakit Transferi programı da 2001 yılında hazırlanmıştır. Unsurları arasında: Türkiye'deki yoksulluğun azaltılması, kurumsal ortamın güçlendirilmesi ve yeni hedefli destek programlarının getirilmesi, sosyal yardımlarla korumanın güçlendirilmesi yer almaktadır. Belirli koşullara göre bağlanan gelir desteği ile yardımlar, ailelere, çocuklarının eğitim, sağlık ihtiyaçlarında kullanılmaları ayrıca gıda ve ısınma şeklinde verilmektedir. SRAP, 2002 yılında uygulamaya konulmuş ve 31 Mart 2007 tarihinde bitmiş, bileşenlerinden Şartlı Nakit Transferi (ŞNT Sağlık ve Eğitim Yardımları), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün sosyal yardım ve proje destek programları içerisinde SYDTF kaynaklarıyla devam etmektedir (web.worldbank.org, www.sydgm.gov.tr 10.01.2010).

3. Eğitim Faaliyetleri

Kişilerin topluma kazandırılması için gerekli bilgi ve becerileri elde etmeleri, kendilerini geliştirmeleri eğitim sayesinde olmaktadır. Eğitim, yaşam standardının yükselmesine ve bireylerin olaylara bakışına farklılık katmaktadır. İnsan kaynakları açısından zengin bir ülke olmamıza rağmen eğitim alanında gelişmenin sağlanması konusunda problemler yaşanmaktadır. Bireylerin her geçen gün farklılaşan dünyaya uyumlanması için eğitim-öğretim gerekmektedir. Eğitimden faydalanma ekonomik şartları da etkilemektedir. İş fırsatlarına uygun, çeşitli beceriler kazanarak işgücü piyasalarında yer edinme ve ekonomik çözümler eğitim yoluyla gerçekleşir. Gelir arttıkça eğitimin niteliği ön plana çıkmaktadır.

Temel eğitimin zorunlu olması ve süresinin uzatılması önem taşımaktadır. Okullaşma, insani kalkınmışlık göstergeleri arasında yer almaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde; yoksul öğrencilerin okul gereksinimlerinin karşılanması, okullara yönelik gerekli araç, gereç ve malzeme temini gibi ilkelere yer verilmiştir (DPT 2005a: 20-21).

Gelişen teknoloji ile birlikte küreselleşme sürecinde vasıflı çalışana gereksinim duyulmaktadır: Eğitim seviyesinde gelişme, topluma da olumlu katkı sağlamaktadır. Bireyin iyi eğitilmiş, çağa uyumlu, yaratıcılık gibi nitelikleri taşıyan düzeyde, sadece alfabe okur yazarlığı değil yanında bilgisayar okur yazarlığına da sahip olması önem kazanmaktadır (Kazgan 1999: 371). Eğitimin istihdamdaki payı günümüzde aktif rol oynamaktadır.

Kalkınmaya sosyal açıdan katkıda bulunan, eğitim düzeyi, gelişmişlik derecesi, işgücü, yüksek verimlilik ve üretimdir. İşsizlerin ve işsiz kalma riski altında çalışanların mesleki eğitim yoluyla beceri düzeylerinin geliştirilmesi de, istihdama etki etmektedir. Uzun dönemde işsizlik problemini çözebilecek en yapıcı politikalar eğitim yoluyla olmaktadır (Biçerli 2004: 141).

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) işgücü uyum hizmetleri ile kişilere eğitim yoluyla katkı sağlamaktadır. Mesleki eğitim kurslarına bağlı olarak piyasada gereksinim duyulan mesleklerde kişileri yetiştirmek, istihdam garantili işgücü, meslek edindirme kursları, niteliğe uygun iş bulma, herhangi bir mesleği olmayan özürülere, yeteneklerine uygun mesleklerde bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik mesleki eğitim ve rehabilitasyon

faaliyetleriyle istihdam sağlamayı amaçlayan faaliyetler sürdürmektedir (www.iskur.gov.tr 18.10.2009).

Tablo 13. 2002-2008 Yılları Arasında Düzenlenen İşgücü Yetiştirme Faaliyetleri

İşgücü Yetiştirme Sayısı Faaliyetinin Düzenlendiği Yıl	Kurs Sayısı	Katılan Sayısı
2002	130	3868
2003	398	12137
2004	300	8024
2005	500	11473
2006	704	14321
2007	1325	32691
2008	1888	32206
Toplam	5225	114395

Kaynak: İŞKUR, Mesleki Eğitim Kursları ve İşgücü Eğitim Hizmetleri. <<http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statisgucuyetistirmekursl>> (18.10.2009)

Tablo 13'te, kursa katılanlar ve kursların sayısı her yıl artmakta 2007 yılındaki yükseliş insanların mesleki eğitim faaliyetlerine yöneldiğini göstermektedir. Bu oranların her geçen gün değişmesi, kişilerin kurslar hakkında bilgi sahibi olmalarının ve iş bulmaya olumlu etkisinin bilinmesidir.

Eğitim olanakları, yoksullar için önem teşkil etmektedir. Kişiler eğitim sayesinde daha iyi şartlara sahip olma fırsatını yakalama umutları içersinde olacaktır. Yetişkin okur-yazarlık oranı, ilköğretimi bitirenler eğitim göstergeleri arasında yer almaktadır. TÜİK 2008 Yoksulluk Çalışmasında, okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı % 39,59 iken, ilkokul mezunlarında % 13,44, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde ise % 0,71 olduğu belirlenmiştir, eğitimin olumlu katkısıyla yoksul olma riskinin de azaldığı vurgulanmaktadır (www.tuik.gov.tr 01.12.2009). Tablo 14'te yetişkin okur yazarlık oranlarının her geçen yıl arttığı ve 2006 yılında erkeklerde % 96, kadınlarda % 80,4 olması dikkat çekmektedir. Açılan kurslarla herkesin eğitim imkanlarından yararlanması amaçlanmaktadır.

Tablo 14. Yetişkin Okur-Yazarlık Oranı

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
1990	78,4	89,8	67,4
1991	79,9	91,1	68,9
1992	82,0	92,2	72,0
1993	85,0	93,5	76,7
1994	84,4	93,4	75,6
1995	85,2	94,0	76,6
1996	85,1	94,0	76,3
1997	85,3	93,9	76,9
1998	85,9	94,4	77,6
1999	86,3	94,6	78,1
2000	86,4	94,5	78,3
2001	86,3	94,5	78,2
2002	87,5	95,3	79,9
2003	88,3	95,7	81,1
2004	87,4	95,3	79,6
2005	88,1	96,0	80,3
2006	88,1	96,0	80,4

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, Nüfus ve Eğitim.
<<http://nkg.tuik.gov.tr/goster.asp?aile=3>> (25.03.2010)

Tablo 15. 15-34 Yaşındaki Fertlerin Eğitime Devam Durumu (2009 II. Dönem)

Yaş Grubu	Eğitime Devam Etmeyen			
	Toplam	Eğitime Devam Eden	Bir Okul Bitirmeyen	En Az İlkokul Mezunu Olan
Toplam	23 627	5 428	2 256	15 943
15-19	6 144	3 507	632	2 006
20-24	5 360	1 277	750	3 333
25-29	6 301	456	476	5 369
30-34	5 822	187	398	5 237

Kaynak: TÜİK, Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırma Sonuçları, 2009.
<<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8373>> (29.12.2009)

Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus, 2009 yılı II. dönemi, 70 milyon 435 bin kişi olup, % 33,5’i 15-34 yaş grubundan oluşmaktadır (www.tuik.gov.tr 29.12.2009):

15-34 yaş grubunda en az ilkököl mezunu, eğitimine devam etmeyenlerin % 68,1’i eğitimini tamamladıktan sonra üç aydan uzun süren bir işte çalışmıştır ve bunların % 64,5’i erkektir,

İlk işini aile, akraba veya arkadaşlarının vasıtasıyla bulanlar % 62,6’tır. Yükseköğretim mezunlarının % 29,7’si ilk işini aile, akraba veya arkadaşlarının yardımıyla, % 48,7’si ise doğrudan işverene başvurarak işe başlamıştır,

Lise altı eğitim seviyesinde % 54,4, lise ve dengi mezunu % 28,8, yükseköğretim mezunu % 16,9 olarak belirlenmiştir.

4. Türkiye İş Kurumu

İşsizliğe karşı çeşitli politikalar üretilmektedir. İşsizliğin sonuçlarını gidermeye, geçici gelir kayıplarını karşılamaya yönelik sosyal yönü ağır basan politikalar için temel araç işsizlik sigortasının uygulanması olmaktadır (Toker 2002: 85). Türkiye de Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, çalışanlara 9 temel risk karşısında sosyal güvence sağlanmayı içeren, 102 sayılı sözleşmesini onaylamıştır. Risklerden biri de işsizlik olarak yer almıştır (Birleşik Metal-İş 2002: 4).

Türkiye İş Kurumu ile istihdam çalışmalarına hız katılmıştır. İşgücü piyasası ile ilgili istihdamın artırılması, istihdam büroları açılması, çalışma hayatına yönelik düzenlemeler yeni İş Kanunu ile iş güvencesi, iş sağlığı gibi istihdamın korunmasına, işsizliğin önlenmesine yardımcı olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yürütmek üzere değişiklikler yürürlüğe girmiştir (DPT 2006: 46-47).

İşsizlik sigortasının kurulması yönünde uzun bir çaba harcanmıştır. Beş yıllık Kalkınma Planlarında yer almıştır. 25.8.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanunla İşsizlik Sigortasının kurulması gerçekleşmiş, sigortaya ilişkin hükümler ise 1.6.2000 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

İşgücü piyasasının düzenlenmesiyle ilgili faaliyetleri yürütmek üzere 1946 yılında, 4837 sayılı Kanunla İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur. 2000 yılına kadar iş piyasasında faaliyet göstermiştir, değişen koşullarla birlikte İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yapılandırılmasıyla 5 Temmuz 2003 tarihli, 25159 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 4904 sayılı Kanun ile Türkiye İş Kurumu kurulmuştur. Bu kurum ulusal istihdam politikasının oluşturulması ve geliştirilmesine katkıda bulunmak, işsizlik sigortası işlemlerini yürütmek, işgücü piyasası verilerini toplamak ve analiz etmek, işgücü yetiştirmeye yönelik programlar uygulamak, aktif ve pasif istihdam politikaları oluşturmak gibi görevleri yerine getirmektedir (statik.iskur.gov.tr 18.12.2009).

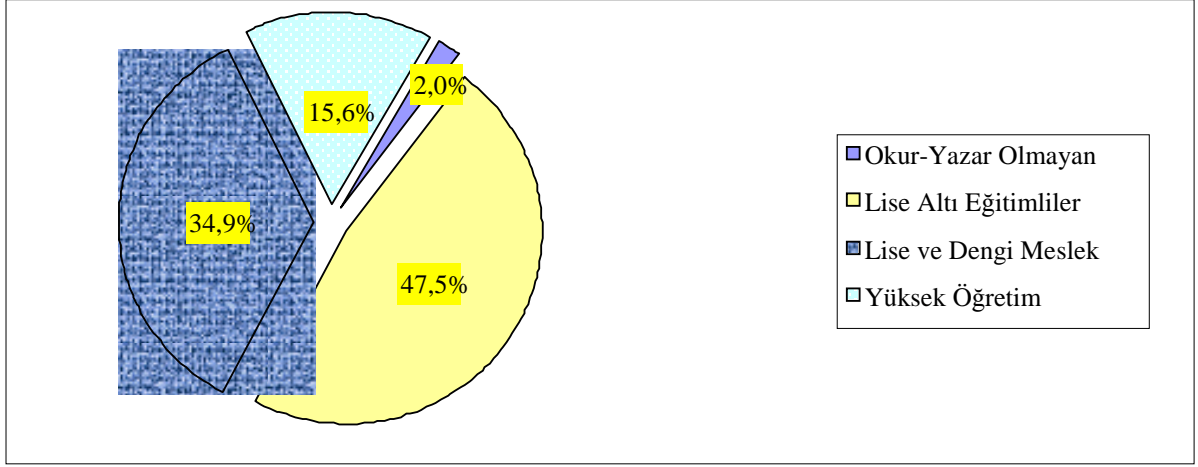
Tablo 16. 2008-2009 Kasım Ayı Temel Göstergeler

2008-2009 KASIM							
	2008 KASIM			2009 KASIM			Değiş. O.
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	%
BAŞVURU	102.750	46.060	148.810	54.020	33.230	87.250	-41,37
İşsiz	96.070	43.163	139.233	49.686	30.950	80.636	-42,09
Diğer	6.680	2.897	9.577	4.334	2.280	6.614	-30,94
AÇIK İŞ	-	-	13.571	-	-	10.274	-24,29
Kamu	-	-	1.615	-	-	437	-72,94
Özel	-	-	11.956	-	-	9.837	-17,72
İŞE YERLEŞTİRME	7.190	2.410	9.600	5.106	1.416	6.522	-32,06
Kamu	486	89	575	305	70	375	-34,78
Özel	6.704	2.321	9.025	4.081	1.346	6.147	-31,89
Normal	5.466	2.099	7.565	3.304	1.147	4.451	-41,16
Kamu	434	86	520	257	62	319	-38,65
Özel	5.032	2.013	7.045	3.047	1.085	4.132	-41,35
Özürü	1.699	310	2.009	1.784	268	2.052	2,14
Eski Hükümlü	25	1	26	18	1	19	-26,92
Terör Mağduru	0	0	0	0	0	0	0,00
KAYITLI İŞGÜCÜ	746.005	260.409	1.006.414	1.298.976	532.846	1.831.822	82,01
KAYITLI İŞSİZ	241.663	664.602	906.265	1.169.287	497.850	1.667.137	83,96
YURT DIŞI BAŞVURU	18	48	66	57	31	88	33,33
YURT DIŞI GÖNDERME	3.170	81	3.251	1.880	52	1.932	-40,57

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, Kasım 2009, İstatistik Bülteni. <<http://statik.iskur.gov.tr/tr/ark/ark/kasim.htm>> (18.12.2009)

Kuruma kayıtlı işgücü sayısı geçen yılın aynı ayına göre 825 bin 408 kişi artarak bir milyon 831 bin 822, kayıtlı işsiz sayısı ise 760 bin 872 artarak bir milyon 667 bin 137 kişi olmuştur. Kayıtlı işgücü % 82,01, kayıtlı işsiz sayısı % 83,96 oranında artmıştır (statik.iskur.gov.tr 18.12.2009).

Grafik 3. Kayıtlı İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

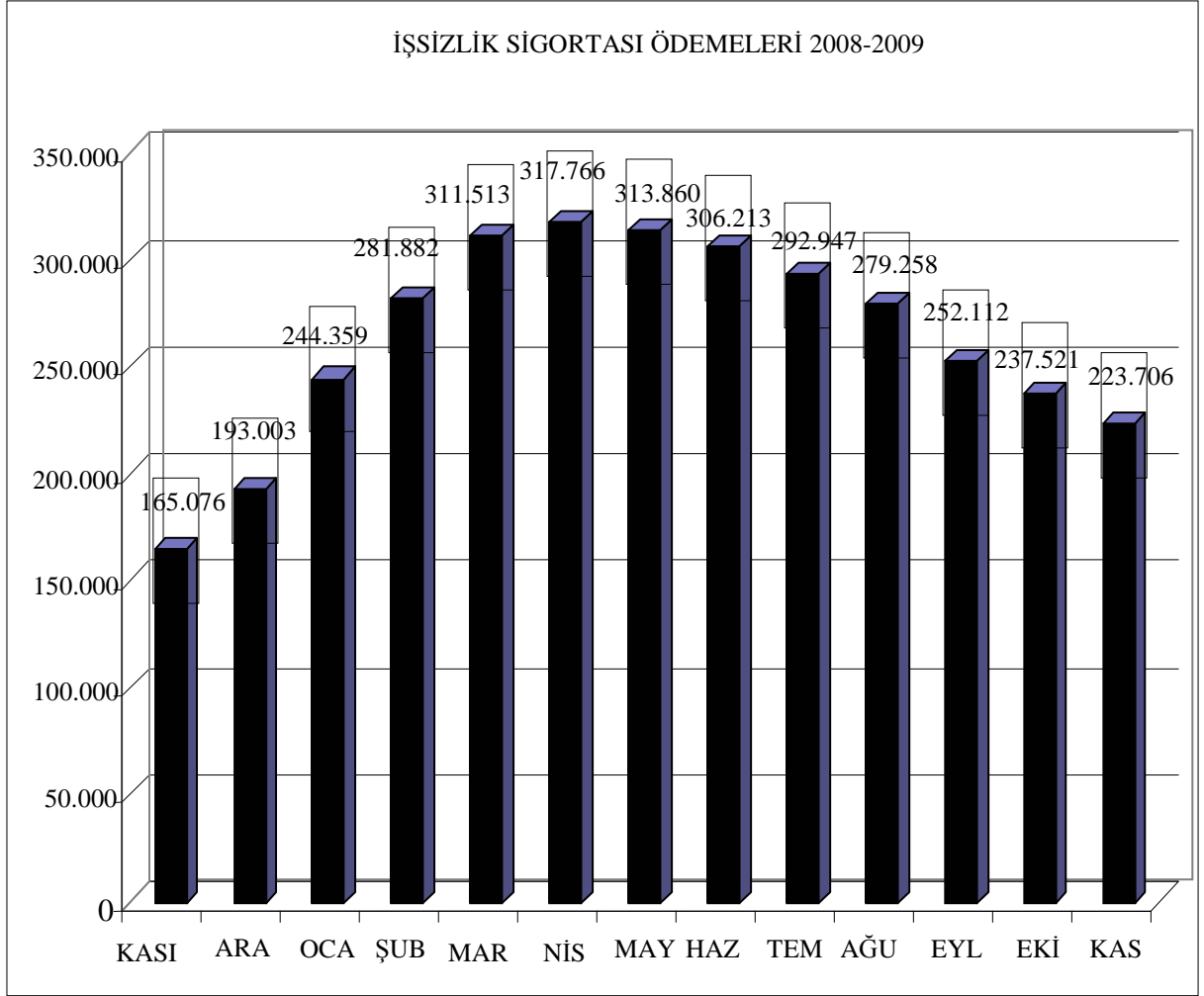

Kaynak: Türkiye İş Kurumu, Kasım 2009, İstatistik Bülteni. <<http://statik.iskur.gov.tr/tr/ark/ark/kasim.htm>> (18.12.2009)

Kuruma kayıtlı işsizlerin 33 bin 28 kişisi okur-yazar olmayan, 792 bin 462 kişisi lise altı eğitimli, 581 bin 587 kişisi lise ve dengi okul mezunu, 260 bin 60 kişisi de yüksek öğrenim mezunudur (statik.iskur.gov.tr 18.12.2009).

Kasım 2009'da işsizlik ödeneğinden faydalanmak için 39 bin 979 kişi başvurmuştur. İşsizlik Sigortasının uygulamaya başladığı Mart 2002'den 31.07.2009 tarihine kadar sisteme 2.010.635 kişi başvuruda bulunmuş, 1.731.375 kişi işsizlik ödeneği almaya hak kazanmıştır. Toplamda 2.868.523.988,16.-TL ödemedede bulunulmuştur (statik.iskur.gov.tr 18.12.2009).

İŞKUR'a 2010 yılı Haziran ayı içerisinde 111 bin 272 kişi Kurumun faaliyetlerinden yararlanmak için başvuruda bulunmuştur. Başvurular geçen yılın aynı ayına göre % 8,91 oranında artmıştır. Başvuruların % 50,3'ü lise altı, % 22,4'ü lise ve dengi okullu, % 14'ü lise üstü eğitim mezunu ve % 13,3'ü okuryazar olmayanlardan oluşmaktadır. Haziran 2010'da ise işsizlik ödeneği 180 bin 117 kişiye 62.294.683,85.-TL ödeme yapılmıştır. İşsizlik ödeneğinden yararlanmak üzere 38.614 kişi İŞKUR'a başvurmuştur. Mart 2002'den 30 Haziran 2010 tarihine kadar toplamda 3.375.009.528,82.-TL ödemedede bulunulmuştur (statik.iskur.gov.tr 06.08.2010).

Grafik 4. Son Bir Yıl İçerisinde İşsizlik Ödeneği Alan Kişi Sayısı

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Kasım 2009 İstatistik Bülteni. < <http://statik.iskur.gov.tr/tr/ark/kasim.htm> > (18.12.2009)

İşsizlik riskiyle karşılaşan sigortalılara ekonomik güvence, işsizlik ödeneği aracılığıyla İşsizlik Sigortası ile yerine getirilmektedir. 4447 sayılı Kanun, sigortalı işsizlere belirlenen süre ve miktarda yapılan parasal ödeme olarak işsizlik ödeneğini tanımlamaktadır (iibf.kocaeli.edu.tr 27.12.2007: 306).

İşsizlik sigortasının kendine özgü bazı özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (Toker 2002: 87-88):

1. İşsizlik Riskini Tazmin: Kişilerin sosyo-ekonomik sebeplerle istekleri dışında, işsiz kalmaları durumunda, iş bulunana kadar kendisinin ve ailesinin hayatını sürdürebilmesini sağlamaktadır.

2. Zorunluluk: İşsizlik sigortasına katılmak zorunludur. Diğer özel sigortalardan bu özelliği ayrılmaktadır.

3. Prim Ödeme: İşçinin prim ödemesi esasına dayanır. Primlerde genel ilke olarak, sigortalıların ödenmesi benimsenmekte buna işveren ve devlet de katkıda bulunmaktadır.

4. Devlet Tarafından Kurulma: İşsizlik sigortası devlet tarafından özel yasalarla kurulmaktadır.

İşsizlik sigortasının amacı, sigortalının ve aile bireylerinin belli süreyle gelir kayıplarını azaltma, zor durumlarla karşılaşmalarını önleme ve ödenek süresinin belli olmasıyla bireyin bu süre içerisinde iş bulmasına imkan vermektir (Uğur 2002: 133).

İşsizlik ödeneğini alabilmek için 4447 Sayılı Kanun'un 50. maddesinde, hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 120 gün prim ödeyerek sürekli çalışmış olanlardan, son üç yıl içinde: 600 gün prim ödemiş olanlara 180 gün, 900 gün prim ödemiş olanlara 240 gün, 1080 gün ve daha fazla prim ödemiş olanlara 300 gün, süre ile ödenmesi belirlenmiştir (www.tbmm.gov.tr 25.04.2010).

İşten Ayrılma Bildirgesi ile sigortalı işsizlerin hizmet akdinin sona ermesinden itibaren 30 gün içerisinde Türkiye İş Kurumu ünitelerine başvurması gerekmektedir. Çalışmış oldukları güne göre İşsizlik Sigortası hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. 30 günlük süre yasal başvuru süresidir, ilk işsizlik ödeneği başvuruyu izleyen ayın sonunda ödenmektedir. Belirlenen süreden sonra başvurulması durumunda süre, toplam hak sahipliği süresinden düşülmektedir (www.iskur.gov.tr 20.10.2009: 1). Kayıt dışı istihdamın azaltılmasında etkili bir yöntem olmaktadır.

5. Siyasal Katılım

Toplumda bireylerin siyasal katılım yönünden farklı seviyelerde olmaları; eğitim seviyesi, meslek ve cinsiyet durumu, gelirleri ve yerleşme şekilleri gibi konulara bağlanmaktadır. Katılımın yoğunluğunu azaltan toplumsal nedenlerin yanında halkın siyasete katılma isteksizliği de yer almaktadır. Yaşam seviyesinin yükselmesiyle siyaseti külfet olarak algılaması, işin teknik duruma gelmesi, katılımın bir şey ifade etmemesi, siyasete katılma isteksizliğinin nedenleri arasında sayılmaktadır. Gelişmiş demokratik ülkelerinde siyasal katılım sorunları vardır, iktidarın temsili bu sisteme bağlı olmaktadır

(Aydın 2002: 173-175). Siyasi alandan dışlanmada, vatandaşlık hakları, yerel hizmetlerin yetersizliği ve faydalanma durumu ön plana çıkmaktadır (Özgökçeler 2007: 537).

Kapani'ye göre, siyasal katılma, vatandaşların siyasal sistem karşısında davranış, durum ve tutumunu belirleyen, bunu yaparken de sadece seçimlerde oy kullanmakla değil; basit meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir faaliyet alanını kapsamaktadır (Kapani 2003: 130-131).

Demokrasi, sınırlı dönemler için anlık çoğunlukların yönetim üzerinde etkili ve belirleyici olduğu yönetim şeklidir. Haklar sabit ve sürekli olurken, çoğunlukların istekleri değişken olmaktadır Ayrıca demokrasi insan haklarını korumanın yararlı ve etkili yolu olarak gösterilmektedir. Ancak insan haklarının ne olduğu konusunda görüş birliği sağlanmalıdır (Yayla 2003: 36-37).

Kişiler siyasal katılımında farklı davranışlar göstermektedir. Bunda kültürel, sosyo-ekonomik, çevresel faktörler gibi etkenler rol oynamaktadır. Etkinlik duygusu, bireyin, çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıdığını belirtir. Fakat katılma sadece oy kullanma olarak alındığında önemli ayrımları olduğu bilinen nedenler arasında arasındadır (Kapani 2003: 132-133). Ülkemizde katılımın, vatandaşlık görevi duygusu ile olduğu görülmektedir. 22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleştirilen Milletvekili Genel Seçimi'nde, 42 799 303 kayıtlı seçmenin, 36 056 293'ü oy kullanmış olup, toplam geçerli oy sayısı 35 049 691 olmuştur. Seçime katılım oranı % 84.2 olarak gerçekleşmiştir (www.tuik.gov.tr 14.01.2010) .

6. Mahalle ve Değişim

Türkiye'de kentleşme 1950'lerde sanayileşme ile başlamış beraberinde çok fazla soruna yol açmıştır. Kentsel nitelikli sorunların çözümü zorlaşırken sosyo-ekonomik farklılıkların yanında gecekondulaşma önemli boyutlara ulaşmaktadır. Niteliksiz işgücü, işsizlik, şiddet, suç, eğitimden yoksunluk gibi ağır tahribatlara yol açmaktadır (Parlak ve Yıldız 2007: 304). Kentleşme, insanların kentle bütünleşmesi anlamına gelmektedir. Bütünleşme kavramı, bir nüfus grubunun daha büyük nüfus grubu ile kaynaşmasını ifade etmektedir. Türkiye'de ise kentleşme gelişmeyi yeterli derecede sağlayan süreç olarak gerçekleşmemiştir. Göçle kente gelen insanlar kentleri, kültürel, ekonomik ve politik yönden zorlamaktadır. Bazı kentlerin dengesiz büyümesi hizmetlerin yetersizliğine ve

kentsel organizasyonların yeterli olmamasına sebep olabilmektedir (Es ve Ateş 2004: 214-217).

Modernleşme ile birlikte artan kentleşme aile değerlerini de etkilemiştir. Yoğun kentsellik, aile bağlamında da çözümler, çatışmalar ve yoksulluklara neden olmuştur (Yıldırım 2006: 50). Tüm dünyada belirlenen gelişmelerle beraber, Türkiye’de yaşanan çarpık kentleşme olgusu da yeni yoksulluk sorununu ortaya çıkarmaktadır (Baloğlu 2005: 234). Yoksun olma ve dışlanmışlık duygusuyla bireyler kentin sahip olduğu olanaklardan yararlanamayıp adaletsizlik ve huzursuzluk hissiyle hareket edebilir. Ekonomik kalkınmanın yanında sosyo-kültürel kalkınmanın sağlanması ve sosyal politikaların da uygulanmasıyla olumlu sonuçlar elde edilebilir. Yerel kalkınmada belediyelere önemli görevler düşmektedir (Balaman ty:36-37). Yaşanılan mekan, çevre de yoksulluğu içine almaktadır. Altyapı, konut, ekonomik süreç, şartlar vb. yerleşimlerde sorunun fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Kentsel yoksulluğun yaygın durumda izlenmesi ile barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçların yeterince karşılanmaması da beraberinde gelmektedir. Kırsal ya da gecekondu kesiminin sorunu gibi görülen yoksulluğun kalıcı ve toplumsal bir duruma gelmesi ve hizmetlerin halka yerel yönetimlerce sağlanmasında etkinliği önemli rol oynamaktadır (Görün ve Elagöz 2007: 151-153).

5393 Sayılı Belediye Kanununun 13, 14 ve 15. maddelerinde görev, sorumluluk, yetki ve imtiyazlarına yer verilmiştir (www.tbmm.gov.tr 01.03.2010). Belde sakinlerinin yerel, ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyetlerde bulunarak gelişimde ön plana çıkmaktadır.

Ekonomik gelişme, sosyal eşitlik, adalet gereksinimlerinin sağlandığı yaşanabilir çevre, kaliteli yaşam ve sürdürülebilir kalkınma ile hızlandırılabilir. Fiziksel alan açısından kaliteli konutlarda, kullanım alanı, evin banyo-tuvaleti olmasını içermektedir. Toplumsal alanda ise gelir durumu ön plana çıkmaktadır (Timurcanday Özmen 2007: 106-117).

Sağlık ve tüm çevre arasındaki ilişkiyi açıklamak için; yaş, cinsiyet ve kalıtsal faktörler, kişisel hayat tarzı faktörleri, sosyal-toplumsal etkiler, çalışma-hayat koşulları gibi katmanlar belirlenmiştir. Eşitliğin güçlendirilmesi amacıyla, dezavantajlı ve zarar görebilir grupların hayat standartlarını yükseltecek politikalar oluşturulmalıdır (Barton ve Tsorou 2006:19-34).

Kentleşme ile bireylerin; modern, kaliteli bir yaşam sürme isteği içinde kentsel haklar kavramı önem taşımaktadır. Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda 1992'de kabul edilmiştir. Şart diğerlerinden farklı olarak yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı İlkelerinden bazıları şunlardır (www.yerelnet.org.tr 17.03.2010):

- Sokağın sosyal bir arena olarak algılanması,
- Sürekli bir eğitim ve öğretim çabası gerekliliği,
- Tüm insanların sağlıklı, yerleşik, güzel ve özendirici bir çevrede yaşama hakkı,
- Her insan ve ailenin; güvenli, sağlam bir konut edinme hakkı,
- Yerel yönetimlerin, iş olanaklarından eşit faydalanmayı sağlaması,
- İyi sağlık koşullarının temini için; kişilerin temel ihtiyaç maddelerinin güvenilir ve sağlıklı biçimde sunumu,
- Kent ekonomisinin büyümesi ve kalkınması için, kamu-özel sektör işbirliği.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Sağlıklı Şehir Projesinde: Şehirde yaşayan ve çalışan insanların fiziki, psikolojik ve çevresel refahlarını geliştirmeyi amaçlayan uzun dönemli kalkınmayla çevre ve kaynakların genişletebilmesini ifade etmektedir. Şehir sağlığı, Avrupa Bölgesi için birçok çalışma, yoksulluk, sosyal dışlanma, standardın altında olan barınma, evsiz insanlar ve eşitsizlik ile sürdürülebilir gelişme gibi konulara önem vermekte problemlere bütüncül yaklaşımla, sağlık ve yaşam koşullarının tüm açılarını hedefleyen, yerel düzeyde herkes için sağlık programları geliştirmek için popüler bir mekanizma olarak gösterilmektedir (www.sagliklikentlerbirligi.org.tr 17.03.2010).

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi'nin (Habitat) sürdürülebilir insan yerleşmelerinin teşvik edilmesine yönelik çabaları da önem arz etmektedir. 3-14 Haziran 1996 tarihlerinde İstanbul'da yapılan Habitat II için ev sahibi ve katılımcı ülke olarak yürütülen çalışmalar, kaynakların temini ile harcamaların gerçekleştirilmesi görevi, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na (TOKİ) verilmiştir. 1996 Habitat II-İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansı'nda, devletlerin insan yerleşimlerine ilişkin sorumluluklarının farklı düzeylere devredilmesi gerektiği, uluslararası alanda yeni politikalar ortaya çıkmıştır.

Herkese konut sağlanması, sosyal gelişme gibi ihtiyaçların gözetilmesi ön plana alınmaktadır. Hedef ve ilkelerinden bazıları şunlardır (www.toki.gov.tr 24.03.2010: 9-14):

I- Hakça insan yerleşmeleri, herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik vb. statü gözetilmeksizin konut, altyapı, sağlık hizmetleri, yeterli besin, su, eğitim ve açık mekanlardan yararlanabildiği yerlerdir. Ekonomik, sosyal kaynaklardan eşit yararlanma gibi haklar sürdürülebilir insan yerleşmeleri için temel gereksinim olarak gösterilmektedir.

II- Yoksulluğun sorun haline geldiği ülkelerde herkesin temel gereksinimlerini karşılaması amaçlamakta, herkesin üretken çalışma, istihdam, güvenli ve sürdürülebilir geçim kaynaklarına ulaşması hedeflemektedir.

III- Sürdürülebilir gelişme, insan yerleşmelerinin gelişmesi için gereklidir. Toplumsal gelişme ve çevre korunması uyum içinde ekonomik gelişmeye, iş olanaklarının artmasına yol açacaktır.

IV- Tüm insanların yaşam kalitesi, diğer ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra, köy, kasaba ve kentlerimizin koşullarına, yapılarına bağlıdır. İnsanlar topluluk içinde yaşanabilir mahallelerde kamu sağlığının korunması, güvenlik ve asayişin sağlanması, sosyal bütünleşme, karma konut ve hizmet kullanımlarının yerel planda özendirilmesi de önem taşımaktadır.

V- Aile toplumun temel birimidir, güçlendirilmeli, korunmalı ve desteklenmelidir. Toplum, temel hizmetlerden ve geçim kaynaklarından yararlanarak korunmalı, güvenliğinin sağlanması için tüm koşulları yerine göre kolaylaştırmalıdır.

VI- Bütün insanların haklarına saygı gösterme, hakları koruma ve ortak çıkarlara aktif katkıda bulunma sorumluluğunu da almalıdırlar.

VII- Sürdürülebilir insan yerleşmelerinin geliştirilmesi ve yeterli konut, temel hizmetlerin sağlanması için kamu, özel, gönüllü ve semt tabanlı kuruluşlar vb. gibi tüm aktörler arasında kurulacak ortaklıklar elzemdir.

VIII- Yoksullar da dahil olmak üzere korunmasız ve muhtaç gruplarla dayanışma, ayırım gözetmeme, aileleri ve toplulukların işbirliği, toplumsal kaynaşmanın temelleridir.

Sağlıklı bir çevrede yaşamak, Anayasamızın 56. ve 57. maddelerinde; Herkesin, sağlıklı, dengeli bir çevrede yaşama ve konut hakkı ile güvence altına alınmıştır (www.tbmm.gov.tr 05.08.2010). Kurumlarla ilgili düzenlemeler yapılmaktadır.

Salgın hastalıklara açık, sağlıksız yerleşim birimlerinde, alt yapı hizmetlerinde yetersiz, sağlam olmayan binalarda yaşamakta olan kesim; yoksullukla yaşanan yerleşime baktığımızda, bu durumun kişiler açısından kabullenici olduğu ve yaşamlarını devam ettirmeleri için temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanan insanlara: “Neden bu konutta oturuyorsunuz?” sorusuna yanıt aranması gerektiği gerçeğini göz ardı etmemek ve ihtiyacı olan bireylere SYDV’nin konutlarını tamir, destek vb. alanlarda katkı sağladığı daha fazla duyurulmalıdır.

7. Gelir ve Yaşam Koşulları

Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları kapsamında, 2006 yılında uygulanmaya başlanan araştırma ile Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırılabilir gelir dağılımı, göreceli yoksulluk, yaşam koşulları ve sosyal dışlanma konularında veri üretmek amaçlanmaktadır. TÜİK tarafından ilk kez böyle bir çalışmada hesaplanan gelire dayalı göreceli yoksulluk oranları, uluslararası karşılaştırılabilirliği bakımından tercih edilmektedir. 2007 yılı sonuçlarına göre nüfusun % 18’i, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 50’si hesaba katılarak belirlenen yoksulluk riski altındadır. Kentsel ve kırsal yerler için ayrı ayrı hesaplanan yoksulluk sınırlarına göre, kentsel yerlerde bu oran % 14,7 iken, kırsal yerlerde % 15,1 olmaktadır. 2007 yılı sonuçları eşdeğer hanehalkı gelirin göre nüfusun % 20,6’sının yoksulluk sınırının altında olduğunu göstermektedir. Türkiye’de 2007 yılı sonuçlarına göre hanehalkı başına düşen ortalama yıllık kullanılabilir gelir 18 827 YTL olarak tespit edilirken, ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri ise 8 050 YTL olarak tahmin edilmiştir. Kurumsal olmayan nüfusun yaşam koşulları göstergelerine göre durumu 2007 yılı (www.tuik.gov.tr 17.12.2009):

% 60,8’i kendilerine ait konutta oturmaktadır.

% 39,8’inin oturduğu konutta “izolasyondan dolayı ısınma sorunu” yaşanmaktadır.

% 39,1’inin oturduğu konutta “sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçevesi vb.” sorunlar bulunmaktadır.

% 55,5’inin hanesinin taksit ödemeleri ve borçları (konut alımı ve konut masrafları dışında) bulunmakta, bu borç ödemeleri, % 23,3’ünün hanesine çok yük getirmektedir.

% 70'den fazlasının hanesi, ekonomik nedenlerle; “evden uzakta bir haftalık tatili”, “beklenmedik harcamalarını” ve “yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileme ihtiyacını” karşılayamamaktadır.

Gelir ve yaşam koşullarının ölçümlenebilmesi, ekonomide etkili ve önemli sonuçları olan araştırmalardır. Yol gösterici bu araştırmaların, sürekli hale geldiğinde katkısı daha fazla olacaktır.

Tablo 17. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar

Yüzde 20'lik Fert grupları	Türkiye		Kent		Kır	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
İlk yüzde 20*	5,1	5,8	5,5	6,2	5,6	6,4
İkinci yüzde 20*	9,9	10,6	10,3	11,0	10,2	11,1
Üçüncü yüzde 20*	14,8	15,2	15,0	15,3	15,3	16,0
Dördüncü yüzde 20	21,9	21,5	21,8	21,2	22,6	22,3
Son yüzde 20*	48,4	46,9	47,5	46,2	46,3	44,2
Gini Katsayısı	0,43	0,41	0,42	0,39	0,41	0,38
Son yüzde 20/lik yüzde 20 (P80/20)	9,5	8,1	8,6	7,5	8,3	6,9

Not: Gelir referans dönemleri bir önceki takvim yılıdır.

* Fertler hanehalkı kullanılabilir gelirine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; “İlk yüzde 20'lik grup” geliri en düşük olan grubu, “ Son yüzde 20'lik grup” ise en yüksek grubu tanımlamaktadır.

Kaynak: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2007, Sayı:221, 17 Aralık 2009.

<<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8369>> (17.12.2009)

2007 yılı sonuçlarına göre, son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, ilk yüzde 20'lik gruba göre 8,1 kat daha fazla olarak belirlenmiştir. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik hanehalkı gruplarından en yüksek gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 46,9, en düşük gelire sahip gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay ise % 5,8 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılı sonuçlarına göre, kentsel yerler için P80/20 göstergesi 7,5 kat, kırsal yerler için ise 6,9 kat olarak hesaplanmıştır (www.tuik.gov.tr 17.12.2009). Zengin ve yoksul arasındaki farkın bir miktarda olsa azaldığı gözlenmiştir.

Gelir dağılımında 2008 yılında, bir önceki yıla göre değişim ortaya çıkmamıştır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlere göre, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 46,7 ve en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 5,8 olarak hesaplanmıştır. Türkiye’de hanehalkı başına düşen

ortalama yıllık kullanılabilir gelir 19 328 YTL, ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelir ise 8 372 YTL'dir. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre nüfusun % 16,7'si yoksulluk sınırının altındadır. Kurumsal olmayan nüfusun yaşam koşulları göstergeleri (www.tuik.gov.tr 02.08.2010):

% 61,0'ı kendilerine ait konutta oturmaktadır.

% 38,5'inin oturduğu konutta "izolasyondan dolayı ısınma sorunu" yaşanmaktadır.

% 39,0'ının konutunda "sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçevesi vb." sorunlar söz konusudur.

% 57,7'sinin hanesinin taksit ödemeleri ve borçları (konut alımı ve konut masrafları dışında) bulunmakta, bu borç ödemeleri, % 25,0'ının hanesine çok yük getirmektedir.

% 88,8'i "evden uzakta bir haftalık tatili", % 71,1'i "beklenmedik harcamalarını" ve % 82,6'sı "yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileme ihtiyacını" ekonomik nedenlerle karşılayamamaktadır.

TÜİK ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası işbirliği ile yürütülen Aylık Tüketici Eğilim Anketi, tüketicilerin harcama davranış ve beklentilerini değerlendirmektedir. Tüketicilerin, ekonominin şu anki durumu hakkındaki görüşlerini ve gelecek ile ilgili beklentilerini gösteren ulusal bir ekonomik göstergedir. Endeksin 100'den büyük olması tüketici güveninde iyimser durum, 100'den küçük olması tüketici güveninde kötümser durum, 100 olması ise tüketici güveninde ne iyimser ne de kötümser durum olduğunu göstermektedir (www.tuik.gov.tr 19.12.2009).

Tablo 18. Tüketici Güven Endeksi Alt Kalemleri ve Değişim Oranları

	Endeks			
	10/2008	11/2008	10/2009	11/2009
Tüketici Güven Endeksi	74,24	68,88	80,46	78,38
Satın Alma Gücü (Mevcut Dönem)	71,96	65,50	74,02	72,56
Satın Alma Gücü (Gelecek Dönem)	74,39	68,50	77,66	76,32
Genel Ekonomik Durum (Gelecek Dönem)	67,77	52,95	76,23	73,48
İş Bulma Olanakları (Gelecek Dönem)	71,49	64,05	72,61	72,33
Mevcut Dönemin Dayanımlı Tüketim Malı Satın Almak İçin Uygunluğu	85,59	83,40	101,77	97,21

Kaynak: TÜİK, Tüketici Güven Endeksi Kasım 2008/2009, verileriyle hazırlanmıştır.

<<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2082>> (19.12.2009)

<<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4163>> (19.12.2009)

Tabloya göre, 2008 yılı Ekim ayında 74,24 olan Tüketici Güven Endeksi, 2008 yılının Kasım ayında Ekim ayına göre % 5,36 oranında azalarak 68,88 değerine düşmüştür. 2009 yılı Ekim ayında 80,46 olan Tüketici Güven Endeksi, 2009 yılının

Kasım ayında Ekim ayına göre % 2,59 oranında azalarak 78,38 değerine düşmüştür. Ekim ve Kasım 2008-2009 aylarına baktığımızda rakamlarda artış olduğu fakat tüketicinin güveninin iyimser olmadığı sadece dayanıklı tüketim malı alma oranında Ekim 2009'da iyimserlik yakalandığı gözlenmektedir (www.tuik.gov.tr 19.12.2009). Tüketici Güven Endeksi, 2010 Mayıs ayında 86,58'den, Haziran ayında 88,04 değerine yükselmiştir (www.tuik.gov.tr 20.07.2010)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇANAKKALE İLİ FEVZİ PAŞA MAHALLESİNDE SOSYAL DIŞLANMAYLA İLGİLİ BİR UYGULAMA

1. Çanakkale İli'nin Genel Tanıtımı

Çanakkale M.Ö. 3000 yılından bu yana, eski çağlarda HELLESPONTOS ve DARDANEL olarak anılan, yerleşim alanı özelliğini korumuştur. Çanakkale, Türkiye'nin kuzey batısında Boğazın iki yakasında kurulmuş, zengin bir tarihe sahiptir. Kentin ilk özü Çimenlik Kalesi: Fatih Sultan Mehmet tarafından, Boğazın en dar yerinde, Osmanlı'nın başkenti İstanbul'u koruma amacıyla, 1462-1463 yıllarında yaptırılmıştır. Çimenlik Kalesi'nin yapılmasıyla Fatih Camisi ve civarında askeri, idari erkanın oturduğu Müslüman mahallesi ile kale inşasında çalışan romanların oluşturduğu Çay Mahallesi, başta gelen yerleşim mekanlarıdır. Çanakkale mekansal olarak dolambaçlı dar sokak, avlulu ev gibi dışsal niteliklere sahiptir. Mahalleler birbirinden kesin sınırlarla ayrılmamıştır. Çanakkale'nin tüketim alanı olma özelliği ile bölgesindeki ticaretin uluslararası duruma gelmesi kentte Rum, Ermeni, Yahudi azınlıkların, ticaretle uğraşan kesimin yerleşmesine yol açmıştır. Cumhuriyet döneminde Gelibolu Sancağının Edirne'den ayrılarak Çanakkale'ye bağlanmasıyla Çanakkale il olmuştur (ÇKK 2007: 6-7, www.canakkale.gov.tr 20.05.2010).

Çanakkale, stratejik, jeopolitik konumuyla 1900'lü yıllarda; Balkan Harbi, Çanakkale Savaşları, I. Dünya, Kurtuluş ve II. Dünya Savaşı'ndan etkilenmiştir. Ticaret misyonundan uzaklaşarak, savunmaya yönelim göstermiştir. Savaşlar sonrasında müslümanlar dışındaki nüfusun büyük kısmı kentten ayrılmış yerlerine Balkanlardan, Ege Denizi adalarından müslüman göçmenler kente yerleşmiştir. Nüfusun önemli bölümü kamu çalışanlarından oluşmuştur. Cumhuriyet sonrası, kentin Anadolu'yla bağlantısını kuran Balıkesir karayolu açılır. Ülkenin genelinde 1960-1980 yılları arasında yaşanan

köyden kente göç, Çanakkale’de de yaşanır. Kendi ilçe ve köylerinden gelen göçler başta olmak üzere, Karadeniz ve diğer bölgelerden kente göç olur. Göçle gelen artış, mevcut yapılaşmanın yıkılarak apartmanlaşmasına yol açmaktadır (ÇKK 2007 :7-8).

2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı; sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerin sosyo-ekonomik durumu, eğitim, işsizlik, yaşanan mahalle koşulları gibi etkenleri Çanakkale ili Fevzi Paşa Mahallesi örneğinde inceleyerek, alana katkı sağlamaktır. Ekonomik, sosyal, çevresel vb. olanaklar saptanmaya çalışılmıştır.

Halk söyleyişle Çay Mahallesi (Fevzi Paşa Mahallesi), kalenin doğu bitişiğinde, Sarıçay kenarında kentin en eski ve yoksul yerleşim mekanlarından olarak bilinmektedir. Mahalleli, sanat ve zanaat değerleri gelişmiş, dinamik nüfuslu ve sosyal iletişimi güçlü insanlardan oluşmaktadır (Erten 2007: 457). Roman yoğunluklu mahallelerde genel olarak, düşük gelir, günlük kazanç getiren sigortasız işlerde çalışma; alt yapı, barınma koşulları bakımından birtakım aksaklıklar oluşabilmektedir. Fakat toplumsal ve sosyal gelişmeye bağlı olarak hiçbir ayrımcılık unsuruna rastlanılmamaktadır.

Çalışma alanı olarak Fevzi Paşa Mahallesi’nin seçilme sebepleri; fiziksel çevre, merkeze yakınlık ancak içine kapalılık, yaşam koşulları, işgücü, sosyal güvence yoksunluğu şeklinde sıralanabilmektedir.

Çalışma kapsamında şu amaçlar doğrultusunda hareket edilmiştir:

- Mahallede sosyal dışlanmanın öne çıkan nedenleri ile sosyal dışlanmaya etki eden faktörleri (yaşam alanı, eğitim, yoksulluk, güvencesizlik gibi) ortaya koymak.
- Mekansal şartlar ile yoksulluk arasında doğrudan bağlantı kurulması.
- Hanehalkı geliri-yoksulluk etkileşimi.
- Eğitim düzeyi-sosyal güvence ilişkisi açısından incelenmesi.

Konut ihtiyacının, koşullarının değerlendirilmesi yapılacak, eğitim, sağlık, toplumsal hizmetler, altyapı hizmetleri belirlenecektir. Katılımcılar içerisinde yer aldığı varsayılan küçük bir grubun ise ev sahibi olmayan, yoksulluk sınırında ya da bu sınırın altında yaşayan, yardım olanaklarını yakalayamayan ya da bu olanaklardan haberdar bile olmayan kesimin, sosyo-ekonomik ve yoksulluk düzeyleri üzerinde durulacaktır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde geçmişte veya şuan bulunan durumu varolduğu gibi katılımcıları koşulları içerisinde olduğu gibi betimlendiği yöntemdir (Karasar 2004: 77). Araştırmada verilerin toplanmasında anket yönteminden faydalanılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce alandaki çalışmalar ve konu ile ilgili literatür incelenmiştir. Anket sorularının hazırlanmasında: Editörlüğünü Zerrin Toprak, Timurcanday Özmen ve Gökhan Tenikler'in yapmış olduğu "İzmir Büyükşehir Bütününde Romanlar" adını taşıyan alan araştırmasından yararlanılmıştır. Anket 2009 yılı Temmuz-Kasım ayları arasında, Çanakkale ili Fevzi Paşa Mahallesi'nde basit rasgele örnekleme yöntemiyle seçilen 200 kişi arasında yapılmıştır. Sonuçlar istatistiksel verilerle analiz edilerek SPSS programından yararlanılarak, tablolar halinde düzenlenmiştir. Tablolarda kişi sayısı (N), yüzde (%) olarak gösterilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler düzenlenip, analiz edilerek ulaşılan bulgulara, tablolara ve yorumlara yer verilmiştir.

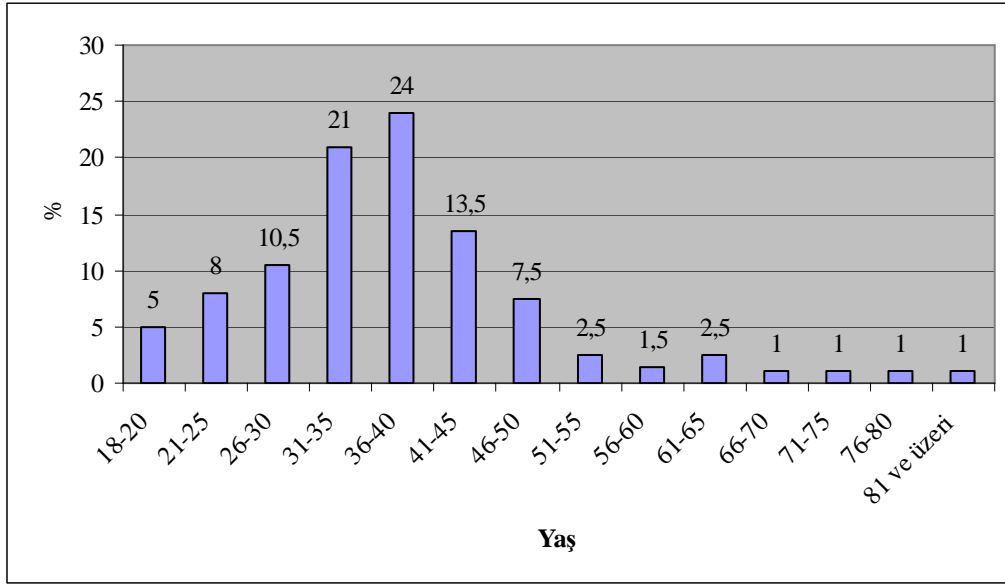
4.1. Kişisel Bilgiler

Tablo 19 incelendiğinde, katılımcıların % 50.5'inin erkek, % 49.5'inin kadından oluştuğu görülmektedir. Grafik 5'te nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda 31-35 yaş % 21, 36-40 % 24, 41-45 % 13.5'tir. Katılımcıların çoğunluğu 30-40 yaş arasındadır.

Çanakkale'nin 2009 yılı toplam nüfusu 477.735 olarak belirlenmiştir. Merkez ilçe nüfusu 125.231, ilimizde toplam nüfusun % 51'i erkek, % 49'u ise kadınlardan oluşmaktadır (www.canakkale.gov.tr 20.05.2010).

Tablo 19. Örnekleme Dahil Olanların Cinsiyete Göre Dağılımı

	N	%
Erkek	101	50,5
Kadın	99	49,5
Toplam	200	100,0

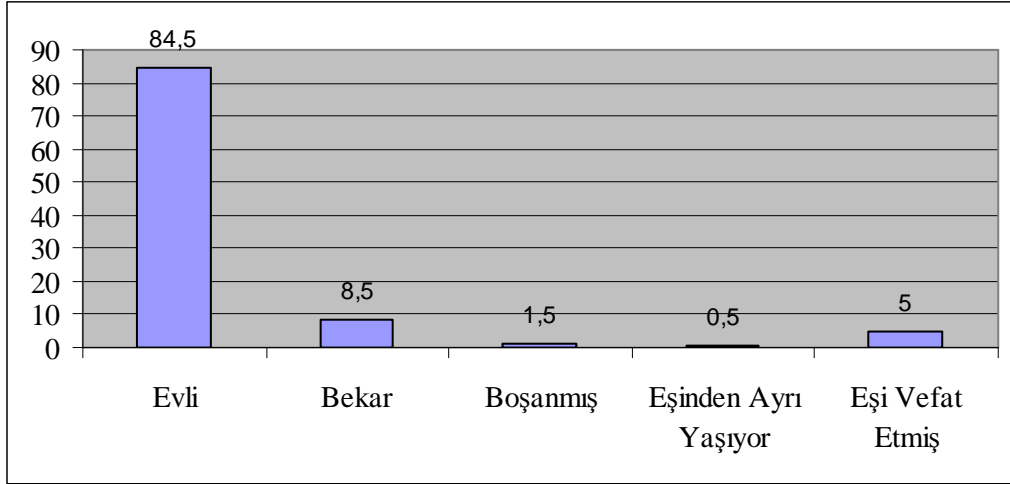
Grafik 5. Örnekleme Dahil Olanların Yaş Durumuna Göre Dağılımı**Tablo 20. Örnekleme Dahil Olanların Meslek Durumuna Göre Dağılımı**

	N	%
Ev hanımı	41	20,5
Öğrenci	4	2,0
İşsiz	32	16,0
Esnaf	8	4,0
Seyyar	11	5,5
İşçi	34	17,0
Emekli	3	1,5
İş Buldukça Çalışıyor	25	12,5
Mevsimlik Çalışıyor	8	4,0
Memur	7	3,5
Merdiven Silme İşi	16	8,0
Pazar Esnafı	7	3,5
Lastikçi	1	0,5
Müzişyen	3	1,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 20’de yer alan meslek durumuna göre dağılımda 200 katılımcıdan, 41 ev hanımı, 34 işçi, 16 merdiven silen (apartmanların merdivenlerini silme, genellikle kadınların yaptığı iş), 11 seyyar, 8 mevsimlik, 25 iş buldukça çalışan ve 32 işsizden oluştuğu belirlenmiştir. Katılımcılar arasında iş bulma ve işsizlik önemli bir problemdir.

Çanakkale Kent Eylem Planı'nda (2007: 47), Fevzi Paşa Mahallesi'nin istihdam oranının düşük olduğu belirtilmiştir.

Grafik 6. Örnekleme Dahil Olanların Medeni Durumlarına Göre Dağılım

Grafik 6'ya göre araştırmaya katılanların % 84.5'i evli iken % 8.5'i bekar, % 1.5'i boşanmış, % 0.5'i eşinden ayrı yaşıyor, % 5'inin eşi vefat etmiştir. Evli olanların oranının diğerlerinden fazla olduğu belirlenmiştir. Evliliğin erken yaşta yapıldığı ise yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır.

Tablo 21. Örnekleme Dahil Olanların Eğitim ve Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	TOPLAM
Diplomasız okur yazar	13	14	27
İlkokul	54	48	102
Orta/İlköğretim	10	11	21
Lise	9	5	14
Meslek Lisesi	4	1	5
Üniversite	3	0	3
Okur Yazar Değil	8	20	28
TOPLAM	101	99	200

Tablo 21 incelendiğinde, ankete katılan 200 kişiden, ilkokul mezunları 102, diplomasız okur yazarlar 27, buna yakın olan okur yazar olmayanlar ise 28 kişi olarak görülmektedir. Okur yazar olmayan kişi sayısı kadınlarda daha fazladır. Lise mezunu sadece 14 kişiyken, üniversite mezunu ise sadece 3 kişidir. Eğitimin sosyal içerilmede

önem taşıdığı ilk bölümde belirtilmiştir. Erkekler, kadınlara göre daha avantajlı, kadınlarda okuma yazma bilmeyen kişi sayısı fazladır. Eğitim durumu oranları kadın-erkek arası farka bakıldığında ilk/orta öğretimden sonra yoksulluğun ya da okuma isteğinin olmaması gibi nedenler ileri süren katılımcılar:“ Çocuk okuyunca ne olacak bir ustanın yanında sanat öğrensün eve katkı sağlasın.” şeklinde değerlendirmişlerdir.

Adaman ve Keyder'in (2006: 75) Türkiye'nin bazı illerinde yapılan araştırmasında hiçbir diploması olmayanların oranı % 39, lise bitirenlerin % 8, okur yazar olmayanların kadın-erkek dağılımında, kadınlarda oranın % 39, erkeklerde ise % 12 olduğunu ortaya çıkmıştır.

Tablo 22. Örneklem Dahil Olanların Cinsiyetlerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Cinsiyet/Eğitim Durumu		Diplomasız okur-yazar	İlkokul	Orta/İlköğretim	Lise	Meslek Lisesi	Üniversite	Okur-yazar değil	TOPLAM
Erkek	N	13	54	10	9	4	3	8	101
	%	12,9%	53,5%	9,9%	8,9%	4,0%	3,0%	7,9%	100,0%
Kadın	N	14	48	11	5	1	0	20	99
	%	14,1%	48,5%	11,1%	5,1%	1,0%	0%	20,2%	100,0%
TOPLAM	N	27	102	21	14	5	3	28	200
	%	13,5%	51,0%	10,5%	7,0%	2,5%	1,5%	14,0%	100,0%

Tablo 22'de araştırmaya katılan erkek katılımcıların % 12.9'u diplomasız okur yazar iken, % 53.5'i ilkokul mezunu, % 9.9'u orta/ilköğretim mezunu, % 8.9'u lise mezunu, % 4'ü meslek lisesi mezunu, % 3'ü üniversite mezunu, % 7.9'u okur yazar olmadıklarını belirtmişlerdir. Yine araştırmaya katılan kadın katılımcıların % 14.1'i diplomasız okur yazar iken, % 48.5'i ilkokul mezunu, % 11.1'i orta/ilköğretim mezunu, % 5.1'i lise mezunu, % 1'i meslek lisesi mezunu, % 20.2'si okur yazar olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların eğitim durumları ve oranları birbirine yakın olarak belirlenmiştir.

4.2. Sosyo-Ekonomik Durum

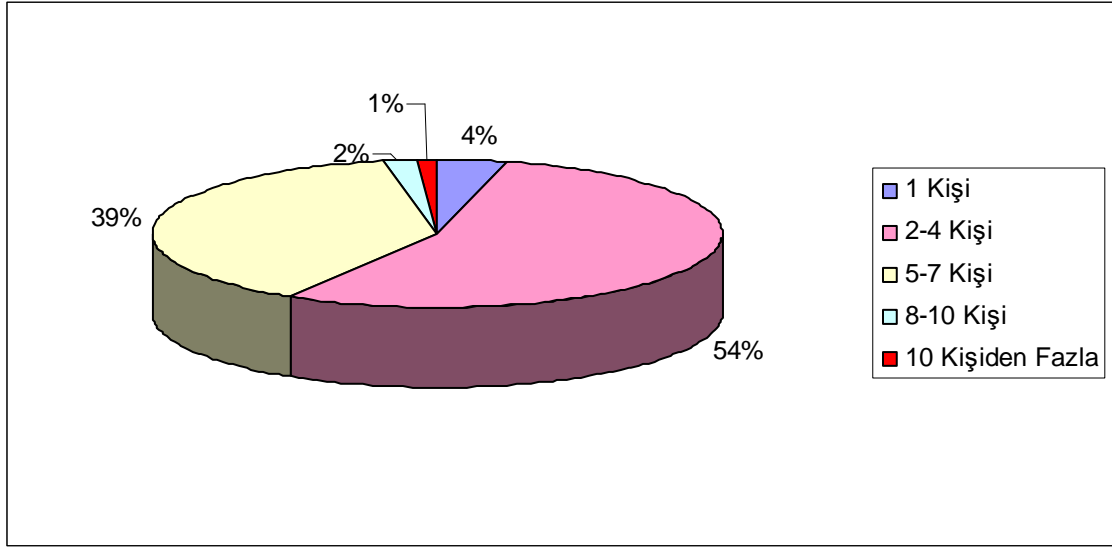
Tablo 23. Örnekleme Dahil Olanların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

	N		%
	Erkek	Kadın	Toplam
100 TL'den az	2	2	2,0
100-200 TL arası	4	12	8,0
201-300 TL	5	5	5,0
301-400 TL	6	4	5,0
401-500 TL	20	3	11,5
501-750 TL	27	6	16,5
751-1000 TL	7	1	4,0
1001-1500 TL	7	1	4,0
2001 TL ve üzeri	0	1	0,5
Aylık geliri yok	23	64	43,5
TOPLAM	200		100,0

Tablo 23 incelendiğinde, ankete katılanların aylık ortalama geliri erkeklerde 401-500 TL arası alan 20 kişi kadınlarda 3 kişi, 100-200 TL alan kadınlarda 12 kişi, erkeklerde ise 4 kişi, 501-751 TL arası geliri olan erkeklerde 27 kişi, kadınlarda 6 kişi. 401-500 TL alanların oranı %11.5 ve 501-750 TL alanların oranı %16.5 olarak görülürken, aylık geliri olmayanların oranı ise % 43.5 şeklinde belirlenmiştir. Yoksulluk, açlık sınırı izlenmekte ve kadınların gelirlerinin azlığı dikkat çekmektedir. Çalışmayıp, geliri olmayan kesime baktığımızda yine kadınların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Aylık gelir düzeyinin düşük olması, kişilerin çalışmaması yada yüksek geliri işlerde çalışmamaları, geçici, mevsimlik işlerde çalışmalarıyla açıklanabilmektedir. Düzenli iş bulma olanakları ile eğitim arasındaki bağlantı da göz ardı edilemez niteliktedir. Kişilerin:“ Herhangi bir ek geliriniz var mı?” sorusuna verdikleri yanıtların % 88.5’i “hayır” olurken, % 11.5’i “evet” demiştir. Ek gelirin tarım ve hayvancılıktan sağlanan kazanç % 3, kira alan % 2.5 ve hamallık yapan % 2 oranında olduğu belirtilmiştir.

Grafik 7. Örnekleme Dahil Olanların Evde Birlikte Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Dağılımı

Grafik 7’de evde ortalama kaç kişinin yaşadığı incelendiğinde, 2-4 kişilik aileler %54.5 oran ile ilk sıradadır. Bunu % 38.5 ile 5-7 kişilik aileler izlemektedir. Tablo 24 incelendiğinde hanede yaşayanların % 60.5’i eş ve çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır, bunu anne, baba, çocuklarıyla yaşayan kişilerin oranı % 6.5, anne, baba, eş, çocuğun olduğu % 7, anne, eş, çocuktan oluşan aileler ise % 8 olarak belirlenmiştir. Çekirdek aile yapısı yoğun olarak görülmektedir, geçmişe göre geniş ailelerin yerini anne, baba ve çocuktan oluşan aileler almaktadır. Geçim sıkıntısından dolayı sahip olunan çocuk sayısında eskiye göre azalma, 18-30 yaş arasındaki grupta en fazla iki- üç çocuğun olması dikkat çekmektedir. Çanakkale il merkezinin ortalama hane halkı büyüklüğü 3,28, Marmara Bölgesinde 3,85 ve Türkiye’de 4,50 olarak açıklanmıştır (ÇKK 2007: 17).

Tablo 24. Örnekleme Dahil Olanların Evlerinde Yaşadıkları Bireylere Göre Dağılımı

	N	%
Baba	1	0,5
Eş	5	2,5
Çocuk	1	0,5
Arkadaş	1	0,5
Anne,baba	2	1,0
Anne,baba,kardeş	8	4,0
Eş,çocuk	121	60,5
Anne,baba,çocuk	13	6,5
Anne,baba,eş,kardeş	1	0,5
Kendi başına	7	3,5
Anne,baba,eş,çocuk	14	7,0
Anne,baba,kardeş,gelin,damat,çocuk	1	0,5
Anne,kardeş,çocuk	1	0,5
Eş,çocuk,gelin	3	1,5
Çocuk,torun	5	2,5
Anne,eş,çocuk	16	8,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 25. Örnekleme Dahil Olanların Aile Gelir Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
0-500 TL	93	46,5
501-750 TL	62	31,0
751-1000 TL	29	14,5
1001-1500 TL	11	5,5
1501-2000 TL	4	2,0
2501 TL ve üzeri	1	0,5
TOPLAM	200	100,0

TÜİK 2008 Yılı Yoksulluk analizinde, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 275 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 767 YTL olarak tahmin edilmiştir. Satın alma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2,15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı % 0,47, yoksulluk sınırı 4,3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise % 6,83 olarak tahmin edilmiştir (www.tuik.gov.tr 01.12.2009).

Diğer araştırmalarda, Türk-İş dört kişilik bir ailenin dengeli ve yeterli beslenebilmesi için Mayıs 2010 ayı itibariyle yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 826,19 TL olarak; gıda harcaması yanı sıra giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamalarla birlikte

toplam harcama tutarı (yoksulluk sınırı) ise 2.691,18 lira olarak hesaplanmıştır (www.turkis.org.tr 01.06.2010: 1). Türkiye Kamu-Sen ise 2010 Mayıs ayı asgari geçim endeksi çalışan tek kişinin yoksulluk sınırı 1.472,94 TL, dört kişilik bir ailenin ise 2.955,21 TL olarak belirlenmiştir. Türkiye’de dört kişilik ailenin ortalama gıda ve barınma harcamaları toplamı 1.168,28 Lira olarak tahmin edilmiştir (www.kamusen.org.tr 15.06.2010).

Ailenin ortalama aylık geliri Tablo 25’e göre; katılımcıların % 46.5’i 0-500 TL, % 31.0 ile 501-750 TL arası, 751-1000 TL geliri olan ise % 14.5 oranında olduğu belirlenmiştir. 0-500 TL eve giren gelirin en yüksek paya sahip olması dikkat çekicidir, katılımcıların kayıt dışı istihdamda yer aldıkları, güvencesiz, sosyal haklardan faydalanmadan çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Ortalama aylık gelirin asgari ücretten (16 yaşından büyükler için brüt 729 TL 01.01.2010-30.06.2010 tarihleri arasında) de düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 26. Örneklem Dahil Olanların Gelir Durumuna Göre Beraber Yaşadıkları Kişi Sayısına Göre Dağılımı

Gelir/ Kişi Sayısı		Yalnız yaşıyorum	2-4 kişi	5-7 kişi	8-10 kişi	10 kişiden fazla	TOPLAM
0-500 TL	N	2	51	37	2	1	93
	%	2,2%	54,8%	39,8%	2,2%	1,1%	100,0%
501-750 TL	N	2	30	29	1	0	62
	%	3,2%	48,4%	46,8%	1,6%	0%	100,0%
751-1000 TL	N	2	21	5	1	0	29
	%	6,9%	72,4%	17,2%	3,4%	0%	100,0%
1001-1500 TL	N	1	4	5	0	1	11
	%	9,1%	36,4%	45,5%	0%	9,1%	100,0%
1501-2000 TL	N	1	3	0	0	0	4
	%	25,0%	75,0%	0%	0%	0%	100,0%
2501- TL ve üzeri	N	0	0	1	0	0	1
	%	0%	0%	100,0%	0%	0%	100,0%
TOPLAM	N	8	109	77	4	2	200
	%	4,0%	54,5%	38,5%	2,0%	1,0%	100,0%

Tablo 26’da araştırmaya katılan 0-500 TL gelire sahip katılımcıların % 2.2’si yalnız yaşarken, % 54.8’i 2-4 kişi, % 39.8’i 5-7 kişi, % 2.2’si 8-10 kişi, % 1.1’i 10 kişiden fazla yaşamaktadır. 501-750 TL gelire sahip katılımcıların % 3.2’si yalnız yaşarken, % 48.4’ü 2-4 kişi, % 46.8’i 5-7 kişi, % 1.6’sı 8-10 kişi yaşamaktadır. 751-1000 TL gelire sahip katılımcıların % 6.9’u yalnız yaşarken, % 72.4’ü 2-4 kişi, % 17.2’si 5-7 kişi, % 3.4’ü 8-10 kişi yaşamaktadır. 1001-1500 TL gelire sahip katılımcıların % 9.1’si yalnız yaşarken, % 36.4’ü 2-4 kişi, % 45.5’i 5-7 kişi, % 9.1’i 10 kişiden fazla yaşamaktadır.

1501-2000 TL gelire sahip katılımcıların sahip katılımcıların % 25'i yalnız yaşarken, % 75'i 2-4 kişi yaşamaktadır. 2501 TL ve üzeri gelire sahip katılımcıların tamamı 5-7 kişi yaşamaktadır. Evde yaşayan kişi sayısı arttıkça kişi başına düşen gelir azalmaktadır. Gelir seviyesi yükseldikçe yaşam standardı değişmektedir. Katılımcılardan 2-4 kişilik ailelere sahip kişilerin % 54.8'i 0-500 TL gelire sahiptir. Düşük gelir dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan 0-500 TL ve 501-750 TL arası gelir sahibi olan kişi sayısı oldukça fazladır. İzmir'de romanların yoğun olduğu mahallelerde yapılan anket çalışmasında dört kişilik ailelerin oranı % 28.9 ve katılımcıların aylık geliri 456 YTL olarak ortaya çıkmıştır (Anbarlı Boztaş 2007a: 555). Anket çalışmalarında birbirine yakın oranlar görülmektedir.

Tablo 27. Örnekleme Dahil Olanların Yerel ve Genel Seçimlerde Oy Kullanma Durumuna Göre Dağılımı

	Yerel Seçimler		Genel Seçimler	
	N	%	N	%
Evet	183	91,5	159	79,5
Hayır	17	8,5	41	20,5
TOPLAM	200	100,0	200	100,0

Oy kullanma oranları Tablo 27'de verilmiştir. Katılımcılar yerel seçimlerde (2009 yılı) % 91.5 ve % 79.5'i genel seçimlerde (2007 yılı) oy kullandıklarını belirtmiştir. Seçimlere katılımın, yerel seçimlerde daha fazla olduğu görülmektedir.

Türkiye genelinde 2007 yılı ise % 84.2 oranında genel seçimlere katılım olmuştur (www.tuik.gov.tr 14.01.2010). Çanakkale il genelinde, Belediye Başkanlığı 2009 yılındaki seçime katılım % 87,7 olarak belirlenmiştir (tuikrapor.tuik.gov.tr 14.01.2010).

4.3. Sosyal Güvence Durumu

Tablo 28. Örnekleme Dahil Olanların Sosyal Güvence Sahipliği Durumuna Göre Dağılımı

	N		%
	Erkek	Kadın	Toplam
Evet	61	48	54,5
Hayır	40	51	45,5
TOPLAM	200		100,0

Tablo 28'de görüldüğü üzere, sosyal güvenceye sahip olan % 54.5 ve sahip olmayan % 45.5'tir. Kadınlarda sosyal güvenceye sahip olmayanlar 48 kişi iken

erkeklerde 51 kişi olarak tespit edilmiştir. Yoksulluk, sosyal güvence, yeşil kartlı olma durumu devlet yardımlarının etkili olduğunu göstermektedir. Aileler yoksulluk içerisinde olduklarından dolayı sosyal güvenceden yoksundur ve kadınlar bu durumdan erkeklere göre daha fazla etkilenmektedir.

Tablo 29. Örneklem Dahil Olanların Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

	N		%
	Erkek	Kadın	Toplam
SSK	37	33	35,0
Bağ Kur	19	13	16,0
Emekli Sandığı	5	3	4,0
Hiçbiri	40	50	45,0
TOPLAM	200		100,0

Tablo 29’da görüldüğü gibi, katılımcıların % 35’i SSK sosyal güvencesine sahip iken, % 16’sı Bağ Kur, % 4’ü Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahiptir. % 45’i de herhangi bir sosyal güvenceye sahip değildir. Kadınlarda sosyal güvenceye sahip olmayanların sayısının, erkeklere göre daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan oranın fazla olduğu belirlenmiştir. Mevsimlik, seyyar çalışan, merdiven silme gibi işler yapanların sosyal güvenceden yoksun oldukları görüşmelerde anlaşılmıştır.

Tablo 30. Örneklem Dahil Olanların Yeşil Kart Sahipliğine Göre Dağılımı

	N		%
	Erkek	Kadın	Toplam
Var	20	28	24,0
Yok	81	71	76,0
TOPLAM	200		100,0

Tablo 30’da ise yeşil kart sahibi olan kişi sayısı 48 iken yeşil kartı olmayan 152 kişi olduğu görülmektedir. Gelirin düşük olmasına rağmen yeşil kart sahibi olma oranının az olması dikkat çekmektedir. Yeşil kart, devlet yardımları arasında sayılmaktadır. Fakat % 76 oranında yeşil kartı olmayan kişi vardır. Sadece sağlık güvencesi sağlayan yeşil kartla, tedavi giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Tablo 31. Örneklem Dahil Olanların Sağlık Sorunlarında Gittikleri Kurumlara Göre Dağılımı

	N		%
	Erkek	Kadın	Toplam
Sağlık Ocağı	52	53	52,5
Devlet hastanesi	46	42	44,0
Üniversite hastanesi	0	1	0,5
Özel muayene ve hastaneler	1	1	1,0
Belediye doktoru	2	2	2,0
TOPLAM	200		100,0

Tablo 31’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların % 52.5’i, herhangi bir sağlık sorunu ile karşılaştığında sağlık ocaklarına gittiklerini, % 44’ü devlet hastanesine, % 0.5’i üniversite hastanesine, % 1’i özel muayene ve hastanelere, % 2’si belediye doktoruna gittiklerini belirtmişlerdir. Kadınların, erkeklerin sağlık sorunlarında yüksek oranda devlet hastanesi ve sağlık ocağını tercihleri ilk sırada yer almaktadır. Sağlık imkanlarından daha iyi koşullarda yararlanma olarak görülen, özel muayene ve hastanelerin % 1 oranında tercih edilmesi, üniversite hastanesine gitme oranının ise az olması dikkat çekmektedir.

Tablo 32. Örneklem Dahil Olanların Aylık Ortalama Gelirine Göre Sağlık Sorunlarında Gittikleri Kurumların Dağılımı

Aylık Ortalama Gelir / Kurumlar		Sağlık Ocağı	Devlet Hastanesi	Üniversite Hastanesi	Özel	Belediye Doktoru	TOPLAM
0-500 TL	N	59	31	0	0	3	93
	%	63,4%	33,3%	0%	0%	3,2%	100,0%
501-750 TL	N	32	30	0	0	0	62
	%	51,6%	48,4%	0%	0%	0%	100,0%
751-1000 TL	N	10	17	0	1	1	29
	%	34,5%	58,6%	0%	3,4%	3,4%	100,0%
1001-1500 TL	N	3	8	0	0	0	11
	%	27,3%	72,7%	0%	0%	0%	100,0%
1501-2000 TL	N	1	1	1	1	0	4
	%	25,0%	25,0%	25,0%	25,0%	0%	100,0%
2501 TL ve üzeri	N	0	1	0	0	0	1
	%	0%	100,0%	0%	0%	0%	100,0%
TOPLAM	N	105	88	1	2	4	200
	%	52,5%	44,0%	0,5%	1,0%	2,0%	100,0%

Tablo 32 incelendiğinde, araştırmaya katılan 0-500 TL geliri sahip katılımcıların % 63.4’ü sağlık ocağını, % 33.3’ü devlet hastanesini, % 3.2’si de belediye doktorunu tercih etmektedir. 501-750 TL gelire sahip katılımcıların % 51.6’sı sağlık ocağını, % 48.4’ü devlet hastanesini tercih etmektedir. 751-1000 TL arası gelire sahip katılımcıların % 34.5’i sağlık ocağını, % 58.6’sı devlet hastanesini, % 3.4’ü özel hastaneleri, % 3.4’ü

belediye doktorunu tercih etmektedirler. 1001-1500 TL arası gelire sahip katılımcıların % 25'i sağlık ocağı, % 25'i devlet hastanesi, % 25'i üniversite hastanesi, % 25'i özel hastaneleri, % 25'i belediye doktorunu tercih etmektedir. Bu sonuç aylık ortalama gelir arttıkça tercih edilen sağlık kurumları da değişiklik göstermekte ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle katılımcıların sağlık sorunlarında daha çok öncelikle devlet kurumlarına yöneldikleri şeklinde yorumlanabilir. Gelir seviyesinin yükselmesi harcama kalemlerinde değişime, şartlardan iyi yararlanmayı da beraberinde getirmektedir.

Tablo 33. Örnekleme Dahil Olanların Eğitim Durumuna Göre Sahip Oldukları Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılımı

		SSK	Bağ-Kur	Emekli Sandığı	Hiçbiri	TOPLAM
Diplomasız okur-yazar	N	11	3	2	11	27
	%	40,7%	11,1%	7,4%	40,7%	100,0%
İlkokul	N	34	22	1	45	102
	%	33,3%	21,6%	1,0%	44,1%	100,0%
Orta/İlköğretim	N	9	3	0	9	21
	%	42,9%	14,3%	0%	42,9%	100,0%
Lise	N	9	0	2	3	14
	%	64,3%	0%	14,3%	21,4%	100,0%
Meslek Lisesi	N	2	2	1	0	5
	%	40,0%	40,0%	20,0%	0%	100,0%
Üniversite	N	1	0	2	0	3
	%	33,3%	0%	66,7%	0%	100,0%
Okur-yazar değil	N	4	2	0	22	28
	%	14,3%	7,1%	0%	78,6%	100,0%
TOPLAM	N	70	32	8	90	200
	%	35,0%	16,0%	4,0%	45,0%	100,0%

Tablo 33'te araştırmaya katılan diplomasız okur yazarların % 40.7'si SSK, % 11.1'i Bağ Kur, % 7.4'ü Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahiptir. % 40.7'sinin ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. İlkokul mezunlarının % 33.3'ü SSK, % 21.6'sı Bağ Kur, % 1'i Emekli Sandığı, % 44.1'nin ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Orta-ilköğretim mezunlarının % 42.9'u SSK, % 14.3'ü Bağ Kur, % 42.9'unun ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Lise mezunlarının 64.3'ü SSK, % 14.3'ünün Emekli Sandığı, % 21.4'ünün'nin ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Meslek lisesi mezunlarının % 40'ı SSK, % 40'ı Bağ-Kur, % 20'si Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahiptir. Üniversite mezunlarının % 33.3'ünün SSK, % 66.7'sinin Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahiptir. Okur yazar olmayanların % 14.3'ü SSK, % 7.1'i Bağ Kur sosyal güvencesine sahiptir. % 78.6'sının ise herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Bu sonuç eğitim durumları değiştikçe sahip olunan sosyal güvence de değişiklik göstermektedir

şekline yorumlanabilir. Eğitimli olmak, iş bulmayı ve düzenli bir geliri ayrıca sosyal güvence sahipliğini yanında getirmektedir. Eğitimin kişilere sağladığı katkı olumlu bir ayrıcalık göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 34. Örneklem Dahil Olanların Yaptıkları İşe Göre Sosyal Yardım Alma Durumu Dağılımı

		Evett	Hayır	TOPLAM
Ev Hanımı	N	7	34	41
	%	17,1%	82,9%	100,0%
Öğrenci	N	1	3	4
	%	25,0%	75,0%	100,0%
İşsiz	N	16	16	32
	%	50,0%	50,0%	100,0%
Esnafl	N	2	6	8
	%	25,0%	75,0%	100,0%
Seyyar	N	5	6	11
	%	45,5%	54,5%	100,0%
İşçi	N	2	32	34
	%	5,9%	94,1%	100,0%
Emekli	N	1	2	3
	%	33,3%	66,7%	100,0%
İş buldukça çalışıyor	N	5	20	25
	%	20,0%	80,0%	100,0%
Mevsimlik çalışıyor	N	0	8	8
	%	0%	100,0%	100,0%
Memur	N	0	7	7
	%	0%	100,0%	100,0%
Merdiven silme işi	N	10	6	16
	%	62,5%	37,5%	100,0%
Pazar esnafı	N	1	6	7
	%	14,3%	85,7%	100,0%
Lastikçi	N	0	1	1
	%	0%	100,0%	100,0%
Müzisyen	N	0	3	3
	%	0%	100,0%	100,0%
TOPLAM	N	50	150	200
	%	25,0%	75,0%	100,0%

Tablo 34'e göre araştırmaya katılan katılımcılardan işsizlerden 16 kişi, merdiven silme işi yapan 10 kişi, sosyal yardım almaktadır. Merdiven silme işi yapan 6 kişi, ev hanımı olan 34 kişi, işsiz olan 16 kişi, işçi olan 32 kişi, iş buldukça çalışan 20 kişi sosyal yardım almamaktadır. Bu bulguya göre yapılan işe göre yardım alma durumu değişmekte ve yardım almayan kişi sayısının daha fazla olduğu görülmektedir

Tablo 35. Örnekleme Dahil Olanların Aylık Gelirin Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı

		Evet	Hayır	TOPLAM
0-500 TL	N	41	52	93
	%	44,1%	55,9%	100,0%
501-750 TL	N	6	56	62
	%	9,7%	90,3%	100,0%
751-1000 TL	N	2	27	29
	%	6,9%	93,1%	100,0%
1001-1500 TL	N	1	10	11
	%	9,1%	90,9%	100,0%
1501-2000 TL	N	0	4	4
	%	0%	100,0%	100,0%
2501- TL ve üzeri	N	0	1	1
	%	0%	100,0%	100,0%
TOPLAM	N	50	150	200
	%	25,0%	75,0%	100,0%

Tablo 35'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan katılımcıların 0-500 TL arası geliri olanların % 44.1'i sosyal yardım aldığını, % 55.9'u da sosyal yardım almadığını ifade etmektedir. 501-750 TL arası geliri olanların % 9.7'si sosyal yardım alırken, % 90.3'ü sosyal yardım almamaktadır. 751-1000 TL geliri olanlarda ise sosyal yardım alan % 6.9 iken % 93.1 sosyal yardım almamaktadır. Gelir düzeyi değiştikçe sosyal yardım alma durumu da değişmektedir şeklinde yorumlanabilir. 0-500 TL geliri olanların sosyal yardım alma oranı diğerlerine göre yüksektir. Düşük kazanç sahiplerinin sosyal yardım alma durumu dikkat çekmektedir.

Tablo 36. Örnekleme Dahil Olanların Yeşil Kart Bulunma Durumunun Sosyal Yardım Alma Durumuna Göre Dağılımı

		Evet	Hayır	TOPLAM
Var	N	34	14	48
	%	70,8%	29,2%	100,0%
Yok	N	16	136	152
	%	10,5%	89,5%	100,0%
TOPLAM	N	50	150	200
	%	25,0%	75,0%	100,0%

Tablo 36'da, araştırmaya katılan katılımcılardan yeşil kart sahibi olan 34 kişi ve yeşil kart sahibi olmayan 16 kişi de sosyal yardım almakta olduğu görülmektedir. Yeşil kart sahibi olmayanların büyük çoğunluğu, sosyal yardım da almamaktadır.

İzmir çalışmasında; eğitim, işsizlik, sosyal güvence gibi sorunların, gelirden kaynaklanan yoksunluğun; sosyal dışlanmanın nedeni olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kentlerde mahrumiyet yanında farklı sorunları kapsarken uyumu da güçleştirmektedir. Sosyo-ekonomik düzey, toplumla kurulan bağların sağlamlaşmasında etkili olmaktadır (Anbarlı Boztaş 2007b: 147-150). Anket çalışmamızda da benzer sonuçlar dikkat çekmektedir.

4.4. Mekansal Yapı ve Barınma Koşulları

Tablo 37. Örnekleme Dahil Olanların Taşınmaz Mal Sahipliği Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
Evet	59	29,5
Hayır	141	70,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 38. Örnekleme Dahil Olanların Taşınmaz Mal Sahipliği Durumunun Nasıl Sahip Olunduğuna Göre Dağılımı

		Tüm aile hep birlikte kendimiz yaptık	Akraba ve hemşehrilerimizin yardımı ile ailecek yaptık	Usta, taşeron, müteahhide yaptırdım	Satın aldım	Ev kredisi kullandım	Miras kaldı	Ev bizim değil	TOPLAM
Evet	N	17	2	3	4	1	30	2	59
	%	28,8%	3,4%	5,1%	6,8%	1,7%	50,8%	3,4%	100,0%
Hayır	N	2	2	0	0	0	4	133	141
	%	1,4%	1,4%	0%	0%	0%	2,8%	94,3%	100,0%
TOPLAM	N	19	4	3	4	1	34	135	200
	%	9,5%	2,0%	1,5%	2,0%	0,5%	17,0%	67,5%	100,0%

Ev sahipliği, yaşanılan evin özelliği, yapı malzemesi gibi özellikler de önem taşımaktadır. Tablo 37’de görüldüğü üzere ankete katılanların % 70,5’inin ev, arsa vb. sahipliği yoktur. Kişinin taşınmaz mal sahipliği geleceğe olan güvenini de ifade etmektedir. Kazanç durumunun mal sahipliğine etkisi belirlenmiştir. Tablo 38’de ise katılımcıların % 50,8’i miras ile % 28,8’i tüm aile birlikte yaparak ev sahibi olduklarını söylemiştir. Miras yolu ile ev sahibi olanların oranının çokluğu dikkat çekmekte, katılımcılar:“ Babadan, dededen kalmasa ev sahibi olamazdık.” diyerek durumlarını açıklamışlardır.

Tablo 39. Örnekleme Dahil Olanların Ev Sahipliğine Göre Dağılımı

	N	%
Evet	66	33,0
Hayır	122	61,0
Akrabamızın kira ödemiyoruz	12	6,0
TOPLAM	200	100,0

Ev sahipliği durumu Tablo 39’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılanların, % 33’ü yaşadıkları evin kendilerine ait olduğunu, % 61’i kendilerine ait olmadığını, % 6’sı akrabalarına ait olduğunu ve kira ödemediklerini belirtmiştir. Kira miktarına baktığımızda 150 TL olan % 16, 200 TL % 19,5, 201-250 TL % 10,5 oranında olduğu, ev kiralalarının mahallede 200 TL civarında seyrettiği izlenmiştir. Katılımcıların evlerinde tek oda % 11, iki oda % 54, dört oda % 1 oranında, 35 m² % 5, 50 m² % 26, 60 m² % 16 ayrıca 100 m² ve üzeri % 1,5 şeklinde olduğu görülmektedir. Konut sahipliği, yaşanılan çevre şartları, gelir ve güvence sahipliğinin sonuçları arasında gösterilmektedir. Kişiler kazançları arttıkça geniş, büyük evleri tercih etmektedir. Ev kiralaları da oturulan konutun özelliğine göre değişmektedir.

Tablo 40. Örnekleme Dahil Olanların Konutlarını Isıtmak İçin Kullandıkları Yakıtlara Göre Dağılımı

	N	%
Odun	50	25,0
Kömür	75	37,5
Elektrik	1	0,5
Odun-kömür	44	22,0
Odun-kömür-elektrik	5	2,5
Tahta parçası	25	12,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 40 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcılar konutlarını ısıtmak amacıyla, % 25’i odun, % 37,5’i kömür, % 0,5’i elektrik, % 22’si odun-kömür, % 2,5’i odun-kömür-elektrik, % 12,5’i ise tahta parçası kullanmaktadır. Tahta parçası diğerlerine göre daha ucuz olduğu için katılımcıların % 12,5’inin bu nedenle yakacak olarak kullandıklarını söylemişlerdir. Günlük kazanca sahip olduğunu söyleyen birçok katılımcı yakacaklarını, bittikçe çuvala ya da torbayla aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 41. Örnekleme Dahil Olanların Isınmak İçin Kullandıkları Araçlara Göre Dağılımı

	N	%
Soba	192	96,0
Kalorifer	8	4,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 41’de ise araştırmaya katılan katılımcıların % 96’sı ısınmak amacıyla soba kullanırken, % 4’ü ise kalorifer kullanmaktadır. Kalorifer birçok katılımcıya göre lüks ve pahalı olarak görülmekte ve imkanların yetersizliğinden sahip olamayacakları ısınma aracı olduğunu söylemektedirler.

Tablo 42. Örnekleme Dahil Olanların Evlerinde Bulunan Alt Yapıya Göre Dağılımı

	Var		Yok	
	N	%	N	%
Elektrik	197	98,5	3	1,5
Su	190	95,0	10	5,0
Kanalizasyon	151	75,5	49	24,5
Bahçe	104	52,0	96	48,0

Tablo 42’de görüldüğü üzere, katılımcıların % 98.5’inin evinde elektrik bulunurken, % 1.5’inin bulunmadığı, % 95’inin evinde su bulunurken, % 5’inin bulunmadığı, % 75.5’inin evinde kanalizasyon bulunurken, % 24.5’inin bulunmadığı, % 52’sinin evinde bahçe bulunduğu, % 48’inin bulunmadığı görülmektedir. Katılımcıların evinde banyo, tuvalet birlikte % 51, tuvaleti içerde banyosu olmayan % 21.5, tuvalet dışarıda banyosu olmayan % 22.5’luk kesim olduğu çıkmıştır. Çanakkale’de evin içinde mutfağı, tuvaleti, borulu suyu ve banyosu olmayan hane oranının en yüksek olduğu mahalle olarak Kent Eylem Planı’nda da (2007: 41) belirtilmiştir.

Tablo 43. Örnekleme Dahil Olanların Evlerindeki Yapısal Eksiklik Durumuna Göre Dağılımı

	N	%
Evet	89	44,5
Hayır	111	55,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 43’te araştırmaya katılan katılımcıların % 44.5’nin evlerinde yapısal eksiklikler mevcut iken, % 55.5’inin evlerinde yapısal eksiklikler bulunmamaktadır. Bu

oranın yüksek olduğu ve mekansal sorunların kişilerin sağlığını da etkilediği ortaya çıkmaktadır. Kent Eylem Planı'nda (2007: 41) konut kalitesi diğer mahallelere göre düşük olan mahallelerin içinde yer almaktadır.

Tablo 44. Örnekleme Dahil Olanların Evlerindeki Yapısal Eksiklik Sorunlarına Göre Dağılımı

	N	%
Çatı,duvar,cam,kapı,döşeme,nem vb.	52	26,0
Isınma	28	14,0
Hepsi	9	4,5
Hiçbiri	111	55,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 44 incelendiğinde, katılımcıların evlerinde yapısal eksiklik bulunduğunu belirtenlerden çatı, duvar, cam, kapı, döşeme, nem vb. sorunları olan % 26, ısınma sorunu % 14 olarak görülmektedir. Herhangi bir yapısal sorunun bulunmadığını söyleyenlerin oranı ise % 55.5 şeklinde ortaya çıkmıştır. Katılımcıların evlerinin % 52'si yığma tuğladan, % 20'si betonarmeden, % 19.5 yığma briketten oluşmaktadır. Sağlam bir yapı sistemine sahip evlerde yapısal problemler, yaşam koşulları gibi sağlığı etkileyen olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 45. Örnekleme Dahil Olanların Yaşadıkları Evin Özelliğine Göre Dağılımı

	N	%
Apartman Dairesi	33	16,5
Gecekondu	71	35,5
Müstakil Ev	90	45,0
Lojman	6	3,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 45'de ise, araştırmaya katılan katılımcılardan % 16.5'i apartman dairesinde yaşarken, % 35.5'i gecekonduda, % 45'i müstakil evde, % 3'ü de lojmanda yaşamaktadır. Gecekonduda yaşama oranının fazlalığı yoksulluk ve gelir düzeyi ile ilgili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Katılımcıların % 45.5'i apartman dairesinde, % 7'si villa-köşkte oturmak isterken, % 31.5'in de oturduğu evden memnun olduğu görülmüştür. Fakat katılımcılar apartman dairesinde oturmak istediklerini, bunun gerçekleşmeyeceğini de bildiklerini söylemektedir. İzmir çalışmasında (Anbarlı Bozatay 2007a: 557) müstakil evde % 43.9, gecekonduda da % 31.2 olarak sağlık koşulları açısından yetersiz, tek katlı

evlerin yaygın olması ile farklı şehirlerde yapılan benzer çalışmalarda anket sonuçlarının ilişkisi öne çıkmaktadır.

Tablo 46. Örnekleme Dahil Olanların Evlerinde Bulunan Dayanıklı Tüketim Malları Sahipliğine Göre Dağılımı

	Var		Yok	
	N	%	N	%
Televizyon	192	96,0	8	4,0
Telefon	95	47,5	105	52,5
Buzdolabı	191	95,5	9	4,5
Bulaşık makinesi	20	10,0	180	90,0
Çamaşır makinesi	152	76,0	48	24
Elektrik süpürge	109	54,5	91	45,5
Bilgisayar	31	15,5	169	84,5
Klima	9	4,5	191	95,5
Cep telefonu	179	89,5	21	10,5
Müzik seti	86	43,0	114	57,0
Video	83	41,5	117	58,5

Tablo 46’da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan katılımcıların % 96’sının televizyonun olduğu, % 4’ünün olmadığı, % 47.5’inin telefonu olduğu, % 52.5’inin olmadığı, % 95.5’inin buzdolabının olduğu, % 4.5’inin olmadığı, % 10’nunun bulaşık makinesi olduğu, % 90’ının olmadığı, % 76’sının çamaşır makinesine sahip olduğu, % 24’ünün olmadığı, % 54.5’inin elektrik süpürgesinin olduğu, % 45.5’inin olmadığı, % 15.5’inin bilgisayar sahibi olduğu, % 84.5’inin olmadığı, % 4.5’inin klima sahibi olduğu, % 95.5’inin olmadığı, % 89.5’inin cep telefonu sahibi olduğu, % 10.5’inin olmadığı, % 41.5’inin video sahibi olduğu, % 58.5’inin olmadığı, % 43’ünün müzik seti sahibi olduğu, % 57’sinin olmadığı görülmektedir. Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, cep telefonu gibi temel eşyalar katılımcıların çoğunda mevcut iken, bulaşık makinesi, video, bilgisayar, müzik seti, telefon, klima gibi eşyaların çoğunlukla olmadığı görülmektedir. Bu durum gelir düzeyi yüksek ailelerin diğer eşyalara sahip olma düzeylerin fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.5. Mahalle ve Hizmet Durumu

Tablo 47. Örneklem Dahil Olanların Mahallelerinde Yaşanan Sorunlara Göre Dağılımı

	N	%
Yol sorunu	21	10,5
Su sorunu	7	3,5
Çevre kirliliği sorunu	41	20,5
Kanalizasyon sorunu	15	7,5
Hepsi	15	7,5
Hiçbiri	101	50,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 47’de katılımcıların % 10.5’i mahallelerinde yol sorunu, % 20.5 çevre kirliliği sorunu, % 7.5 kanalizasyon sorunu, % 7.5 (yol,su,çevre vd.) hepsinin olduğunu ve % 50.5’te hiçbir sorun olmadığını söylemektedir.

Tablo 48. Örneklem Dahil Olanların Mahallelerindeki Çevre Sağlığı Hizmetlerine Göre Dağılımı

	N	%
Sokakların süpürülmesi	17	8,5
İlaçlama (Böcek,fare vb.)	41	20,5
Çöp bidonlarının ilaçlanması	10	5,0
Hepsi	55	27,5
Hiçbiri	77	38,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 48’e göre, katılımcıların % 8.5’i mahallerindeki çevre sağlığı hizmeti olarak sokakların süpürüldüğünü, % 20.5’i ilaçlamanın yapıldığını, % 5’i çöp bidonlarının ilaçlandığını, % 27.5’i hepsinin yapıldığını, % 38.5’i de hiçbir şey yapılmadığını belirtmişlerdir. Bu durum hizmetlerin yerine getirilmediği ve memnuniyetsizlik yarattığı şekline yorumlanabilir.

Tablo 49. Örneklem Dahil Olanların Düzenli Mahalleye İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı

	N	%
Evet	90	45,0
Kısmen	74	37,0
Fikrim yok	19	9,5
Hayır	17	8,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 49’da araştırmaya katılan katılımcıların % 45’i düzenli bir mahallede yaşadıklarını, % 37’si kısmen yaşadıklarını, % 9.5’i fikrinin olmadığını, % 8.5’i düzenli bir mahallede yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 50. Örnekleme Dahil Olanların Belediyenin Mahallelerine Yönelik Hizmet Sunumunda Durum Değerlendirmesine Göre Dağılımı

	N	%
Diğer mahallelere göre daha iyi	20	10,0
Diğer mahallelerle eşit	92	46,0
Fikrim yok	34	17,0
Diğer mahallelere göre daha kötü	32	16,0
Hiç hizmet getirmiyor	22	11,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 50 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcıların % 10’u belediyenin mahallerine yönelik hizmetlerinde memnun iken, % 46’sı diğer mahallerle eşit olduğunu, % 17’si bir fikri olmadığını, % 16’sı diğer mahallere göre kötü olduğunu, % 11’ise hiç hizmet gelmediğini belirtmişlerdir. Bu oranlar da katılımcıların yerel hizmetleri diğer mahallelerle karşılaştırdıkları fakat % 16’lık ve % 11’lik kesimin bu durumdan memnun olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 51. Örnekleme Dahil Olanların Mahalledeki Güvenlik Sorununa İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı

	N	%
Evet	22	11,0
Fikrim yok	25	12,5
Hayır	153	76,5
TOPLAM	200	100,0

Tablo 51’de araştırmaya katılan katılımcılar % 11’i mahallelerinde güvenlik sorunu olduğunu, % 76.5’i olmadığını belirtmişlerdir. Yine katılımcıların % 12.5’i herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Mahallede güvenlik sorununun olmadığı şeklinde açıklanabilir.

Çanakkale genelinde 2009 yılında meydana gelen bazı olaylar ve sayılarına baktığımızda; kasten yaralama 1201, tehdit 509, şahsa ait mala zarar verme 239 olarak sıralanabilmektedir (Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü 01.04.2010).

Tablo 52. Örnekleme Dahil Olanların Çocuklarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	N	%
1 Çocuk İlköğretim	61	30,5
2 Çocuk İlköğretim	73	36,5
2 İlköğretim 1 lise	11	5,5
Okula giden çocuk yok	28	14,0
1 ilköğretim 1 Lise	11	5,5
2 İlköğretim 1 Lise 1 üniversite	1	0,5
3 İlköğretim	13	6,5
4 İlköğretim	2	1,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 52'ye göre, araştırmaya katılan katılımcıların % 30.5'i 1 çocuklu ve ilköğretime devam ettiğini, % 36.5'i iki çocuklu ve ilköğretim devam ettiğini, % 5.5'i üç çocuklu ikisinin ilköğretime, birinin liseye devam ettiğini, % 14'ü okula giden çocuğunun bulunmadığını, % 5.5'i bir çocuğunun ilköğretime, bir çocuğunun liseye devam ettiğini, % 0.5'i iki çocuğunun ilköğretime, bir çocuğunun lise ve bir çocuğunun da üniversiteye devam ettiğini, % 6.5'i üç çocuğunun ilköğretim devam ettiğini, % 1'i dört çocuğunun ilköğretime devam ettiğini belirtmişlerdir. İlköğretim seviyesinde çocuk nüfusunun fazla olduğu ve hanelerde bir veya iki çocuk olduğu görülmektedir.

Tablo 53. Örnekleme Dahil Olanların Çocuklarının Okuldan Ayrılma Sebeplerine Göre Dağılımı

	N	%
Eğitim harcamalarının fazlalığı	1	0,5
Derslerde başarısızlık	3	1,5
Dışlanma	2	1,0
Yoksulluk	21	10,5
Derslerde öğretmenin ilgisizliği	6	3,0
Yoksulluk-Dışlanma	7	3,5
Cevap yok	158	79,0
Derslerde başarısızlık yoksulluk	2	1,0
TOPLAM	200	100,0

Tablo 53'te araştırmaya katılan katılımcılardan, % 0.5'i çocuklarının eğitim harcamalarının fazlalığından ayrıldığını, % 1.5'i derslerde başarısızlığından, % 1'i dışlandığından, % 10.5'i yoksulluktan, % 3'ü derslerde öğretmenin ilgisizliğinden, % 3.5'i yoksulluk-dışlanmadan, % 1'i derslerde başarısızlık ve yoksulluktan ayrıldığını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 14.5'i çocuğunun olmadığı, % 64.5'i çocuklarının öğrenime devam ettiğini belirtmişlerdir. Okulu bırakan çocukların % 10.5'inde yoksulluğun neden olması ekonomik bakımdan da önemli bir sonuca işaret etmektedir.

İzmir örneğinde (Anbarlı Boztaş 2007a: 559) sosyal dışlanma % 3.95, yoksulluk % 8.30 oranında izlenmiştir. Katılımcılar anket sırasında çocuklarının eve katkı sağlamalarını eğitimlerinden daha fazla önemsediklerini, paraya ihtiyaçları olduğunu söylemektedirler.

Tablo 54. Örneklem Dahil Olanların Yaptıkları İşin Eve Giren Aylık Ortalama Gelire Göre Dağılımı

		0-500 TL	501-750 TL	751-1000 TL	1001-1500 TL	1001-1500 TL	2501- TL ve üzeri	TOPLAM
Ev Hanımı	N	13	23	4	1	0	0	41
	%	31,7%	56,1%	9,8%	2,4%	0%	0%	100,0%
Öğrenci	N	2	0	1	1	0	0	4
	%	50,0%	0%	25,0%	25,0%	0%	0%	100,0%
İşsiz	N	25	6	1	0	0	0	32
	%	78,1%	18,8%	3,1%	0%	0%	0%	100,0%
Esnaf	N	0	3	1	3	1	0	8
	%	0%	37,5%	12,5%	37,5%	12,5%	0%	100,0%
Seyyar	N	8	2	1	0	0	0	11
	%	72,7%	18,2%	9,1%	0%	0%	0%	100,0%
İşçi	N	7	12	13	2	0	0	34
	%	20,6%	35,3%	38,2%	5,9%	0%	0%	100,0%
Emekli	N	1	1	0	0	1	0	3
	%	33,3%	33,3%	0%	0%	33,3%	0%	100,0%
İş buldukça çalışıyor	N	14	7	3	1	0	0	25
	%	56,0%	28,0%	12,0%	4,0%	0%	0%	100,0%
Mevsimlik çalışıyor	N	0	0	3	2	2	0	7
	%	0%	0%	42,9%	28,6%	28,6%	0%	100,0%
Memur	N	6	1	1	0	0	0	8
	%	75,0%	12,5%	12,5%	0%	0%	0%	100,0%
Merdiven silme işi	N	13	2	0	0	0	1	16
	%	81,3%	12,5%	0%	0%	0%	6,3%	100,0%
Pazar esnafı	N	3	4	0	0	0	0	7
	%	42,9%	57,1%	0%	0%	0%	0%	100,0%
Lastikçi	N	1	0	0	0	0	0	1
	%	100,0%	0%	0%	0%	0%	0%	100,0%
Müzisyen	N	0	1	1	1	0	0	3
	%	0%	33,3%	33,3%	33,3%	0%	0%	100,0%
TOPLAM	N	93	62	29	11	4	1	200
	%	46,5%	31,0%	14,5%	5,5%	2,0%	0,5%	100,0%

Tablo 54'e göre, araştırmaya katılan katılımcıların işsizlerin % 78.1'i, iş buldukça çalışanların % 56'sı, merdiven silme işi yapanların % 81.3'ü 0-500 TL arasında gelir sahibi, işçilerin % 35.3'ü, ev hanımlarının % 56.1'i 501-750 TL, işçilerin ise % 38.2'si 751-1000 TL arası evlerine giren aylık ortalama gelire sahip olduğunu belirtmektedir. Yapılan iş, elde edilen gelire olumlu katkı sağlar. Elde edilen düşük gelir, iş buldukça çalışanlar, merdiven silenler, seyyar çalışanlarda daha fazla etkili olmaktadır. Katılımcılardan kendilerini esnaf olarak tanımlayanların çoğu, esnafların yanında çalışmaktadır. Merdiven silerek geçimini sağlayan katılımcılar kadınlardan oluşmakta ve

sosyal güvenceleri olmadan sigortasız çalıştıklarını söylemektedirler. Kayıt dışı istihdamın etkili olduğu, günlük kazanca bağlı bir yapının varlığı ilgi çekmektedir.

Tablo 55. Örnekleme Dahil Olanların Sosyal Güvence Durumunun Aylık Gelire Göre Dağılımı

		100 TL'den az	100-200 TL	201-300 TL	201-300 TL	401-500 TL	501-750 TL	751-1000TL	1001-1500 TL	2001 TL ve üzeri	Aylık yok
Evet	N	0	3	5	4	12	29	8	7	0	41
	%	0%	2,8%	4,6%	3,7%	11,0%	26,6%	7,3%	6,4%	0%	37,6%
Hayır	N	4	13	5	6	11	4	0	1	1	46
	%	4,4%	14,3%	5,5%	6,6%	12,1%	4,4%	0%	1,1%	1,1%	50,5%
TOPLAM	N	4	16	10	10	23	33	8	8	1	87
	%	2,0%	8,0%	5,0%	5,0%	11,5%	16,5%	4,0%	4,0%	0,5%	43,5%

Tablo 55'te araştırmaya katılan katılımcılardan, sosyal güvencesi olanların % 26.6'sının aylık geliri 501-750 TL, sosyal güvencesi olup aylık almayanlar % 37.6, sosyal güvencesi olmayanların % 14.3'ünün 100-200 TL aylık geliri varken, % 50.5'inin aylık geliri yoktur. Sosyal güvencesi olup aylık almaya ise eş yada çocuklarının (bakmakla yükümlü olunan kişiler) SSK, Bağ Kur vb. faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 56. Örnekleme Dahil Olanların Ev Sahibi Olma Durumunun Aylık Gelire Göre Dağılımı

		0-500 TL	501-750 TL	751-1000 TL	1001-1500 TL	1001-1500 TL	2501- TL ve üzeri	TOPLAM
Evet	N	28	19	13	2	3	1	66
	%	42,4%	28,8%	19,7%	3,0%	4,5%	1,5%	100,0%
Hayır	N	56	42	15	8	1	0	122
	%	45,9%	34,4%	12,3%	6,6%	.8%	0%	100,0%
Hayır Akrabamızın kira vermiyoruz	N	9	1	1	1	0	0	12
	%	75,0%	8,3%	8,3%	8,3%	0%	0%	100,0%
TOPLAM	N	93	62	29	11	4	1	200
	%	46,5%	31,0%	14,5%	5,5%	2,0%	0,5%	100,0%

Tablo 56'da, katılımcıların ev sahibi olanların % 42.4'ü ve ev sahibi olmayanların % 45.9'u 0-500 TL gelire sahip olduğu görülmektedir. Ev sahibi olanların % 28.8'i , ev sahibi olmayanların % 34.4'ü 501-750 TL gelire sahip olduklarını ifade etmiştir. Akrabasının evinde oturup kira ödemeyen kişilerin olması da dikkat çekmektedir. Ev sahipliği açısından bakıldığında ev sahibi olmayanların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 57. Örneklem Dahil Olanların Ev Sahibi Olma Durumunun Ev Sahibi Olma Şekline Göre Dağılımı

		Tüm aile hep birlikte kendimiz yaptık	Akraba ve hemşehrilerimizin yardımı ile ailecek yaptık	Usta, taşeron, müteahhide yaptırıldı	Satın aldım	Ev kredisi kullandım	Miras kaldı	Ev bizim değil	TOPLAM
Evet	N %	18 27,3%	4 6,1%	3 4,5%	4 6,1%	1 1,5%	34 51,5%	2 3,0%	66 100,0%
Hayır	N %	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	122 100,0%	122 100,0%
Hayır Akrabamızın kira vermiyoruz	N %	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	12 100,0%	12 100,0%
TOPLAM	N %	18 9,0%	4 2,0%	3 1,5%	4 2,0%	1 0,5%	34 17,0%	136 68,0%	200 100,0%

Tablo 57’de ise araştırmaya katılan katılımcıların ev sahibi olanların % 51.5’i miras yoluyla, % 27.3’ü ise tüm aile hep birlikte çalışarak ev sahibi olduklarını belirtmiştir. Katılımcılardan 122 kişi oturdukları evin kendilerine ait olmadığını, 12 kişi ise ev akrabalarının olduğu için kira vermediklerini söylemiştir.

Tablo 58. Örneklem Dahil Olanların Oturdukları Evin Özelliğinin Aylık Ortalama Gelire Göre Dağılımı

		0-500 TL	501-750 TL	751-1000 TL	1001-1500 TL	1001-1500 TL	2501- TL ve üzeri	TOPLAM
Apartman Dairesi	N %	4 12,1%	10 30,3%	13 39,4%	3 9,1%	3 9,1%	0 0%	33 100,0%
Gecekondu	N %	42 59,2%	20 28,2%	6 8,5%	1 1,4%	1 1,4%	1 1,4%	71 100,0%
Müstakil Ev	N %	47 52,2%	30 33,3%	10 11,1%	3 3,3%	0 0%	0 0%	90 100,0%
Lojman	N %	0 0%	2 33,3%	0 0%	4 66,7%	0 0%	0 0%	6 100,0%

Tablo 58 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcıların apartman dairesinde yaşayanların % 39.4’ü aylık ortalama geliri 751-1000 TL iken, gecekonduya yaşayanların % 59.2’sinin ve müstakil evde yaşayanların % 52.2’sinin aylık ortalama geliri 0-500 TL, müstakil evde yaşayanların % 33.3’ü, gecekonduya yaşayanların % 28.2’sinin ve apartman dairesinde oturanların % 30.3’ünün aylık ortalama geliri 501-750 TL olarak belirlenmiştir. Apartman dairesinde oturma ise gelire göre değişmektedir.

Tablo 59. Örnekleme Dahil Olanların Oturdukları Evin Özelliğinin Oturmak İstedikleri Evin Özelliğine Göre Dağılımı

		Apartman Dairesi	Gecekondu	Müstakil Ev	Lojman	Villa-Köşk	Oturduğu evden memnun	TOPLAM
Apartman Dairesi	N	1	0	6	0	7	19	33
	%	3,0%	0%	18,2%	0%	21,2%	57,6%	100,0%
Gecekondu	N	46	2	16	0	3	4	71
	%	64,8%	2,8%	22,5%	0%	4,2%	5,6%	100,0%
Müstakil Ev	N	43	0	3	2	3	39	90
	%	47,8%	0%	3,3%	2,2%	3,3%	43,3%	100,0%
Lojman	N	1	0	3	0	1	1	6
	%	16,7%	0%	50,0%	0%	16,7%	16,7%	100,0%
TOPLAM	N	91	2	28	2	14	63	200
	%	45,5%	1,0%	14,0%	1,0%	7,0%	31,5%	100,0%

Tablo 59'a göre, katılımcılardan apartman dairesinde yaşayanların % 57.6'sı oturduğu evden memnun iken, gecekonduya yaşayanların; % 64.8'i apartman dairesinde, % 22.5'i müstakil evde oturmak istemektedir, müstakil evde yaşayanların; % 47.8'i apartman dairesinde yaşamak isterken, % 43.3'ünün oturduğu evden memnun olduğu izlenmiştir. Katılımcılar anket sırasında apartmanda yaşamak istediklerini; fakat mümkün olamayacağını, apartman dairesine verilecek kira ile bir ay geçindiklerini belirtmişler. Bununla birlikte müstakil evde yaşamının kendilerine daha uygun olduğunu ve rahat ettiklerini söylemişler.

Tablo 60. Örnekleme Dahil Olanların Yaşadıkları Mahallede Bulunma Yılına Mahalleden Taşınmaya İlişkin Görüşlerine Göre Dağılımı

		Hayır	Çocukların Eğitimi	Başka yerde kiralık ev arıyor	Ev satın alma	Kimse iş vermiyor	İş bulma	TOPLAM
Bir yıldan az	N	6	0	0	0	1	1	8
	%	75,0%	0%	0%	0%	12,5%	12,5%	100,0%
1-4 yıl	N	13	3	2	1	0	0	19
	%	68,4%	15,8%	10,5%	5,3%	0%	0%	100,0%
5-9 yıl	N	28	2	3	3	2	1	39
	%	71,8%	5,1%	7,7%	7,7%	5,1%	2,6%	100,0%
10-19 yıl	N	33	2	0	1	0	1	37
	%	89,2%	5,4%	0%	2,7%	0%	2,7%	100,0%
20 yıl ve üstü	N	85	1	0	1	6	4	97
	%	87,6%	1,0%	0%	1,0%	6,2%	4,1%	100,0%
TOPLAM	N	165	8	5	6	9	7	200
	%	82,5%	4,0%	2,5%	3,0%	4,5%	3,5%	100,0%

Tablo 60 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcıların 20 yıl üzeri mahallede yaşayanların % 87.6'sı taşınmayı düşünmemekte, % 6.2'si kimse iş vermediği için

taşınmak istemekte ve % 4.1'i iş bulma nedeni ile taşınmak istemektedir. 10-19 yıl arası mahallede yaşayanların % 89.2'si taşınmayı düşünmezken, % 5.4'ü çocukların eğitimi için, % 2.7 ev satın alma ve % 2.7'si iş bulma nedeniyle taşınmak istemektedir. 5-9 yıl mahallede yaşayanların ise % 71.8'i taşınmayı düşünmemekte, % 7.7'si başka yerde kiralık ev aramakta ve % 7.7'si ev satın almış olduğundan taşınmayı düşünmektedir. Kişilerin oturdukları mahallenin işe kabul edilmede etkisinin olduğunu katılımcıların: "Kimse iş vermiyor" şeklindeki söyleminden anlaşılmaktadır. Genel olarak eksikliklerin olduğunu söyleyen katılımcılar yine de mahallelerinden ayrılmak istememektedir.

SONUÇ

Sosyal dışlanma, toplumsal hayatta kişilerin ulaşmak istediklerine erişimlerinin kısıtlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada yakın bir zamanda yayılmaya başlayan kavram anlam ve boyutları itibarıyla tanımlanması zor bir süreci ifade ederken etkileri toplumun tüm kesimlerini kapsamına almaktadır. Değişen dünya, yapısal süreçler, koşullar sosyal dışlanmanın farklı boyutlar kazanmasına neden olmaktadır.

Ülkelerin kalkınması eğitim, istihdam gibi alanlarda ekonomik ve sosyal bütünleşme ile sağlanmaktadır. Eğitim kişilere nitelik kazandırırken, değişen şartlara, işgücü piyasasına katılımı, temel gereksinimlere ulaşma yolunu göstermektedir. Eğitim seviyesinin düşük olması, kazanç durumunu da etkilemektedir. Kurumsal devlet desteği sayesinde sağlık, yaşlılık, barınma gibi ihtiyaçlarda güvence ve katılımın en üst düzeyde elde edilmesi hedeflenmektedir.

Herkes için güvence, asgari yaşam düzeyinin sağlanması, sosyal güvenlikten yararlanan kişi sayısının artması, sosyal güvenliğin kapsamının genişlemesi önem taşımaktadır. Toplumun bazı kesimlerinde sosyal dışlanmanın olumsuz sonuçlarının giderilmesine yönelik gerekli tedbirler alınmaktadır. Sosyal güvencesi olmayan bireylerin, işsiz aynı zamanda yoksul olduğu ve toplumsal yaşamı etkilediği belirlenmiştir. Sosyal yardımların artırılması ve bunun yanı sıra istihdam politikalarına katkı sağlayacak yeni projeler geliştirilerek kapsamın genişletilmesi önem arz etmektedir. Kalkınma planlarında ve AB'ye uyum sürecinde yapılan düzenleme ve projelerle yoksulluk, işsizlik vb. içeren sosyal dışlanmayı önleme çalışmalarına önem verilmektedir.

Yoksulluk, işsizlik, sosyal güvence yoksunluğu anlamlandırma sürecinde etkili olan, sosyal dışlanma kavramıyla bağdaştırılmıştır. Toplumda daha çok gelir seviyesi düşük kişilerin eğitim, sağlık, istihdam gibi hizmetlerinin karşılanması her geçen gün yük haline gelmektedir. Sosyal yapıda, kişiler arasındaki fırsat eşitliğinin açılması ile birçok kişinin bu duruma maruz kaldığı izlenmiştir. İstihdam sorununun önemli boyutlara ulaştığı ve işsizliğin yoğun olduğu gözlenmiştir. Ayrıca yaşanan mekanın olumsuz özellikleri de kişilerin yaşam standardında önem taşımaktadır.

Kamusal alanda etkinliğinin artırılması, kişilerin gelir durumuyla birlikte yaşam kalitelerini yükselterek, sosyal dışlanma riski taşıyanlara yerel yönetimlerce, kalkınmayı destekleyici çalışmalar yapması önem arz etmektedir. Kaliteli bir çevre ve yaşam için

amaçlar belirlenerek kent eylem planları hazırlanmaktadır. Sosyal hizmet ağıyla bütünleşerek öncelikli hizmetin geliştirilmesine dikkat edilmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminin dışında, kişilerin kazancını etkilemesinin yanı sıra, kayıt dışı istihdamda yer alan önemli bir kesim vardır. Uygulanan anket çalışmasında aylık gelir güvencesi olmayan, günlük kazanan, barınma koşullarında yetersiz olan bireylerin çoğunluğu dikkat çekmektedir. Toplumda kabul edilen tüketim seviyesinin altında geçinmeye çalışanlar, yoksul olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir geçim kaynağı olmayanlar birçok alanda yoksun duruma düşmektedir. Düşük gelir, diğer fırsatlardan yararlanmayı olumsuz etkilemektedir. TÜİK 2008 Yoksulluk çalışmasında dört kişilik hanenin aylık açlık sınırı 275 YTL ve yoksulluk sınırı 767 YTL olarak tahmin edilmiştir. Türk-İş ise dört kişilik bir ailenin Mayıs 2010 ayı itibariyle açlık sınırını 826,19 TL, yoksulluk sınırını 2.691,18 lira olarak hesaplamıştır.

Anket çalışması yapılan mahallede, işi olan fakat sosyal güvence sahibi olmayan kesimin fazlalığı, geliri az ya da olmayan kişilerin yoksullaşması, buna bağlı sosyal dışlanmanın varlığını hissettirmesi ön plana çıkmaktadır. Sağlık yardımlarından yararlanmaya baktığımızda, tedavi ve giderleri açısından olumlu katkı yapan yeşil kart sahipliği oranının az olması, dikkat çekicidir. Kişilerde sosyal güvence yokluğu ve gelir yoksunluğu izlenirken bu yardımdan faydalanma oranının düşük olması önem arz etmektedir.

Dezavantajlı kesimlerin topluma uyum sağlaması, eksikliklerin giderilmesi ve sürekliliğin sağlanması konusunda katılımın artırılması gerekmektedir. Bu nedenle genel sağlık sigortası ile ülke nüfusunun tamamının katılacağı primli bir sisteme geçilmekte ve tüm kesimler bundan yararlanmaktadır. Yoksul kişilerin primleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Yaşam seviyesinin kabul edilebilir, sosyal korumayı ön plana çıkartan yapının, toplumun tamamına yayılarak herkesin eşit yararlandığı sistemden kişilerin haberdar olması gerektiği önem taşımaktadır. Ankete katılanların eğitim oranının düşüklüğü, hala okuma yazma bilmeyen kişilerin olması ve bu durumun kadınlarda daha fazla görülmesi, kadınların dezavantajlı kesimler içerisinde yer aldığına göstergesi olarak açıklanabilir. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmı anket sırasındaki konuşmalarda çocuklarını okula gönderememeyi yoksulluğa bağlamaktadır.

İşsizlik önemli bir sorun olarak, bireylerin toplumsal hayata katılmasını olumsuz etkilemekte ve dışlanmaya yol açmaktadır. Katılımcıların çoğu kayıtdışı istihdama dahil olarak çalışan yoksulları oluştururken, sosyal korumadan yararlanmamaktadır. Kayıt dışılığın önlenmesi ve asgari ücretlerin belirlenen miktarlarda bireylere ödenmesinin kontrolü etkin olarak yapılmalıdır. Sunulan hizmetlerden faydalanamayan ya da faydalanıp yetersiz bulan kesimler gelir güvenceli iş istemektedir. İŞKUR'un faaliyetlerinden habersiz olan kişiler, iş bulmakta zorlanırken, tanıdık, arkadaş vasıtası ile iş bulmak istemeleri ise dikkat çekicidir. İşsizlik statü ve kaliteli yaşamın önündeki engel olarak belirginleşmiştir.

Kentleşmeyle birlikte gecekondulaşma ve alt yapı sorunları günümüzde yaygın olarak görülmektedir. Barınma koşulları ve mekansal yapı, toplumsal alanda belirleyicidir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun evi yoktur, ev sahibi olanlar ise miras yoluyla kazanmışlardır. Bu oranın düşüklüğü gelire bağlanabilir. Geliri az olan kişiler, öncelikle temel gereksinimlerini karşılamak ister ve ev alma isteği ancak belli bir gelir seviyesinde iken söz konusu olabilmektedir, şeklinde yorumlanmıştır. Bireylerin sağlığına da yetersiz koşulların, yapısal eksikliklerin neden olduğu görülmüştür.

Sosyo-ekonomik düzeyin etkili olduğu fiziksel şartlar, yapı malzemesi, alt yapı, yoksunluk ve işsizliğin de etkisi yaşanan konutun özelliklerinde kendini göstermektedir. Konutta yaşayan kişi sayısı, eve giren ortalama aylık gelir yaşam düzeyinde etkili olurken yoksulluk apaçık ortaya çıkmaktadır.

Gelir, yaşanan konut ve yaşam kalitesi arasında bağ kurulmuştur, daha iyi bir fiziksel çevre için sağlam, dayanıklı yapılaşmanın oluşturulması yoluna gidilmelidir. Ekonomik kalkınma ve istihdamda artışla, yoksulluğun yol açtığı sorunlarla daha etkin mücadele sağlanabilir.

Sosyal dışlanma; eğitimsizlik, işsizlik, yoksullukla birlikte bireylerin yaşam standartlarını zorlarken önemli bir sorun haline gelmiştir. Ekonomik yetersizlikler, ailelerin içindeki bağımlı nüfus oranı ve gelir dağılımından adaletli pay alınamaması, sosyal güvence, barınma, mekansal yapı gibi eksiklikler, kamusal hizmetlerden yararlanmayı etkilemektedir. Toplumsal bağların zayıflaması, kişiler arasında ayrımcılığa ve fırsatlara eşit erişimin sağlanamamasına, doğrudan ya da dolaylı olarak bireylere tesir etmesine neden olmaktadır. Bu alanda yapılan planlı çalışmalar sürmekte ve sosyal dışlanmanın giderilmesine katkı sağlanmaktadır.

Sosyal yardım ve hizmetlerden her alanda toplumun tüm kesimlerine eşit dağılımın sağlanması ön plana çıkarken kişilerin dışlanması önüne geçilmesi için yeni projeler üretilirken, yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Sürekli değişen şartlara uyum sağlayan, nitelikli işgücünün önemi her geçen gün artmaktadır. İstihdama yönelik eğitim, meslek edindirme kursları gibi faaliyetlere işlerlik kazandırılarak, bunların halka duyurulması işsizliği azaltıcı tedbirler olarak belirlenmelidir.

Araştırma doğrultusunda elde edilen bulgulara göre bazı sonuçlar dikkat çekmektedir, bunlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların; % 50.5'i erkek, % 49.5'i kadın ve yaş gruplarına bakıldığında ise 31-35 yaş % 21, 36-40 % 24 oranında olduğu görülmektedir. 200 kişiden, ilköğretim mezunları 102, diplomasız okur yazarlar 27 ve okur yazar olmayanlar ise 28 kişi olarak dikkat çekmektedir. Erkekler, kadınlara göre eğitim alanında daha avantajlıdır, okuma yazma bilmeyen kadın sayısı fazladır. Ana Kız Okuldayız kampanyasıyla 2 yılda, yurt genelinde 304 bin 238 kişi, Çanakkale'de ise 5 bin 519 kişiye ulaşılmıştır (Çanakkale Gündem Gzt. 2010: 12). Düzenlenen okuma yazma kursları etkili olmaktadır.

Meslek durumuna göre dağılımda ise 200 katılımcıdan, 41 ev hanımı, 34 işçi, 16 merdiven silme işi, 11 seyyar, 8 mevsimlik, 25 iş buldukça çalışan ve 32 işsizden oluştuğu belirlenmiştir. İşsizlik önemli bir problemdir ve çalışanların çoğu, günlük kazanç elde ettiklerini belirtmiştir. İstihdama yönelik projelere katılım oranının artırılması önem taşımaktadır.

Ankete katılanların aylık ortalama aile geliri 0-500 TL olan % 46.5 ve 501-750 TL % 31 sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan işin, eve giren hane gelirine göre dağılımında ise merdiven silme işi yapanların % 81.3'ü, iş buldukça çalışanların ise % 56'sı 0-500 TL gelire sahiptir. Katılımcıların çoğunun ek geliri yoktur. Gelirin düşük olması dikkat çekmektedir.

Sosyal güvenceye sahip olan % 54.5, sahip olmayan % 45.5, istihdam oranını ve kayıt dışılığı hatırlatmakta, katılımcıların da birçoğu sigortasız çalıştığını söylemiştir. Sosyal güvenlik çatısı altında yeni düzenlemeler yapılmaktadır fakat denetimlerin daha sık yapılması gerektiği görülmektedir. Sosyal güvencenin olmaması durumu sosyal dışlanmanın sebebi ve tetikleyicisidir.

Yeşil kart sahibi olan kişi sayısı 48 iken yeşil kartı olmayan 152 kişi olduğu belirlenmiştir. Yeşil kart sahipliğinin az olması dikkat çekmektedir. Kişiler, kurumların verdiği hizmetler konusunda tam olarak bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir. Faaliyetlerin daha fazla duyurulması, kişilerin konuyla ilgili çalışmalarından haberdar olmasının gereği oraya çıkmaktadır. Sağlık sorunlarında ise katılımcıların % 52.5'i sağlık ocağını, % 44'ü devlet hastanesini tercih etmektedir. Diğer sağlık kurumlarının tercih edilme oranının düşük olması dikkat çekmektedir.

Konut sahipliği, yaşanılan çevre şartları, gelir ve güvence sahipliğinin sonuçları arasında gösterilmektedir. Genel olarak eksikliklerin olduğunu söyleyen katılımcılar yine de mahallelerinden ayrılmak istememektedir. Katılımcıların % 70.5'i taşınmaz mal sahibi değilken, % 29.5'i taşınmaz mal sahibidir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu kirada ya da ailelerinden miras kalan evlerde oturmaktadır. Gecekonuda yaşayanların; % 64.8'i apartman dairesinde, % 22.5'i müstakil evde oturmak istemektedir. Müstakil evde yaşayanların; % 47.8'i apartman dairesinde yaşamak isterken, % 43.3'ü oturduğu evden memnun olduğu izlenmiştir. Katılımcılar anket sırasında apartmanda yaşamak istediklerini fakat müstakil evde yaşamanın kendilerine daha uygun olduğunu ve rahat ettiklerini söylemişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 96'sı ısınmak amacıyla soba kullanırken, % 4'ü ise kalorifer kullanmaktadır. Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, cep telefonu gibi temel eşyalar katılımcıların çoğunda mevcut iken, bulaşık makinesi, video, bilgisayar, müzik seti, telefon, klima gibi eşyaların çoğunlukla olmadığı görülmektedir. Bu durum gelir düzeyi yüksek ailelerin diğer eşyalara sahip olma düzeylerinin fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durum sosyal dışlanmaya maruz kalanların modern hayatın imkanlarından yeterince faydalanmadığını göstermektedir.

Yoksulluğun diğer göstergesi ise mekansal, barınma koşulları açısından yoksulluk sınırı içerisinde yer alan kesimin sosyal güvence, iş imkanları açısından günlük, geçici işlerle uğraşmaları, çalışan yoksullar, kayıt dışı istihdama maruz kalmaları, sosyo-ekonomik açıdan düşük seviyeye sahip olmaları ise dikkat çekmektedir.

Sosyal dışlanmayla mücadele açısından yapılan çalışmaların artırılması ve bunların sonuçlarının değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Yerel yönetimlerin etkin rol oynadığı projeler geliştirilerek dezavantajlı kesimlerin; işsiz, yoksul, yaşlı vb. kişilerin katılımının sağlanması, toplumla bütünleştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Sosyal hizmetler

yoluyla kişilerin meslek edinmesine ve istihdamına yönelik faaliyetlerin çoğaltılması gerekmektedir. Mahalle ve mekansal yapılar, alt yapı, yol gibi sorunlar bakımından tasarıların hayata geçirilmesi fiziksel yoksunluğu önlemede olumlu etkiye sahip olmaktadır.

Çalışmada sosyal dışlanma sorunu irdelenirken, yoksulluk sınırının altında yaşayan kişilerin tüm toplumlarda varolması, koşullardan eşit yararlanmayan kesimler ve bunun anket uygulamasının sonucunda da çıktığı belirlenmiştir. anakkale’de Fevzi Paşa Mahalle’sinde sosyal dışlanmanın ne çıkan nedenleri ve etki eden faktörleri (eğitim, gelir, güvencesizlik gibi) ortaya koymak, mekansal şartlar, hanehalkı geliri ile yoksulluk ilişkisi açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Anket uygulamasında bireylerin, günlük kazanılan gelir ve sigortasız işlerde çalışmaktayken daha rahat yaşamayı istedikleri de edinilen izlenimler arasında yer almaktadır. Mahallede yoksulluk ve sosyal güvencesizliğin yoğun olarak görüldüğü, bununla birlikte kişilerin gelir düzeylerinin yetersizliğinin, yaşam koşullarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, Nermin. Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Adaman, Fikret; Keyder Çağlar. Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, (Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006), Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Projesi, 2006. http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf (12.07.2008).
- Aktan, Coşkun Can (der.). Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, 2002. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/dorduncu-bol/aktan-vural-yoksulluk-oneriler.pdf> (25.02.2009).
- Akyüz, Yahya. Başlangıçtan 2001’e Türk Eğitim Tarihi, Alfa Yay., İstanbul, 2001.
- Aldemir, Şansel; Ömer Özpınar. “Kapitalizm, Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, *Amme İdaresi Dergisi*, 37/2 Haziran 2004. s.1-11.
- Anbarlı Bozatay, Şeniz. “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: İzmir’de Roman Profili Araştırması Bulguları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Küresel Yoksulluk, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007a.
- Anbarlı Bozatay, Şeniz. “Sosyal Bir Kategori Olarak Romanlar ve Sosyal Dışlanmaya Bağlı Sorunları”, *İzmir Büyükşehir Bütününde Romanlar*, Ed. Zerrin Toprak, Ömür N. Timurcanday Özmen, Gökhan Tenikler, Nobel Yay., 2007b.
- (ABGS) Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan 2009 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Ankara, 2009.
- Aydın, Mustafa. Siyasetin Sosyolojisi, Açılım Kitap Pınar Yay., İstanbul, 2002.
- Bacak Bünyamin; Canan Öykü Dönmez Kara. “Küresel Yoksulluğun Önlenmesinde Sendikaların Rolü”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 2009.
- Baloğlu, Filiz. “Kentsel Yoksulluk: İstanbul’dan Küçük Bir Kesit”, *Sosyoloji Konferansları*, S. 31, İÜ. Yay., 2005.
- Balaman, Hasan. Kentsel Kalkınma ve Yaşam Kalitesi, Plato Danışmanlık, İstanbul, ty.
- Barton Hugh; Catherine Tsorou. Sağlıklı Şehir Planlaması, Sağlıklı Şehir Planlaması: Planlama Hakkında Bir DSÖ Rehberi, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, İstanbul, 2006.
- Bauman, Zygmunt. Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar, Sarmal Yay., İstanbul, 1999.

- Baş, Türker. Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?, Seçkin Yay., Ankara, 2006.
- Benli, Abdurrahman. “4447 Sayılı Kanuna Göre İşsizlik Ödeneğine Hak Kazanma Koşulları”, <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/turanyazgan/11.pdf> (27.12.2007).
- Bıçerli, Mustafa Kemal. İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yay. No. 1563, Eskişehir, 2004.
- Birleşik Metal-İş. İşsizlik Sigortası, Birleşik Metal-İş Yay., No: 1, İstanbul, 2002.
- Brenton, Paul. Globalisation And Social Exclusion In The EU: Policy Implications, Ceps (Centre For European Policy Studies), Working Document No. 159, November 2000.
- Budak, Selçuk. Psikoloji Sözlüğü, Remzi Kit., Ankara, 2005.
- Büyüköztürk, Şener. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum, Pagem A Yay., Ankara, 2002.
- Can Yücel. “Yoksulluğun Yeniden Üretildiği Mekanlar Olarak Kentler”, Yoksulluk, Ed. Ahmet Emre Bilgili, İbrahim Atlan, C.2, Deniz Feneri Yay., İstanbul, 2003.
- Castells, Manuel. Ağ Toplumunun Yükselişi, Cilt 1, Çev. Ebru Kılıç, 1. Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları 97, Nisan 2005.
- Çağlayan, Savaş. “İki Ülke, İki Siyasal Sistem Bir Göç ve Yoksulluk: 1989 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç Örneği”, Küresel Yoksulluk, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007.
- Çakır, Özlem. “Sosyal Dışlanma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı:3, 2002.
- (ÇKK) Çanakkale Kent Konseyi. Çanakkale Kent Eylem Planı Çalışma Grupları Sonuç Raporları, Çanakkale, 2007.
- Çavuşoğlu, Mehmet; Mustafa Gürsoy. “Küreselleşme ve Bilişim Teknolojilerinin Yoksulluk Üzerine Etkileri”, Küresel Yoksulluk, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007.
- Çelik, Faik. “Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanan IMF Programları ve Refah Devlet Anlayışı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, İstanbul, Cilt 4, S. 2, 2007.
- Çelikleş, İbrahim. “2007-2013 Mali Perspektifi İçin Öngörülen Avrupa Birliği Katılım Öncesi Fonlarının Yapısı”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 63, Ankara, Ekim-Aralık 2006.
- Çelikkol, Ahmet. Çağdaş İş Yaşamında Ruh Sağlığı. Alfa Basın Yay., İstanbul, 2001.

- Daldal, Şule. “Esnekliğin Farklı Boyutları ve Uluslararası Dinamikler”, *Petrol-İş 1997-1998 Yıllığı*, Türkiye Petrol Kimya ve Lastik İşçileri Sendikası, İstanbul, 2000.
- De Haan, Arjan. “Social Exclusion:Enriching the Understanding of Deprivation”, *Studies in Social and Political Thought, Issue 2, Vol 2000*.
- Doğan, İsmail. *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*, Sistem Yay., İstanbul, 2000.
- Dura, Cihan; Atik Hayriye. *Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*, Literatür Yay: 72, İstanbul, 2002.
- DPT. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2599, Ankara, 2001.
- DPT. Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2005, Ed. Nuri Duman, Ebru Kaan, Ankara, 2005a.
- DPT. Türkiye Cumhuriyeti 2005 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı, Ankara, Kasım 2005b.
- DPT. Dokuzuncu Kalkınma Planı, Ankara, 2006.
- DPT. Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ankara 2007.
- DPT. 2010 Yıllık Programı, Ankara, 2009.
- DPT. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010, Ed. Süleyman Alata, Hacı Mahmut Arslan, Berna Bayazıt Baran ve Nuri Duman, Ankara, 2010.
- DPT. Orta Vadeli Program 2006-2008, ekutup.dpt.gov.tr/program/2006-08.pdf (22.11.2009).
- DPT. Orta Vadeli Program 2007-2009 [ekutup.dpt.gov.tr /program /2007-09.pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2007-09.pdf) (23.11.2009).
- DPT. Orta Vadeli Program, 2008-2010 <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/200810.pdf> (24.11.2009).
- DPT. Orta Vadeli Program (2009-2011), <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC2DBF1BF220F16DD0> (23.11.2009).
- DPT. 2006 Yılı Programı, ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf (22.11.2009).
- Dünya Bankası (DB). *Türkiye İşgücü Piyasası Raporu Özet*, Dünya Bankası Yayını (14 Nisan 2006).

- Ekin Nusret; Alper Yusuf; Akgeyik Tekin. Türk Sosyal Güvenlik Sistemi'nde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılandırma, İTO Yay., İstanbul,1999.
- Erdoğan, Seyhan. "Sosyal Politikada Avrupalı Bir Kavram: Sosyal Dışlanma", *Çalışma Ortamı Dergisi*, Sayı : 75, Yıl : Temmuz Ağustos, 2004. <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=38#more-38> (25.12.2008).
- Erdoğan Nihat, Sosyolojik Açından Kent İşsizliği ve Anomi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 62, Ege Üniversitesi Bas., İzmir, 1991.
- Eroğlu, Cem. Ulus-Devlet ve Küreselleşme, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, Haz. Işık Kansu, İmge Kit., Ankara, 1997.
- Erdut, Zeki. Rekabetin İşgücü Piyasasına Etkisi, TÜHİS Yayın No: 29, İzmir, 1998.
- Erten, İsmail. "Kent Varoşlarında Yoksulluk ve Çanakkale, Küresel Yoksulluk", *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, Bildiriler Kitabı, Çanakkale, 2007.
- Es, Muharrem; Hamza Ateş. "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sosyal Siyaset Konferansları*, S. 48, İÜ. Yay., 2004.
- Eurostat Statistics in Focus 46/ 2009. Population and Social Conditions, Pascal Wolff, 2009. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-046/EN/KS-SF-09-046-EN.PDF (02.01.2010).
- Eurostat Combating Poverty and Social Exclusion, 2010 Edition A Statical Portatit of the European Union, 2010. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF (01.02.2010).
- Fişek, Nusret. Halk Sağlığına Giriş, Dünya Sağlık Örgütü Hizmet Araştırma ve Araştırmacı Yetiştirme Merkezi Yayını No: 2, Ankara, 1985.
- Gezgin, M. Fikret. İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri, İÜ İktisat Fakültesi Yay., No. 546, İstanbul, 1994.
- Gökbayrak, Şenay. "Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak Sosyal İçerme Politikaları", Sayı 80 Mayıs-Haziran 2005. http://www.isguvenligi.net.co.calisma_ortami.80.pdf (25.12.2008).
- Görün, Mustafa; İsmail Elagöz. "Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği", Küresel Yoksulluk, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007.
- Gümüş, Mahir; Canan Öykü Dönmez Kara. "İnsan Hakları Bağlamında Türkiye'de Sığınmacıların Yerleşimi ve Konut Sorunları", Küresel Diyalog, *Uluslararası Davraz Kongresi* 24-27 Eylül 2009, Isparta, 2009.

- Gündoğan, Naci. “Yoksullukla Mücadelede İstihdam Politikalarının Rolü ve Önemi”, Yoksulluk, Ed. Ahmet Emre Bilgili, İbrahim Atan, Cilt 1, Deniz Feneri Yay., İstanbul, 2003.
- Gündoğan, Mete. Refah Toplumu, Vadi Yay., 1997.
- Gündüz, Gökhan Sait. Sosyal İçerme Politikalarının Uygulanmasında Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü (Uzmanlık Tezi), T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İŞKUR Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007.
- Görmez, Kemal. Kent ve Siyaset, Gazi Kitapevi Yay., Ankara, 1997.
- Işığışık, Özlem. XXI. Yüzyılda İnsana Yakışır İş, Ezgi Kit., Bursa, 2005.
- (İHB)T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Yayınları. İnsan Hakları, 1. Bas., Ankara, 2006.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. İnsan-Aile-Kültür, Remzi Kit. Yay., İstanbul, 1990.
- Kanyılmaz, Ebru. “Küreselleşen İşgücü Piyasalarında Çalışanların Yoksulluğu, Küresel Yoksulluk”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007.
- Kapani, Münci. Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.
- Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yay., Ankara, 2004.
- Kazgan, Gülten. Tanzimattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi, 1. Bas., Altın Kit., İstanbul, 1999.
- Kazgan, Gülten. Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., Genişletilmiş Güncellenmiş 4. Bas., İstanbul, 2005.
- Kelleci, Mehmet Ali. Bilgi Ekonomisi, İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar ve Riskler, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Stratejik Araştırmalar Dairesi, 2003.
- Klasen, Stephan. “Measuring and Monitoring Social Exclusion”, Social Exclusion and Children in OECD Countries: Some Conceptual Issues, 2000. <http://www.oecd.org/dataoecd/20/19/1856923.pdf> (07.03.2009).
- Kongar, Emre. 21.Yüzyılda Türkiye (2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı), Remzi Kit., İstanbul, 2003.
- Koray, Meryem. Sosyal Politika, Ezgi Kit., 1. Bas., Ekim, 2000.
- Kurt, Şenol. İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçları ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri Sosyal Siyaset Konferansları S. 51, İÜ Yay., 2006.

- Kümbetoğlu, Belkıs. “Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları”, Ed. Yasemin Özdek, *Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi*, Yayın No: 311, Ankara, 2002.
- Kümbül Güler, Burcu. “İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi”, <http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/armaganlar/tokerdereli/20.pdf> (25.03.2010).
- Lordoğlu, Kuvvet; Nurcan Özkaplan. *Çalışma İktisadı*, Der Yay., İstanbul, 2003.
- Mahiroğulları, Adnan. 1980 Sonrası Türk ve Fransız Sendikacılığı, Kamu İş, Ankara, 2000.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.
- Munck, Ronaldo. *Emeğin Yeni Dünyası*, Çev. Mahmut Tekçe, Kitap Yay., İstanbul, 2003.
- Oktay, Ayla. 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitimi Sistemi, Yay. Haz. Orhan Oğuz, Ayla Oktay, Halis Ayhan, Sedar Yay., İstanbul, 2001.
- Ozankaya, Özer. *Toplumbilim*, Tekin Yayınevi, 6. Bas., İstanbul, 1986.
- Özsoy, Esin. “Kavramsal Düzeyde Yoksulluk Analizi”, *Kalkınma-Yoksulluk İkilemi ve Türkiye*, C. 5, Sayı 1, 2003. http://www.isgucdergi.org/?p=arc_view&ex=44&inc=arc&cilt=5&sayi=1&year=2003 (25.08.2008).
- Özgökçeler, Serhat. “Sosyal Siyaset Perspektifinde Engellilik, Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk”, *Küresel Yoksulluk, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi*, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, 2007.
- Parlak Bekir; Uğur Yıldız. “Kentleşme Sürecinde Yaygın Eğitim”, *Türkiye’de Yaygın Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu Bildiriler*, Ankara, 2007.
- Petrol İş, Esnek Çalışma, Petrol-İş Yıllığı 1997-1999, İstanbul, 2000.
- Romans Fabrice, Omar S. Hardarson, Labour Market Latest Trends 1st Quarter 2007 Data, Eurostat Data In Focus, Population and Social Conditions 16/2007, Eurostat, European Communities, 2007. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-07-016/EN/KS-QA-07-016-EN.PDF (01.02.2010).
- Sağlık Bakanlığı, 21 Hedef’te Türkiye: Sağlıkta Gelecek, T.C. Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü, Yay. No: 2007/13, Ankara, 2007.
- Sallan Gül, Songül. *Sosyal Devlet Bitti, Yasasın Piyasa!*, Yeni Liberalizm Muhafazakarlık Kışkacında Refah Devleti, Etik Yay., İstanbul, 2004.

- Saunders, Peter. Can Social Exclusion Provide New Framework For Measuring Poverty?, Social Policy Research Centre (SPRC) Discussion Paper, No. 127, Sydney: The SPRC University of New South Wales Publishing, October 2003.
- Silver, Hilary. Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms, International Labour Review Vol. 133, No: 5-6, 1994.
- (SPRC) Social Protection Committee Report on Indicators in the field of poverty and social exclusion October 2001. http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_protection_committee/laeken_list.pdf (07.03.2009).
- Sapancalı, Faruk. Sosyal Dışlanma, İzmir Dokuz Eylül Yay., İzmir, 2003.
- Sapancalı, Faruk. "Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2005/3.
- Saraçoğlu, Metin; Erol Bulut, "Uluslararası Ticaret ve Sosyal Damping", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2005-55-1, Toker Dereli'ye Armağan, 2005.
- Sunal, Onur. Soysal Dışlanmaya Kuramsal Yaklaşımlar, <http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=65#more-65> (17.08.2008).
- Şahin, Levent. "Türkiye İşgücü Piyasasının Yapısal Özellikleri ve İşsizlik Sorunu", *Sosyal Siyaset Konferansları*, S. 53, İÜ., 2007.
- Şakar, Müjdat. "Yeni Sosyal Güvenlik Düzeni Acaba Kimi Memnun Edecek?", *Mercek Dergisi*, MESS Yay., Yıl: 13, Sayı: 49, Ocak 2008.
- Şenses, Fikret. Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, 3. Bas., İletişim Yay., İstanbul, 2003.
- Talas, Cahit. Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yay., Ankara, 1992.
- Talas, Cahit. Toplumsal Ekonomi, 7. Bas., İmge Yay., Ankara, 1997.
- Tanör, Bülent; Yüzbaşıoğlu Nemci. 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.
- Taran Patrick A. ve Eduardo Geronimi, "Globalization, Labour and Migration: Protection is Paramount", Perspectives on Labour Migration, Geneva: International Migration Programme-ILO, 2003. <http://www.ilo.org/dyn/infoecon/docs/690/F1095867070/migration%203e%20english.pdf> (14.04.2009).
- Temiz, Hasan Ejder. Küreselleşmenin Sosyal Boyutları ve Türkiye Açısından Etkileri, Birleşik Metal İş Sendikası, İzmir, 2004.

- Timurcanday Özmen, Ömür N.. “Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamada Yaşam Kalitesi ve İzmir’de Yerleşik Roman Vatandaşların Yaşam Kalitesi Göstergeleri”, İzmir Büyükşehir Bütünüde Romanlar, Ed. Zerrin Toprak, Ömür N. Timurcanday Özmen, Gökhan Tenikler, Nobel Yay., 2007.
- Toker, Murat. “İşsizlik Sigortası”, *Sayıştay Dergisi*, S. 46-47, Temmuz-Aralık 2002.
- Toprak, Zerrin; Ömür N. Timurcanday Özmen; Gökhan Tenikler (Ed.), İzmir Büyükşehir Bütünüde Romanlar, Nobel Yay., Ankara, 2007.
- TÜSİAD. Türkiye’de İşgücü Piyasasının Durumu ve İşsizlik, TÜSİAD, Yayın No. TÜSİAD-T/2004-11/381, İstanbul, 2004.
- Uğur, Suat. “Sosyal Güvenliğimizdeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı:2, 2002.
- (UNDP) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. İnsani Gelişme Raporu Türkiye 2004, Bilişim ve İletişim Teknolojileri, Ankara, 2004.
- Yalçın, Cemal. Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Yayla, Atilla. Siyaset Teorisine Giriş, Liberte Yay., Ankara, 2003.
- Yeldan, Erinç. Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, 6. Baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2002.
- Yıldız, U. Burç. “Avrupa Birliği’nde İşsizlik ve Sosyal Dışlanma”, <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/DE5B9B0C-47D8-433B-A695-C3EFD74B3DB8/8915/ABissizlik.pdf> (25.08.2008).
- Yıldırım Kemal ve Diğ., Makro İktisada Giriş, Ekin Kit., Bursa, 2006.
- Yıldırım Ergün, “Yoksul Ailelerde Değerler Değişimi”, *Sosyoloji Konferansları*, S. 33, İÜ. Yay., 2006.
- Yılmaz, Tuncay; Fatma Fidan; Veli Karataş. “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması” iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap48/05.pdf (21.04.2009).
- Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanuna Göre İstenen İstatistik Bilgi, 01.04.2010.
- Bugün Gazetesi, 23 Mart 2010.
- Çanakkale Gündem Gazetesi, 9 Mart 2010.
- Çanakkale Olay Gazetesi, 9 Mart 2010.
- Habertürk Gazetesi, 7 Mart 2010.

İşte Çanakkale Gazetesi, 25 Ocak 2010.

Posta Gazetesi, 30 Aralık 2009.

Posta Gazetesi, 9 Mart 2010.

Radikal Gazetesi, 1 Nisan 2010.

Sözcü Gazetesi, 9 Mart 2010.

BM: Her üç göçmenden biri Avrupa’da, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=10960> (26.03.2009).

<http://aile.gov.tr/files/aile4.pdf> (17.03.2010). “Kent Yoksulluğu ve Aile Komisyonu Sonuç Raporu”, *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, IV. Aile Şurası Komisyon Raporları*, 18 - 20 Mayıs 2004, Ankara, 2004.

<http://www.canakkale.gov.tr> (20.05.2010).

<http://www.canakkale.bel.tr/bpi.asp?caid=286&cid=1424> (20.05.2010).

Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Haritası, <http://maps.google.com/> (02.08.2010).

www.canakkale.bel.tr/bpi.asp?caid=286&cid=1424

İŞKUR. Mesleki Eğitim Kursları ve İşgücü Eğitim Hizmetleri İşgücü Yetiştirme Faaliyetleri, http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statisgucu_yetistirmekursl (18.10.2009).

İŞKUR. Kasım 2009 İstatistik Bülteni, <http://statik.iskur.gov.tr/tr/ark/ark/kasim.htm> (18.12.2009).

<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/basinbulteni/basinbulteni.pdf> (20.10.2009).

İŞKUR. Haziran 2010 İstatistik Bülteni, <http://statik.iskur.gov.tr/tr/ark/ark/haziran.htm> (06.08.2010).

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımları, <http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/Web+Servisler/Uzman+Kosesi/ab/fon/> (14.07.2010).

Türkiye Kamu Sen Mayıs Ayı Asgari geçim Endeksi, <http://www.kamusen.org.tr/haberler/turkiye-kamu-senden/2829-mayis-ayi-asgari-gecim-endeksi-aciklandi> (15.06.2010).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5754 <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2008/05/20080508-1.htm> (15.06.2010).

Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun, <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF19B190F8AB49BC8D> (27.04.2010).

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı, http://www.saglikkentlerbirligi.org.tr/dso_agi.asp (17.03.2010).

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı İstatistik Bülteni, 2008 Yılı Aralık İstatistikleri, <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/Anasayfa/Istatistikler> (20.02.2010).

65 yaşını doldurmuş muhtaç güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/rehberler/2022/2022_sayili_kanun.pdf (27.04.2010).

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Tarihçe, <http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/sgk/geneltanitim/SGKtarihce.pdf> (27.04.2010).

65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Kapsamındaki Sağlık Yardımları ve Yararlanma Koşulları, http://www.sydgm.gov.tr/upload/mce/.../saglik_yardimlari_el_brosuru.doc (20.04.2010).

http://shcek.gov.tr/hizmetler/Cocuk/Yetistirme_Yurtlari.asp (27.04.2010).

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal İçerme, <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/195/JIM+Belgesi/> (05.03.2009).

http://www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/yardimlar/mevzuat/yonetmelik/65_yasini_doldurmus_muhtac_gucsuz_ve_kimsesiz.doc (20.04.2010).

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/224/SYDTF/> (28.04.2010).

ALO Sosyal Yardım, <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/300/Alo+144> (27.04.2010).

SYDGM, Proje Değerlendirme ve İzleme Dairesi, <http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/203/Uygulamasi+Biten+Projeler/> (10.01.2010).

http://www.sydgm.gov.tr/upload/mce/sydgm_mevzuat/kanunlar/3294_sayili_sosyal_yardimlasma_ve_dayanismanayi_tesvik_kanunu.doc (27.04.2010).

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/238/Ozel+Amacli+Yardimlar/> (28.04.2010).

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/237/Egitim+Yardimlari/> (28.04.2010).

<http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/236/Aile+Yardimlari/> (28.04.2010).

5393 Sayılı Belediye Kanunu <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html> (01.03.2010).

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4447.html> (25.04.2010).

<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm> (05.08.2010).

İnsani Kalkınma Raporu 2009 http://www.tbmm.gov.tr/komisyona/kefe/docs/UN_HDR_2009.pdf (04.06.2010).

TİSK. AB Mevzuatını İnceleme Komisyonu, Sosyal Politika ve İstihdam Başlıklı AB Müktesabata ve Türkiye. <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1751> (25.02.2010).

Asgari Ücret Düzeyleri, <http://www.tisk.org.tr/gostergeler.asp?id=520> (10.07.2010).

Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (taslak), <http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/6.pdf> (04.03.2009).

İstanbul Deklarasyonu ve Habitat Gündemi, <http://www.toki.gov.tr/habitat/habitat/index.html> (24.03.2010).

TÜİK. Haber Bülteni, 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, Aralık 2009, Sayı:205. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4151> (01.12.2009).

TÜİK. Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, Nüfus ve Eğitim, <http://nkg.tuik.gov.tr/goster.asp?aile=3> (25.03.2010).

TÜİK. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2006 Eylül Dönemi Sonuçları (Ağustos, Eylül, Ekim 2006, Haber Bülteni Sayı: 201, Aralık 2006. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=403> (25.03.2010).

TÜİK. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2007 Eylül Dönemi Sonuçları (Ağustos, Eylül, Ekim 2007, Haber Bülteni Sayı: 200, Aralık 2007. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=621> (25.03.2010).

TÜİK. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Eylül Dönemi Sonuçları (Ağustos, Eylül, Ekim 2008, Haber Bülteni Sayı: 193, Aralık 2008. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2077> (25.03.2010).

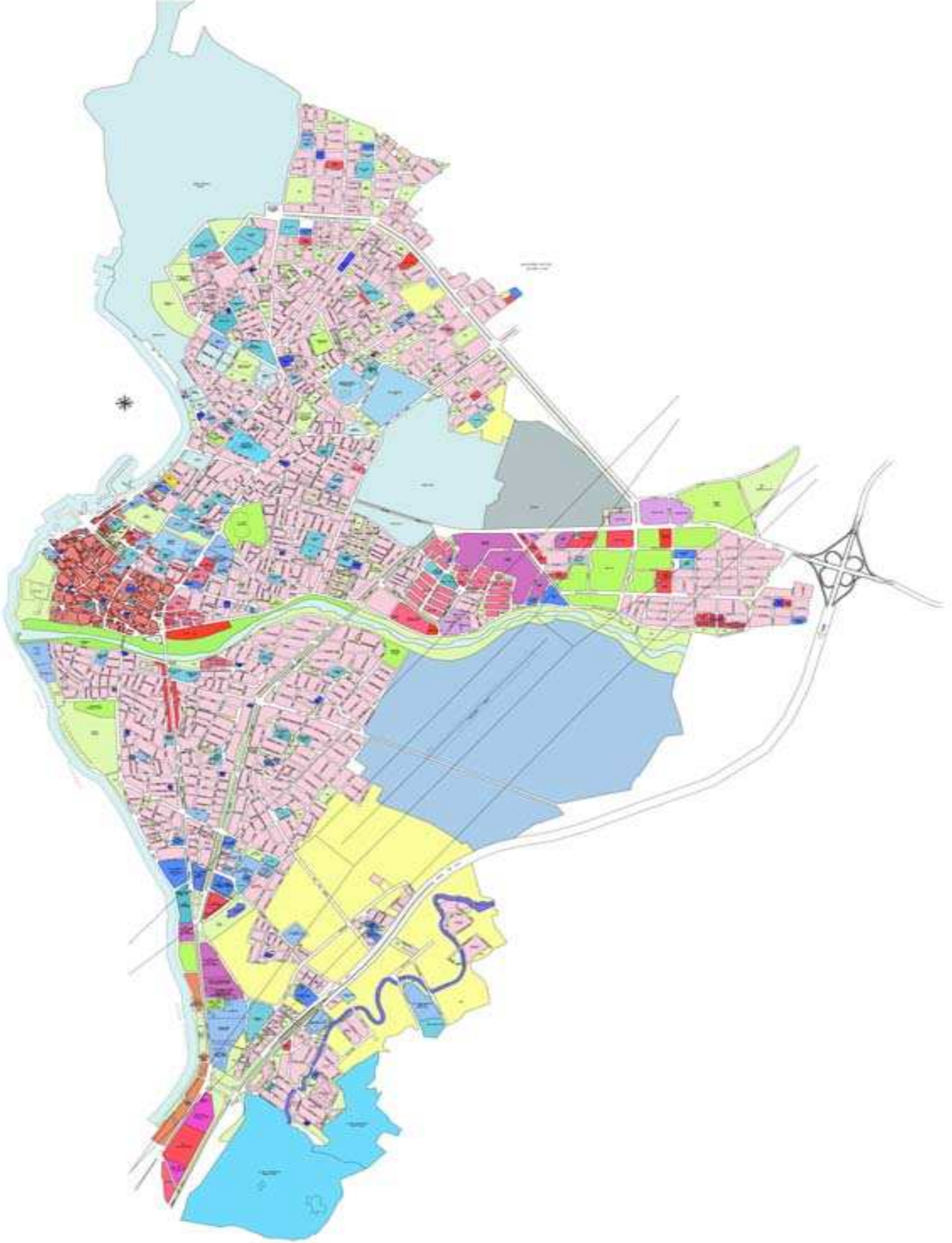
TÜİK. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Eylül Dönemi Sonuçları (Ağustos, Eylül, Ekim 2009) Haber Bülteni, Sayı 217, Aralık 2009. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4162> (25.03.2010).

TÜİK. Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Ocak Dönemi Sonuçları (Aralık 2008, Ocak, Şubat 2009) Haber Bülteni Sayı: 64, Nisan 2009. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4035> (16.04.2009).

TÜİK. Haber Bülteni Hanehalkı İşgücü Araştırması 2010 Nisan Dönemi Sonuçları (Mart, Nisan, Mayıs 2010), Haber Bülteni, Sayı 126. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6288> (02.08.2010).

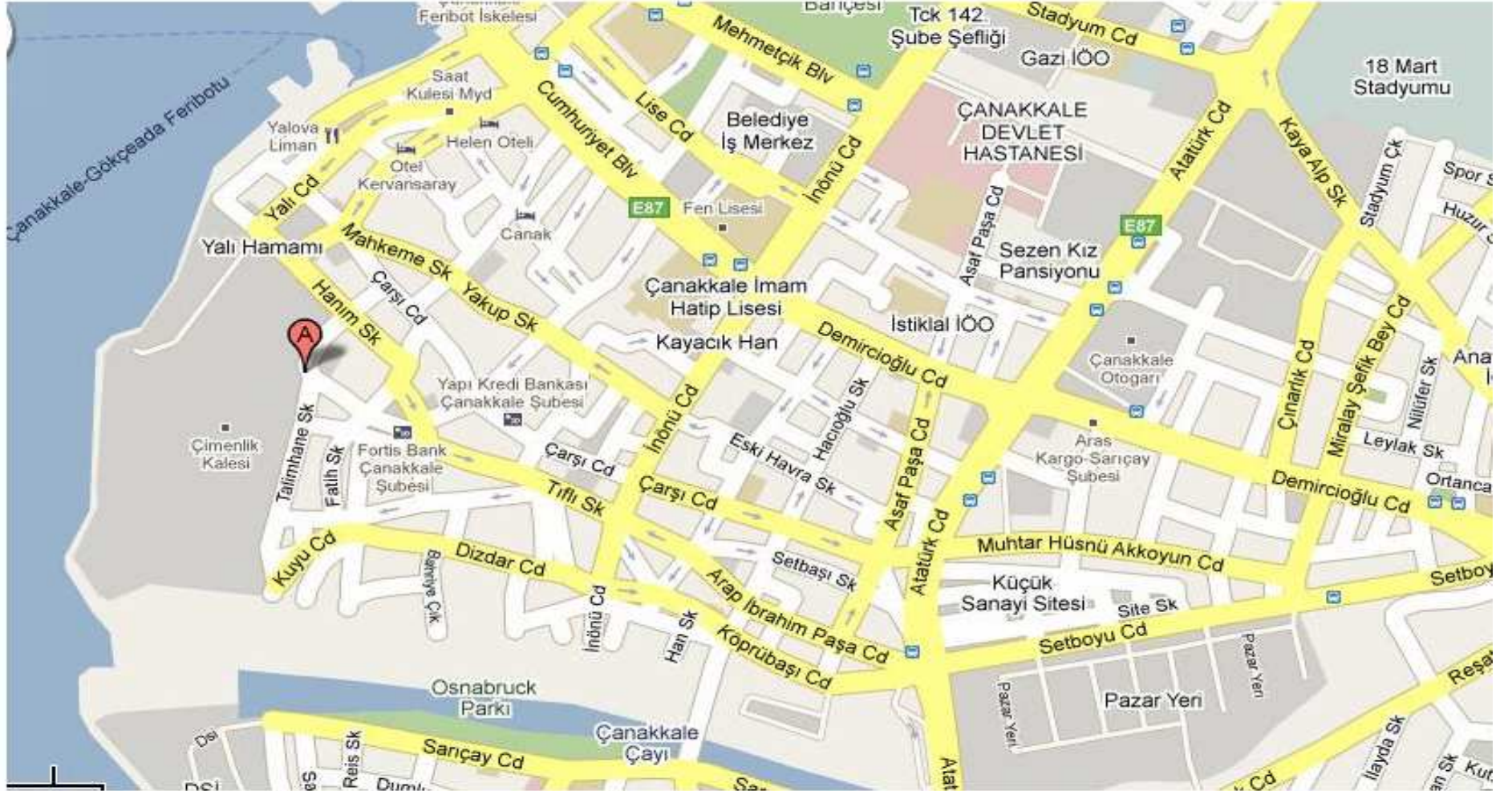
- TÜİK. Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçişi Araştırma Sonuçları, 2009. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8373> (29.12.2009).
- TÜİK. 2007 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, Sayı:185, 20 Kasım 2007 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1898> (14.01.2010).
- TÜİK. Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları Veri Tabanı, http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?secimdb2=&report=belediye_ilce_2009.RDF&p_il1=17&p_kod=2&deformat=html&ENVID=secimEnv (14.01.2010).
- TÜİK. Tüketici Güven Endeksi Kasım/2008, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2082> (19.12.2009).
- TÜİK. Tüketici Güven Endeksi Kasım/2009, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4163> (19.12.2009)
- TÜİK. Tüketici Güven Endeksi Haziran/2010, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6291> (20.07.2010).
- TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2007, Sayı:221, 17 Aralık 2009. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8369> (17.12.2009).
- TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları, 2008, Sayı: 134, 2010. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6295> (02.08.2010).
- TÜİK. Yetişkin Eğitimi Araştırması, 2007, Sayı:51, 27 Mart 2009. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4057> (27.03.2010).
- Türk-İş. Haber Bülteni Mayıs 2010 Açlık ve Yoksulluk Sınırı, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/aclikmayis10.pdf> (01.06.2010).
- <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/gelir/BOLUM4.pdf> (04.03.2009).
- http://www.undp.org.tr/undp/poverty_tr.htm (30.07.2010).
- Avrupa Kentli Hakları Deklerasyonu, <http://www.yerelnet.org.tr/uluslararası/avrupakonseyanlasma7.php> (17.03.2010).
- Dünya Bankası Türkiye, Sosyal Riski Azaltma Projesi, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYINTURKISHEXTN/0,,contentMDK:20815989~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:455688,00> (10.01.2010).
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/0,,menuPK:336998~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:336992,00.html> (03.01.2010).

EKLER**EK- 1 Çanakkale Kent Haritası**

Kaynak: <http://www.canakkale.bel.tr/bpi.asp?caid=286&cid=1424> (20.05.2010).

EK- 2 Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Haritası

Kaynak: <http://maps.google.com> (02.08.2010).

EK- 3 Çanakkale Genelinde Meydana Gelen Olaylar 2009 Yılı

ÇANAKKALE GENELİNDE MEYDANA GELEN OLAY SAYILARI			SUÇA KARIŞANLAR			
OLAYIN ADI	OLAY SAYISI	%	18 YAŞ ALTI	18 YAŞ ÜSTÜ	18 YAŞ ALTI	18 YAŞ ÜSTÜ
			KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
Kasten Öldürme	5	0,08%	-	-	-	10
Ölümlü Trafik Kazası	13	0,21%	-	-	-	13
Kasten Yaralama	1201	20,20%	17	181	224	1542
Aile İçi Yaralama	11	0,18%	-	-	-	11
Yaralamalı Trafik Kazası	609	10,20%	-	15	41	580
İş Kazası (taksirle)	2	0,03%	-	2	-	-
Diğer Yaralanmalar	10	0,16%	1	9	-	-
Çocuğun Cinsel Yönden İstismarı	20	0,33%	-	7	1	15
Reşit Olmayanla Cinsel İlişki	5	0,16%	-	1	-	4
Cinsel Taciz	28	0,47%	-	3	-	25
Bilişim Yoluyla Cinsel Taciz	1	0,02%	-	1	-	-
Tehdit	509	8,50%	4	18	72	506
Bilişim Yoluyla Tehdit	1	0,02%	-	1	-	-
Şantaj	2	0,03%	-	-	-	2
Kişiyi Hür. Yoksun Kılma	37	0,62%	-	-	5	70
Konut Dokunulmazlığının İhlali	53	0,89%	-	1	3	40
Kişilere Hakaret	141	2,37%	-	5	41	160
Kolluk Görevlisine Hakaret	6	0,10%	-	-	1	9
Diğer Devlet Memurlarına Hakaret	1	0,02%	-	1	-	-
Kişilere Karşı Tasnif Dışı Suçlar	337	5,68%	2	17	33	201
Evden	220	3,70%	4	16	11	55
Kuyumcudan	3	0,05%	-	-	1	2
Eczaneden	1	0,02%	-	-	-	-
Marketten	28	0,47%	2	6	11	15
Büfeden	20	0,33%	-	2	-	8

Suçlu işleyen tespit edilemedi

Pansiyon, Otel ve Otel Odasından	2	0,03%	-	-	-	3
Diğer Hırsızlıklar	128	2,15%	1	18	4	34
Cami	4	0,06%	-	2	-	-
Okuldan	10	0,16%	-	-	-	7
Hastahaneden	1	0,02%	-	-	-	1
Diğer Resmi Kurumlardan Hırsızlık	9	0,15%	-	1	1	6
Otodan	80	1,34%	-	3	1	24
Oto Hırsızlığı	19	0,32%	-	-	-	11
Yankesicilik	19	0,32%	-	-	6	-
Büyükbaş Hayvan Hırsızlığı	1	0,02%	-	-	-	-
Küçükbaş Hayvan Hırsızlığı	6	0,10%	-	-	-	4
Diğer Hayvan Hırsızlığı	2	0,03%	-	-	-	-
Motosiklet Hırsızlığı	78	0,23%	-	9	-	9
Bisiklet Hırsızlığı	43	0,70%	-	1	-	11
İnşaattan	19	0,32%	-	2	2	13
Diğer Hırsızlıklar	167	2,81%	8	17	11	87
Şahıstan	26	0,43%	1	17	2	18
İşyerinden	1	0,02%	-	1	-	-
Zorla Çek- Senet İmzalatmak/ Tahsil etmek	1	0,02%	-	-	-	3
Kamuya Ait Mal ile İbadethane ve Mezarlıklara Zarar Vermek	28	0,47%	-	9	-	11
Şahsa Ait Mala Zarar Verme	239	4,02%	1	51	13	152
Hakkı Olmayan Yere tecavüz	3	0,05%	-	-	2	3
Güveni Kötüye kullanma	52	0,87%	1	1	8	48
Dolandırıcılık	132	2,22%	-	2	2	62
Suçtan Elde Edilen Eşyayı Satın Almak/ Sat./ Sak.	13	0,21%	-	3	9	8
Mal varlığına Karşı Tasnif Dışı Suçlar	61	1,02%	-	6	4	33
Kasten Yangın Çıkarmak	5	0,16%	-	-	-	3
İhmalen Yangın Çıkarmak	50	0,84%	-	-	4	13
Silahla Ateş Et. Sur. (170)	18	0,30%	-	1	1	29

Suçtu işleyen tespit edilemedi

Suçtu işleyen tespit edilemedi

İnşaat veya Yıkım ile İlgili Emniyet Kurallarına Uymama	1	0,02%	-	-	-	2
Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokmak	43	0,72%	-	-	2	48
Müstehcen Görüntülerin Dağıtımı	2	0,03%	-	-	-	3
Fuhuşa Teşvik ve Aracılık	7	0,11%	-	-	16	14
Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama	8	0,13%	-	-	-	17
Hayasızca Hareketler (Teşhir, Alenen Cinsel İlişki)	6	0,10%	-	-	1	6
Aile İçinde Kadına Karşı (Kötü Muamele)	351	5,91%	-	-	17	354
Aile İçinde Diğer Bireylere Karşı	13	0,21%	-	-	2	11
Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (Velayet Amaçlı)	10	0,16%	-	1	1	15
Sahte Kimlik	8	0,13%	-	-	1	7
Halkı Kin ve Düş. Tahrik ve Aşağılama	1	0,02%	-	-	-	17
Topluma Karşı Tasnif Dışı Suçlar	28	0,47%	-	1	2	29
Rüşvet	3	0,05%	-	-	-	3
Kolluk Kuvvetlerine Direnme	46	0,77%	-	1	2	53
Diğer Devlet Memurlarına Direnme	11	0,18%	-	-	-	12
Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerin Kullanılması	9	0,15%	-	-	1	9
Suç Uydurma	1	0,02%	-	-	-	1
Diğer Suçlar	10	0,16%	-	5	3	54
İş Kazası	271	4,50%	-	-	3	116
Zehirlenme	105	1,77%	1	1	9	10
Diğer Kazalar	1	0,02%	-	-	-	-
Şüpheli Ölüm	17	0,28%	-	-	2	2
İntihar	7	0,11%	-	-	-	-
İntihara Teşebbüs	271	4,56%	49	20	-	1
Ruhsatsız Silah Taşımak/Bulundurmak	38	0,64%	-	1	1	44
Yasak Olan Kesici-Delici Alet Kaçakçılığı	1	0,02%	-	-	-	1
Ruhsatsız/Belgesiz Yivsiz Tüfek Taş./ Bulundurmak	3	0,05%	-	-	1	3

Suçlu işleyen tespit edilemedi

Takibi Gereken Tasnif Dışı Olaylar	16	0,26%	-	1	1	11
İşlenmemiş (Kubar, Gonca)	6	0,10%	-	2	3	74
İşlenmiş (Toz, Plaka, Reçine)	11	0,18%	-	-	-	57
Kenevir bitkisi	3	0,05%	-	-	-	3
İşlenmemiş (Kubar, Gonca)	44	0,74%	-	-	-	119
İşlenmiş (Toz, Plaka, Reçine)	10	0,16%	-	-	-	18
Sentetik Ecza	1	0,02%	-	-	-	1
Parada Sahtecilik	41	0,69%	-	-	2	62
Belgede Sahtecilik	42	0,70%	-	-	-	82
Göçmen Kaçakçılığı	9	0,15%	-	-	4	72
Nitelikli Dolandırıcılık	4	0,06%	-	-	-	86
İhaleye-Edimin İflasına Fesat Karıştırma	1	0,02%	-	-	-	3
Tefecilik	1	0,02%	-	-	-	4
Emtia Kaçakçılığı	9	0,15%	-	-	-	12
Akaryakıt Kaçakçılığı	1	0,02%	-	-	-	3
Tütün Mamülleri ve Alkollü ve Alkollü İçki Kaç.	1	0,02%	-	-	-	2
Kültür ve Tabiat Varlığı Kaçakçılığı	6	0,10%	-	-	-	12
Organize Suçlar	2	0,03%	-	-	-	33
Silah Mühimmat Kaçakçılığı	10	0,16%	-	-	-	10
Banka ve Kredi Kartı Dolandırıcılığı	1	0,02%	-	-	-	1
İnteraktif Banka Dolandırıcılığı (Bilişim Sistemleri ile)	1	0,02%	-	-	-	1
Bilişim Sis. Girme; Sistemi Engelleme Bozma; Verileri Yok Etme Değiştirme	5	0,16%	-	-	-	5
298 Sayılı Seçim Kanununa Muhalefet	4	0,06%	-	-	4	-
Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Muhalefet	8	0,13%	-	-	1	4
Diğer Kanunlara Muhalefet	2	0,03%	-	-	1	1
PATLAYICI MADDE (PATLAYAN)	2	0,03%	-	7	-	-
Terör amaçlı Yazı Yazmak	2	0,03%	-	-	-	-

Suçlu işleyen tespit edilemedi

Kaynak: Çanakkale İl Emniyet Müdürlüğü, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanuna Göre İstenen İstatistik Bilgi, 01.04.2010.

EK- 4 Anket Formu

Size sunulan ankette kimliğinize ve kişisel durumunuza ilişkin bilgiler istenmemektedir. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar araştırmaya önemli ölçüde etki edecektir. Bu nedenle soruların hepsine içtenlikle, doğru cevap vermeniz, araştırmanın amacına ulaşabilmesi için çok önemlidir. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

I. Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: ( ) Erkek ( ) Kadın
2. Yaşınız? .....
3. Eğitim durumunuz?
( ) Diplomasız okur-yazar ( ) İlkokul
( ) Orta/İlköğretim
( ) Lise ( ) Meslek Lisesi ( ) Üniversite
( ) Okur-yazar değil ( ) Diğer.....
4. Medeni durumunuz?
( ) Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( ) Eşinden ayrı yaşıyor
( ) Eşi vefat etmiş

II. Sosyo-Ekonomik Durum

5. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz? (Cevabınız hayır ise 12.sorudan devam ediniz.)
( ) Evet ( ) Hayır
6. Ne iş yapıyorsunuz?
( ) Ev Hanımı ( ) Öğrenci ( ) İşsiz
( ) Esnaf ( ) Memur ( ) Seyyar
( ) İşçi ( ) Emekli ( ) İş buldukça çalışıyor
( ) Mevsimlik çalışıyor ( ) Diğer .....
7. Şu anki işinizi nasıl buldunuz?
( ) Tanıdık/arkadaşlar vasıtasıyla ( ) Aile mesleği
( ) Kendim buldum
( ) Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) aracılığıyla
( ) Diğer (Belirtiniz).....
8. Şu anki işinizde ne kadar süredir çalışmaktasınız?
( ) 1 aydan az ( ) 1-3 ay ( ) 3-6 ay ( ) 6 ay-1yıl ( ) 1-3 yıl
( ) 3-5 yıl ( ) 5-7 yıl ( ) 7-10 yıl ( ) 10 yıl ve üzeri
( ) Diğer .....
9. Yaptığımız iş dışında ek geliriniz var mı?(Cevabınız hayır ise 11.soruya geçiniz.)
( ) Evet ( ) Hayır
10. Yaptığımız iş dışında ek geliriniz nereden?
( ) Kira ( ) Emekli Maaşı ( ) Yaşlılık Maaşı
( ) Tarım-Hayvancılık ( ) Vadeli Hesap
( ) Diğer (Belirtiniz) .....
11. Aylık geliriniz ne kadar?
( ) 100 TL'den az ( ) 100-200 TL ( ) 201-300 TL
( ) 301-400 TL ( ) 401-500 TL ( ) 501-750 TL
( ) 751-1000TL ( ) 1001-1500 TL
( ) 1501-2000 ( ) 2001 TL ve üzeri

12. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır? (Hane içine giren tüm gelirlerin toplamı)
( ) 0-500 TL ( ) 501-750 TL ( ) 751-1000 TL
( ) 1001-1500 TL ( ) 1501-2000 TL ( ) 2001-2500TL
( ) 2501- TL ve üzeri

13. Herhangi bir yardım alıyor musunuz? (Cevabınız evet ise 14-15 ve 16. soruları da cevaplandırınız.)
( ) Evet ( ) Hayır

14. Ne yardımı alıyorsunuz?
( ) Gıda yardımı ( ) Yakacak yardımı ( ) Eğitim
( ) Maddi destek miktarı.....TL
( ) Diğer.....

15. Nerden yardım alıyorsunuz?
( ) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
( ) Dernek/Vakıf ( ) Belediye ( ) Akriba/Komşu
( ) Diğer.....

16. Ne kadar sürede bir yardım alıyorsunuz?
( ) Haftada bir kez ( ) İki haftada bir ( ) Ayda bir
( ) İki-üç ayda bir ( ) Altı ayda bir ( ) Yılda bir
( ) Diğer.....

17. Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı? Varsa hangisi?
( ) Evet ( ) Hayır
( ) SSK
( ) Bağ-Kur
( ) Emekli Sandığı
( ) Özel Sigorta
( ) Diğer belirtiniz.....

18. Bir sağlık sorunu yaşadığınızda ilk hangi kuruma başvurursunuz?
( ) Sağlık Ocağı ( ) Özel muayene ve hastaneler
( ) Devlet hastanesi ( ) Belediye doktoru
( ) Üniversite hastanesi
( ) Diğer.....

III. Hane-Konut Durumu

19. Şu anda oturduğunuz ev sizin mi? (Cevabınız hayır ise 22. soruya geçiniz.)
( ) Evet ( ) Hayır
20. Evinizin mülkiyeti size ait ise nasıl sahip oldunuz?
( ) Tüm aile hep birlikte kendimiz yaptık
( ) Akriba ve hemşehrilerimizin yardımı ile ailecek yaptık
( ) Usta, taşeron, müteahhide yaptırdım
( ) Satın aldım
( ) Ev kredisi kullandım ( ) Miras kaldı
( ) Diğer(yazınız).....
21. Evinizin tapusu var mı?
( ) Evet ( ) Hayır ( ) Arsa tapusu var
( ) Ortak tapu var ( ) Kat irtifakı var
( ) Kat mülkiyeti var ( ) Diğer belirtiniz.....
22. Şu anda oturduğunuz ev kira ise miktarı nedir?
Kira Miktarı.....TL.

23. Sahip olduğunuz taşınmaz mallar var mı?
( )Evet ( )Hayır

24. Sahip olduğunuz taşınmaz mallar neler?

Ev Bedeli.....TL
Arsa Bedeli.....TL
Tarla Bedeli.....TL
Diğer (Belirtiniz) .....

25. Oturduğunuz ev kaç odalı?
( )1 ( )2 ( )3 ( )Diğer.....

26. Oturduğunuz evin kullanım alanı kaç m²dir? ..... m²

27. Evinizin yapısal eksiklikleri var mı? (Çatı,duvar,kapı hasarları gibi) (Cevabınız hayır ise 32.soruya geçiniz.)
( )Evet ( )Hayır

28. Evle ilgili sorunun nedeni nedir?
( )Çatı,duvar,cam,kapı,döşeme,nem vb. ....
( )Isınma.....
( )Diğer belirtiniz .....

29. Evinizin yapısal eksiklikleri evde yaşayanların sağlığını etkiledi mi? Etkilediyse nasıl etkiledi?
( )Etkiledi Belirtiniz.....
( )Etkilemedi

30. Evinizde ısınmak için kullandığınız araç?
( )Soba ( )Kalorifer
( )Diğer (Belirtiniz).....

31. Isınma için kullanılan yakıt nedir?
( )Odun ( )Kömür ( )Elektrik 4( )Tüpgaz/Gazyağı
( )Doğalgaz ( )Diğer(Belirtiniz).....

32. Aşağıdaki tabloda evinizde bulunanları belirtiniz.

EVDE BULUNANLAR	VAR	YOK
Şebeke elektriği		
Şebeke suyu		
Kanalizasyon		
Bahçe		
Bahçe varsa ne amaçla kullanılmakta (depo, odunluk, sebze ekimi, sosyal alan gibi)		

33. Aşağıdaki listede evinizde bulunanları belirtiniz.

EVDE BULUNANLAR	VAR	YOK	NERDE BAHÇEDE/DIŞARDA
Banyo			
Tuvalet			
Banyo tuvalet birlikte			

34. Aşağıdaki eşyalardan evinizde olanları belirtiniz?

EVDE BULUNANLAR	VAR	YOK
Televizyon		
Telefon		
Buzdolabı		
Bulaşık Makinesi		
Çamaşır Makinesi		
Elektrik Süpürgesi		
Bilgisayar		
Klima		
Cep Telefonu		
Müzik Seti		
Video/VCD/DVD		
Diğer		

35. Evinizin yapı sistemi ve malzemesi nedir?
( )Betonarme ( )Yığma/tuğla ( )Yığma/taş
( )Yığma/briket ( )Ahşap ( )Diğer.....

36.Oturduğunuz evin özelliği nedir?	37.Eğer oturduğunuz evden memnun değilseniz oturmak istediğiniz evin özelliği nedir?
( )Apartman Dairesi	( )Apartman Dairesi
( )Gecekondu	( )Gecekondu
( )Müstakil Ev	( )Müstakil Ev
( )Lojman	( )Lojman
( )Villa-Köşk	( )Villa-Köşk
( )Diğer.....	( )Diğer.....

38. Size ait bir taşıma aracı var mı?
( )Yok
( )Var ( )Otomobil ( )Kamyonet ( )Kamyon
( )Minübüs ( )Otobüs ( )Motorsiklet
( )Diğer.....

IV. Sosyo-Kültürel Durum

39. Son seçimlerde oy kullandınız mı?

	Evet	Hayır
Yerel		
Genel		

40. Evinizde kaç kişi yaşıyor? Kimler?
( )Yalnız yaşıyorum ( )2-4 kişi ( )5-7 kişi
( )8-10 kişi ( )10 kişiden fazla
( )Diğer.....

( )Anne ( )Baba ( )Eş ( )Çocuk ( )Kardeş ( )Gelin
( )Damat ( )Diğer.....

41. Halen eğitim gören çocuklarınız varsa eğitim düzeyine göre sayısını belirtiniz?

- İlköğretim
 Lise
 Meslek Lisesi
 Üniversite
 Diğer.....

42. Çocuklarınız okuldan ayrıldıysa hangi nedenden dolayı ayrılmıştır?

- Eğitim harcamalarının fazlalığı
 Derslerde başarısızlık
 Dışlanma
 Yoksulluk
 Derslerde öğretmenin ilgisizliği
 Diğer.....

43. Eğer dışlanma nedeniyle çocuğunuz okuldan ayrılmış ise, dışlanma sorununun çözümü için ne yapıldı? (Dışlanma neden değilse 44. soruya geçiniz.)

- Bir yere başvuruda başvurmadım
 Valilik (Belirtiniz).....
 Milli Eğitim Müdürlüğü (Belirtiniz).....
 Belediye (Belirtiniz).....
 Diğer (Belirtiniz).....

V. Mahalle Özellikleri

44. Mahallede size sunulan belediye hizmetlerinden genel olarak memnun musunuz?

- Çok memnunum Memnunuz
 Kısmen Memnunuz Memnun değilim
 Hiç memnun değilim

45. Mahallenizde yol,su vb. sorun yaşıyor mu?

- Evet Hayır

- Yol sorunu
 Su sorunu
 Çevre kirliliği sorunu
 Kanalizasyon sorunu
 Diğer (Belirtiniz).....

46. Mahallenizde çevre sağlığına yönelik olarak aşağıdaki hizmetlerden hangisi/ hangileri gerçekleştirilmektedir?

- Sokakların süpürülmesi İlaçlama (Böcek,fare vb.)
 Çöp bidonlarının ilaçlanması Hepsi Hiçbiri
 Diğer.....

47. Düzenli ve güzel bir mahallede yaşadığınızı düşünüyor musunuz?

- Evet Kısmen Fikrim yok Hayır

48. Belediyenin mahallenize yönelik hizmet sunumunda durum değerlendirmesi sizce nasıldır?

- Diğer mahallelere göre daha iyi
 Diğer mahallelerle eşit
 Fikrim yok
 Diğer mahallelere göre daha kötü
 Hiç hizmet getirmiyor

49. Sizce mahallede güvenlik sorunu var mı? (Cevabınız evet ise 50. soruya geçiniz.)

- Evet Fikrim Yok Hayır

50. Mahallede yaşadığınız güvenlik sorunu nedir belirtiniz? (Örnek gündüz-gece can, mal güvenliği gibi)

.....
.....

		Bir yıldan az	1-5 yıl	5-10 yıl	10-15 yıl	15 yıl ve üstü
51.	Kaç yıldır Çanakkale'de yaşıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
52.	Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
53.	Kaç yıldır bu evde yaşıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐

54. Mahallenizden taşınmayı düşünüyor musunuz?

- 1( )Evet 2( )Hayır

Neden? (Can, mal güvenliği, iş bulma, ev satın alma, eğitim gibi)

Belirtiniz .....

.....

EK- 5

Çanakkale Fevzi Paşa Mahallesi Fotoğrafları 2009-2010 Yılı

"Ana-kız okuldayız"

Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen "Ana Kız Okuldayız" kampanyası kapsamında, yurt genelinde 2 yılda okuma yazma öğretilmesi hedeflenen 1 milyon 459 bin 24 kişiden 304 bin 238 kişiye ulaşıldı.

Edinilen bilgiye göre, TÜİK'in 2008 yılında gerçekleştirdiği adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde, Türkiye genelinde toplam 4 milyon 863 bin 414 kişinin okuma yazma bilmediği belirlendi. Milli Eğitim Bakanlığı, 1 milyon 459 bin 24 kişiye 2 yılda okuma yazma öğretilmesine yönelik çalışma başlattı. Halk eğitim merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen hedef kitlelere ulaşmak üzere kırsal alanlarda alan taraması gerçekleştirip belirlenen kitlelere okuma yazma öğretilmesi amacıyla kurslar açtı. Milli Eğitim Bakanlığının 5 Mart 2010 itibarıyla yaptığı değerlendirmede, Yozgat'ta okuma yazma öğretilmesi için 13 bin 28 kişi hedeflendi ancak Yozgat'ta bu hedefin üzerine çıkılarak 13 bin 793 kişiye okuma yazma öğretildi. Bu başarı Yozgat'ı ülke sıralamasında ilk sıraya taşıdı. 6 bin 827

kişi hedef kitlesi bulunan Rize, 6 bin 629 kişiye okuma yazma öğretmek ikinci sırada yer aldı. Edirne 7 bin 357 olan hedef kitlesinden 5 bin 427'sine, Çanakkale 7 bin 773 hedef kitlesinden 5 bin 519'una, Amasya 6 bin 480 hedef kitlesinden 4 bin 522'sine ulaştı. Bartın ise 5 bin 166 olan hedef kitlesinden sadece 154'üne ulaşarak son sırada yer aldı. Yozgat Milli Eğitim Müdürü Sebahattin Gamsız, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğünde düzenlediği basın toplantısında, kampanyanın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan'ın himayesinde yürütüldüğünü söyledi. Sebahattin Gamsız, "Yozgat'ta yaşayan kadınlarımıza vermiş olduğumuz değer, hizmetin sonucuna göre şu anda Türkiye birinciliğine yükselmiş durumdayız. Bu birinciliğin kazanılması bizim için gurur verici" dedi.

Çanakkale Gündem Gazetesi, 9 Mart 2010, s.12.

FOTOĞRAF: ERAYDIN AYTEKİN / DHA

Dağlarca'nın 'Sivaslı Karınca'sının hemşehrileri kederli bir yoksulluk içinde...

Dilsiz yoksulluk

Anadolu yoksulluğu da büyük şehirlere benziyor giderek. Yer Sivas... Yaşlı bir kadın çöpte nafaka arıyor. Konuşmuyor... Belli ki o Cahit Külebi'nin 'ağız dil vermeyen' köylülerinden...

RADİKAL Gazetesi, 1 Nisan 2010, s.1.

İşsizlik meslek ayırt etmiyor

İşsizlik ödeneğine başvuranlar arasında her meslekte işsiz bulunuyor. Başvurularda beden işçileri, büro memurları, satış elemanları, şoförler, muhasebeciler, güvenlik görevlileri, garsonlar ve sekreterler başı çekiyor

Okuma-yazma bilmeyen var

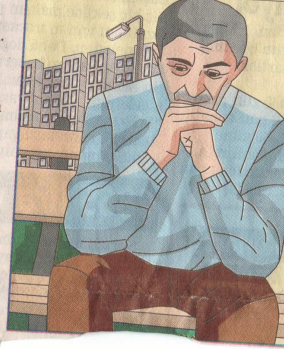
Yaşa göre bakıldığında işsizliğin özellikle gençleri tehdit ettiği göze çarptı. Ocakta işsizlik ödeneğine başvuranların 28 bin 563'ünü 20-34 yaşta kişiler oluşturdu. Eğitim durumuna göre yapılan dağılımda ise işsizlik ödeneğine yapılan başvuruların 30 bin 269'unun ilköğretim mezunlarından gelmesi dikkat çekti. İlköğretim mezunlarını 15 bin 432 başvuruyla lise ve dengi okullardan mezunlar izledi. İşsizlik ödeneği için ayrıca, 562 okur-yazar olmayan ve 4 doktora mezunu başvuruda bulundu.

53 bin 128 kişi başvurdu

Ocakta işsizlik ödeneği için İşkur'a yapılan başvuruların meslek dağılımı, işsizliğin her meslek grubundan çalışanları tehdit ettiğini ortaya koydu. Ocakta işini kaybeden 53 bin 128 kişi kuruma başvurdu. Baş, beden işçileri çekti. İşsizlik ödeneği için başvuran beden işçilerinin sayısı 19 bin 972 oldu. Bunu 3 bin 626 başvuruyla büro memurları izledi. Başvuru sahipleri arasında bin 941 şoför yer aldı. Satış elemanı, muhasebeci, güvenlik görevlisi, garson, sekreter gibi meslekler de öne çıktı.

İşsiz kalanların meslek dağılımı

Meslekler	Başvuran sayısı	Meslekler	Başvuran sayısı
Büro memuru	3626	Garson	422
Satış elemanı	1105	Elektrikçi	368
Muhasebeci	840	Bilgisayar işletmeni	358
Ön muhasebeci	796	Sekreter	342
Güvenlik görevlisi	648	Temizlik görevlisi	298
Kamyon ve kamyonet şoförü	629	Pazarlamacı	296
Şoför (yük taşıma)	592	Elektrik teknisyeni	291
Şoför (yolcu taşıma)	471	Çaycı	265
		Elektrik kaynakçısı	243
		Deri işçisi	231
		Mobilya imalatçısı	219
		Dokumacı	203
		Taksi şoförü	200
		Kalite kontrolcü	180
		Bekçi	147
		Turizm elemanı	128
		Bilgisayar programcısı	125
		Makine mühendisi	102
		Ambalajcı	100
		Bankacılık elemanı	99
		Çocuk gelişim elemanı	95
		Otobüs şoförü	49
		Aşçı	42
		Ekonomist	38
		Madenci	25
		Avukat	14

POSTA Gazetesi, 9 Mart 2010, s.9.

'İşsizlik çok büyük sorunun farkındayız'

Gaziantep'te bulunan Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Türkiye'nin son 60 yılın en büyük krizini kendi imkânlarıyla, kendi tedbirleriyle çok başarılı bir şekilde atlattığını söyledi. Şimşek, Türkiye'nin çözülemez görülen pek çok sorununu kendilerinin 7-8 yılda çözdüklerini anlatarak, birlik ve beraberlik içerisinde Türkiye'nin kalan sorunlarını da çözeceklerini söyledi.

Şimşek, "İşsizlik hâlâ büyük bir sorun, ben bunun farkındayım, hükümet olarak da biz bunun farkındayız. Ama inşallah büyüme ile birlikte, ortaya koyduğumuz teşvik sistemiyle tekrar yatırımlar artacak, tekrar istihdam artacaktır" diye konuştu.

Şimşek, Gaziantep programını Accor ile Akfen Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı işbirliğiyle 21 milyon Euro harcanarak gerçekleştirilen Novotel ve Ibis otellerini hizmete açarak sürdürdü.

Şimşek, törendeki konuşmasında, "İşsizliği kalıcı bir şekilde çözebilmenin yolu istihdam yaratacakların önünü açmaktır. Bu bakımdan Hamdi bey'i tebrik ediyorum" dedi. Akfen Yönetim Kurulu Başkanı Hamdi Akın da konuşmasında, Gaziantep'i uluslararası bir oteller zinciriyle buluşturdukları için çok mutlu olduklarını, Türkiye'nin her ilinde oteller zinciri olmasını istediklerini vurguladı.

HABERTÜRK Gazetesi, 7 Mart 2010, s.21.

98 kişilik iş için 1900 kişi başvurdu

Karaman'daki okullara geçici işçi olarak alınacak 98 temizlik görevlisi için 1907 kişi başvurdu.

Kozmik odalar, açılım tartışmaları, siyasiler arasındaki atışmalar, polis baskınları derken bir kenara itilen işsizlik sorunu kendini hatırlattı. Dün Karaman'dan gelen fotoğraflar gerçeği bir kez daha gösterdi. Karaman ve ilçelerindeki ilk ve orta okullarda temizlik görevlisi olarak 6 ay asgari ücretle çalışacak işçiler aranıyordu. 98 kişinin alınacağı iş için 1907 kişi başvurdu.

Karaman Yunus Emre Konferans Salonu'nda yapılan kura çekiminde salona sadece 300 kişi alınabildi. Çoğu kişi sonuçları salonun koridorlarında ve bahçesinde bekledi. Noter huzurunda yapılan çekilişte 18'i kadın 60 kişi işine kavuştu. İlçelerdeki okullarda görev yapacak 20 kişi için kura çekiminin her ilçede ayrı ayrı yapılacağı ve kurada çıkanların 4 Ocak'ta ise başlayacakları belirtildi.

POSTA Gazetesi, 30 Aralık 2009, s.6.

İNTİHARA KALKIŞTI AÇLIKTAN BAYILDI

İş bulamadığı için bunalıma giren genç intihara kalkıştı. Ancak o kadar açtı ki bayıldı. Gencin 3 gündür yemek yemediği ortaya çıktı

Bursa'da dün işsiz bir gencin dramı yürek burktu. İş bulamadığı için bunalıma giren İlker Ç., 9. kattan atlamak isterken açlıktan bayıldı. Ekipler genci hastaneye kaldırdı. Evli ve 1 çocuk babası 26 yaşındaki İlker Ç. bir ay önce Denizli'den Bursa'ya iş bulmaya geldi. Ancak tüm çabalarına rağmen iş bulamadı. İlker Ç. parası olmadığı için terminalde yatıp kalkmaya başladı.

SADECE 2 KEK YEDİM

Psikolojisi bozulan Ç. önceki gün 9 katlı bir işhanının çatı katına intihar etmek için çıktı. Çaresiz genç kendisini

kurtarmak için gelen polislere "Eşim babasının yanına gitti. Otobüs şoförlerinin verdiği, ikram olarak dağıtılan keklerle karnımı doyurmaya çalışıyorum. Üç gündür sadece 2 kek yedim" dedi. Genç

Polisler bayılan genci hastaneye kaldırdı. İlker Ç. "Hastanede yemek yedim" dedi.

bu sözlerinin ardından açlıktan bayıldı. Genç polisler tarafından hastaneye kaldırıldı. Emniyet yetkilileri İlker Ç'ye kendisine iş bulacaklarını söyledi. Genç "İnşallah benim de bir işim olur" dedi.

BUGÜN Gazetesi, 23 Mart 2010, s.3.

Çanakkale'de işsizlik

iki katına çıktı

Dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik krizin en belirgin göstergesi, istihdam rakamlarında yarattığı daralmadır. Çanakkale'de de kapanan işyerleri ve istihdam rakamları, aynı gerekçe ile durmadan artmaktadır. İşsizlik ödeneği alan kişi sayısı ilimizde 2600 kişiyi bulmuş durumda.

İş-kur'dan aldığımız bilgiye göre Çanakkale'de 2009 yılı içerisinde iş-kur'a başvurarak iş arayanlar bir önceki yıla göre %100'lük bir artış göstererek 11.200'e ulaştı. 2.600 kişinin işsizlik maaşı aldığı Çanakkale'mizde 38 kurs açılmış ve bu kurslardan 559 kişi belge almış. 99 eski hükümlü ve hükümlünün de belge aldığı bu kurslardan 110 kişi de iş-kur aracılığı ile bir işe başlamışlar. 510 kurumun mesleki anlamda eleman aradığını da sözlerine eklediler.

Geçtiğimiz Salı günü toplanan İl

İstihdam ve Mesleki Eğitim Kuruluna Çanakkale Valisi Abdülkadir Atalık'ın başkanlık etti. Sendika temsilcileri (Türk-iş, Hak-iş, İşveren sendikaları), Belediye Başkanı, Milli Eğitim Müdürü, Sanayi Odası, Üniversite, Esnaf Odası, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü ve İŞ-KUR Müdürü katılımı ile toplantı yapıldı. Bu toplantıda alınan kararlar sonrasında Çanakkale içerisinde bu yıl 63 meslek grubunda 324 grupta kurs açılacak ve bu kurslar ile birlikte 4825 kişi mesleki eğitim alacak.

“Çanakkale’de ciddi riskler var”

Elazığ’da can kayıpları yaşanmasında kerpiç yapıların neden olduğu Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanırken Belediye Başkanı Ülgür Gökhan, Çanakkale kent merkeziyle ilgili önemli uyarılarda bulundu. Çanakkale’de yaşanacak olası depremde yıkılacak yer konusunda rakam vermenin halkı germeten dışında bir işe yaramayacağını önemli olanın rakamdan çok önlem ve gereğinin yapılması olduğunu belirten Gökhan, Çanakkale’nin 1999 yılından bu yana I. derece deprem

yapılmadığını söyledi.

Riskli bölgeler

Daha önce Kentsel Dönüşüm Projesi adı altında yapmak istedikleri çalışmanın çeşitli nedenlerle askıya alınmak zorunda kaldığını anlatan Belediye Başkanı Gökhan, bu konuda çalışma yapmaya hala hazır olduklarını ancak TOKİ dahil halktan da gerekli ilgi ve desteğin oluşması gerektiğini savundu. Çanakkale’nin olası bir deprem durumunda en fazla etkilenecek yerleriyle ilgili soru üzerine şunları söyledi

Elazığ’daki deprem felaketi sonrasında özellik ile Başbakan tarafından yapılan “suçlu kerpiç evler” açıklaması dikkatleri Çanakkale’ye çevirdi. Fevzipaşa, eski küçük sanayi yerleşim alanı ve Abanoz mahallesi gibi eski yapıların yoğunlukta olduğu yerlerle birlikte Vakıf İş Merkezi gibi binaların da ciddi risk altında bulunduğunu anımsatan Belediye Başkanı Ülgür Gökhan “Deprem nasıl vurup geçtiği ancak can kayıpları yaşandığı zaman akıllara geliyor. Umarım Elazığ’daki depremden herkes ders çıkarır. Biz belediye olarak çaba gösteriyoruz ama buna diğer ilgili kurumların da destek verip denetimlerini yapmalarını bekliyoruz” dedi.

kuşağında bulunmasına rağmen çürük yapılarla ilgili somut çalışma

“Fevzipaşa, eski küçük sanayi yerleşim alanı ve Abanoz mahallesi gibi eski

yapıların yoğunlukta olduğu yerlerle birlikte Vakıf İş Merkezi gibi binaların da ciddi risk altında bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu bölgeler benim iddia ettiğim alanlar değil yapılan çalışmaların sonuçlarının yansımasıdır.”

Herkes işini ciddiye almalı

Depremlerin yaşandığı zamanlar deprem riskinin akıllara geldiğini daha sonra bunun unutulduğunu ve sonuç itibarıyla ortaya can kayıplarının çıktığını anımsatan Gökhan sözlerine şöyle devam etti “Deprem nasıl vurup geçtiği ancak can

kayıpları yaşandığı zaman akıllara geliyor. Umarım Elazığ’daki depremden herkes ders çıkarır. Biz belediye olarak çaba gösteriyoruz ama buna diğer ilgili kurumların da destek verip denetimlerini yapmalarını bekliyoruz, Çanakkale’de eski ve sağlıksız yapıların bulunduğu akıllardan çıkarılmamalı. Çanakkale deprem kuşağında olan bir il. Bunu ısrarla söylüyorum. Bu binaların kontrolleri yapıp yıkımı yönünde gerekenler yapılmalı ki insanlarımızı olası bir deprem durumunda yitirmeyelim”.